

ВІСТІ

КОМБАТАНТА

3

ТОРОНТО – НЬЮ-ЙОРК 2004

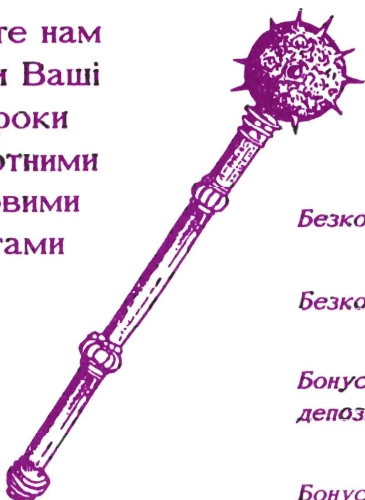
diasporiana.org.ua

Конто

БУЛАВА

у Кредитовій Спільноті Будучність
з пошаною до Вас!

Дозвольте нам
улегшити Ваші
срібні роки
безтурботними
фінансовими
послугами

Безкоштовні Грошові Перекази

Безкоштовні Подорожні Чеки

*Бонус 1/4 % на термінових
депозитах*

*Бонус 1/4 % на американському
ощадному конті*

- для членів у віці 65 років вгору -

2280 Bloor Street West, Toronto M6S 1N9
1891 Rathburn Road E., Mississauga L4W 3Z3
221 Milner Avenue, Scarborough M1S 4P4
249 Kenilworth Avenue North, Hamilton L8H 4S4
913 Carling Avenue, Ottawa K1Y 4E3

Tel. (416) 763-6883
Tel. (905) 238-1273
Tel. (416) 299-7291
Tel. (905) 544-7776
Tel. (613) 722-7075

ЗМІСТ

ст.

Ярослав КОЛОДІЙ: Хоч пройдуть літа...	3
Святомир М. ФОСТУН: До 90-річчя Українських Січових Стрільців	4
Звернення Світового конгресу українців у 125-ту річницю з дня народження Симона Петлюри	7
Роман ДОЛИНСЬКИЙ: Слідами предків	8
Василь ВЕРИГА: Доповнення до статті «Битва під Бродами», ч. 2, 2004	10
СПІЛКА ОФІЦЕРІВ УКРАЇНИ: Вітання	11
Михайло ЧОЛПІЙ: Реквієм	12

ЛЮДИ, ОПІНІЇ, ПОДІЇ

Юрій ДОРОШЕНКО: Поляк, який був українцем–Яцек Куронь	14
Помер великий друг України–Джеймс Мейс	15
Джеймс МЕЙС: Рік Польщі в Україні	17
Петро ГРИЦАК: Дивізія і справа поколінь	19

НА СЛУЖБІ НАРОДУ

Юрій ГНАТЮК: Михайло Тарнавецький	23
Богдан Шарко–дивізійник–бандурист (інтерв'ю)	25
Помер Данило Шумук	27

УКРАЇНА СЬОГОДНІ

Ігор КАГАНЕЦЬ: Україна у тотальній війні?	28
Степан СЕМЕНЮК: Багатокультурність України	33
Депутати здали українські позиції	35

НА ВІЙСЬКОВІ ТЕМИ

Нова військова доктрина України	36
Ігор ГУЛИК: Нотатки на військовій мапі	38
Віталій ЧЕЧИЛО: Армія на задвірках	40
Знову жадлива катастрофа в Україні	41
Врятовано «Хрест Вікторії» Пилипа Коновала	42

НАШІ СУСІДИ–ПОЛЬЩА

Галина ЛЕВИЦЬКА: ... І настануть не дуже радісні дні?	43
---	----

МУЗЕЇ

ЧАЙКОВСЬКИЙ Б. М., БОЙКО В. П.: Концепція Музею історії визвольних змагань України у Львові	45
--	----

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

М: МАЦЮПА: Коли вони вмирали, їм дзвони не грали... Невже мовчатимуть дзвони й надалі?	49
---	----

МИНУЛЕ

Василь ТОМКІВ: 345-ліття битви під Конотопом	52
Пам'ятник українським козакам у Відні	58

ДО ІСТОРІЇ 1-ої УД УНА

Леся САВКІВ: Імені вояків дивізії «Галичина»	59
Дмитро ГРИЦАЙ: У Латвії шанують пам'ять легіонерів	62

ВІСТІ КОМБАТАНТА

3

2004

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків
Українців в Америці, Головна Управа
Братства кол. вояків 1-ої УД УНА
СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців
Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев Інк.,
Українська Стрільська Громада в Канаді
РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: Роман Колісник
д-р Василь Верига
АДМІНІСТРАТОР: Іларій Кушніренко, тел. (416) 247-5039

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former
Soldiers of the 1st Ukrainian Division of the UNA.

In association with:

Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members
of the Ukrainian Insurgent Army, Inc.; Brody-Lev, Inc.;
Ukrainian War Veterans' Association in Canada

VETERANS' NEWS
P.O. Box 279, Stn. "D", Toronto, ON
Canada M6P 3J9

Статті, підписані прізвищем чи ініціалами автора, не завжди
відповідають поглядам редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

В Канаді річна передплата 35.00 дол. В США і інших країнах 35.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

УКРАЇНА

Гудзій Василь
вул. О. Великановича 9,
кв. 10
79034 Львів
тел. (322) 70-00-36

АНГЛІЯ

Mr. S. Wasylko
4 The Hollows, Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND
тел. (115) 981-8978

АВСТРАЛІЯ

Mr. Wasyl Stanko
3 Jean Ave.
Paradise, S.A. 5075
AUSTRALIA

Typesetting and layout by

Creative Touch

COMMUNICATIONS

TRIDENT Associates Printing
Українська Друкарня ТРИЗУБ
1-800-216-9136

ХОЧ ПРОЙДУТЬ ЛІТА...

*Пожовкле листя, сіре небо,
Осінній вітер, листопад,
О, скільки споминів далеких
До нас вертається назад!..
Був час і вітряний, і зимний
І листя падало на шлях,
Та в душах нам світило сонце
І квіти нам цвіли в серцях.*

*О, незабутній листопад!
Пройдуть літа, пройдуть віки,
А ти стоятимеш над нами,
Як тінь Господньої руки.*

Роман Купчинський

Ще перед закінченням Першої світової війни і перед розпадом Австро-Угорщини, 18 жовтня 1918 року зібралася у Львові Українська Конституанна, що складалася з сеймових послів, представників партій, яка називала себе Українською Національною Радою, і проголосила урочисто, що всі області західноукраїнських земель творять Українську державу. Щоб не дати себе випередити поляками, українці несподівано, під орудою сотника Дмитра Вітовського, підняли над ратушею національний синьо-жовтий прапор. 1 листопада 1918 р. у Львові і в цілій Східній Галичині проголошено Західно-Українську Народню Республіку. Ця подія увійшла в історію під назвою „Листопадового Зриву”. Листопадовий Зрив—це епохальна подія, яка у великій мірі спричинилася до освідомлення і відродження українського народу взагалі, а в Західній Україні зокрема. Ця подія своїм значенням і впливом дала напрям, насагу і цілеспрямованість багатьом наступним поколінням, назавжди закарбувала незнищиму волю всього українського народу до державної самостійності. Вона також зміцнила ідеологічні позиції українських самостійників на східних землях України та, мабуть, найбільше причинилася до проголошення в Києві 22 січня 1919 р. Акту державної соборності всіх українських земель. У цьому аспекті Листопадовий Зрив 1918 р. став переломним моментом в історії українських державно-національних зусиль, що створив нову добу розвитку української політичної думки, а з тим й намагань до її здійснення—самостійної соборної Української держави.

Пригадуючи Листопадовий Зрив, пам'ятаймо, що ідеал, за котрий боролися та зі зброєю в руках загинули лицарі волі, став дійсністю 24 серпня 1991 р., але для зміцнення та утвердження розбудови Української національної держави доконче потрібно стояти пильно на сторожі та ні в якому разі не спочивати „на лаврах”.

Ярослав КОЛОДІЙ

ДО 90-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

*Як повіе буйнесенький вітер з широких степів,
То прославить по всій Україні Січових Стрільців,
А ми тую стрілецькую славу збережемо,
А ми нашу славу України, гей, гей, розвеселимо!*

Звибухом Першої світової війни в 1914 році починається історія Українських Січових Стрільців, першої української військової формації, що виступила в тому часі до збройної боротьби за волю України та започаткувала визвольні змагання українського народу.

У Львові 2 серпня 1914 року утворилась українська центральна політична організація—Головна Українська Рада, яка видала свій маніфест-звернення до українців, а три дні пізніше ця ж Рада й Українська Боева Управа видали спільний маніфест-заклик до боротьби з одвічним ворогом України—Росією. Водночас Союз Визволення України виступив також із своєю декларацією, в якій стверджував, що „об’єктивна історична конечність вимагає, щоб між Західною Європою і Росією постала самостійна українська держава. Потрібно це для досягнення і утривавлення європейської рівноваги.” тим самим, питання самостійної української держави—це не була лише справа тільки „галицьких сепаратистів”, як політичні противники називали свідомих галицьких українців, але це був вияв державницького мислення українців-патріотів і на Великій Україні й поза її межами в західному світі. Провідна думка маніфестів, заяв і звернень була—українська орієнтація, власні збройні сили, національна єдність і власна відповідальність за долю нації. „Тепер або ніколи добудемо собі волю... Від нашої готовності, від наших діл, від нашого завзяття і нашої сили залежить тепер наша будучність...”—сказано в історичному маніфесті Головної Української Ради. Сказано знову ж те саме, на чому раніше наголошував Великий Каменяр—Іван Франко, вказуючи, що українцям як нації ніхто не допоможе й на нікого їм не треба надіятися, бо тільки те, що вони здобудуть власною працею і власними жертвами буде їхнім правдивим надбанням.

Тому на заклик Головної Української Ради і Української Боевої Управи відгукнулося багато тисяч української свідомої молоді. Всіх добровольців до УСС було майже 28 тисяч. Із початком вересня у Стрию зібралося до 10 тисяч добровольців. Австрійська влада робила різні труднощі та перешкоди у формуванні Українських Січових Стрільців, але захоплення ідеєю творення української війсь-

кової формації було таке велике, що долало всі клопоти і труднощі.

Австрійська команда вимагала, щоб добровольці склали при-
сягу на вірність Австрії, а УССи відмовлялися. Це був перший кон-
флікт, що загрожував знищенням формації, а за ним настало обме-
ження числа добровольців до двох тисяч. Із великим болем серця
мусили неохоплені добровольці вертатися додому. 4 вересня УССи
вийшли на Закарпаття на вишкіл і стали на постій у селах Страби-
чів і Горонда. Вишкіл тривав менше двох тижнів, бо вже 10 вересня
вийшла на фронт перша сотня Дідушка, а в кінці вересня вийшли
на фронт всі інші частини УССів. Це був час коли російська армія
зайняла всю Східну Галичину і посувалася в глибину Карпат. У боях
із москалями геройськи відзначилися УССи й здобули не одне виз-
нання австрійського та німецького генеральних штабів.

Кінець 1914 і весь 1915 рік минув у боях з ворогом у карпатських
верхів'ях, на Маківці, під Болеховом, Галичем та Сеніківцями. В
листопаді 1915 року УССи стабілізують свої позиції в селі Соснові
і там перебувають до травня 1916 року. У тому часі розгорнула ши-
роко свою працю славна пресова квартира УСС. В Соснові об'єд-
нано обидва курені в один полк, що одержав модерне військове
встаткування і зброю та став самостійною бойовою одиницею з
власною командою. Обов'язки полкового командира виконував Г.
Коссак. З початком травня 1916 року прибув до полку новий ко-
мандир підполковник А. Варивода, а вже в серпні УССи вийшли на
фронтіві позиції біля Потутор. На початку вересня розгорілися
завзяті бої на горі Лисоні, на якій внаслідок переважаючої ворожої
сили УССи були оточені і розгромлені. Лише малий відділ під ко-
мандою четаря Труха прорвався з боєм і добився до Бережан.

Узимку 1917 року поповнені новобранцями частини УСС висту-
пили знову на фронт. Це вже був час так званого „братання” на
фронті, що тривав аж до офензиви Керенського, що почалась 29
червня і застала УССів у селі Конюхах. Внаслідок переходу до мос-
калів 81 чеського полку, УССи були оточені і потерпіли поразку.
Врятувалась з оточення лише половина сотні кулеметників, тех-
нічна, саперна, гуцульська сотні і відділ мінометів.

Після бою під Конюхами австро-німецькі війська повели проти-
наступ, і російська армія почала відступати по всьому фронту. В на-
ступі брали участь також і залишки полку УССів, і, переслідуючи
ворога, вони зайшли аж на другу сторону Збруча. За деякий час
УССів було стягнуто з фронту в запас для поповнення та реоргані-
зації в село Залісся, де вони перебували аж до лютого 1918 року,

тобто до часу, коли Українська Центральна Рада підписала мир із центральними державами і запросила їх на поміч проти більшовиків. УССи після переходу Збруча були приділені до бойової групи великого князя Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного), і після деяких акцій стали постоем у Єлисаветграді. Своєю людяною і культурною поведінкою УССи здобули собі велику популярність і любов та прихильність українського населення. Між командою УСС і австрійцями постійно були гострі непорозуміння, які скінчилися тим, що УССів перекинули на Буковину, де їх і наздогнав Листопадовий Зрив.

Третього листопада 1918 року УССи входять бойовим маршем у Львів, займають цитаделю і головну залізничну станцію, а наступного дня з Чернівців прибула решта частин та виступила до боїв у княжому городі. Після відступу зі Львова УССи беруть участь в його облозі, стають складовою частиною Української Галицької Армії та ділять з нею долю і недолю до кінця її існування, себто до 1920 року.

90 років тому на верхів'ях Карпат стали перший раз віч на віч із ворогом перші невеликі відділи молодих і недосвідчених „лицарів абсурду”–група ідейної молоді, що вийшла до бою з переважаючою ворожою силою, але міцна і непохитна в своїй вірі в перемогу, в конечність боротьби за визволення України, за утворення української самостійної суверенної держави. Від Стрия через бої, перемоги, поразки в поході до оспіваного Дніпра, до Львівської цитаделі, чотирикутника смерті, героїських змагань на всіх фронтах до таборів інтернованих і полонених.

УСС–це лицарі червоної калини, про котрих політичні провідники української нації висловлювалися якнайкраще й гордилися їхніми чинами і змаганнями. Найбільший український історик, перший президент України Михайло Грушевський з найбільшою пошаною і визнанням завжди говорив про УССів, а генерал Безручко в своїй історичній розвідці писав, що „УССи–це найкраще зорганізована частина української армії”. Український письменник Володимир Самійленко писав у щоденнику „Україна” (Київ, 22 січня 1919 р.), що „коли настав час будувати свою незалежну державу, галичани віддали Україні не тільки свої сили, національну свідомість і європейське знання, але і своє життя. Галицькі Січові Стрільці та їхня участь в українському відродженні не мають меж оцінки. Перед їхніми іменами будуть схиляти голови всі українці...”

На творчих ідейних прикладах УССів виростало й гартувалось молоде українське покоління.

Звернення Світового конгресу українців у 125-ту річницю з дня народження св. п. Симона Петлюри

125 років тому, а саме 10 травня 1879 р. в історичному місті Полтава народився Симон Петлюра. Під час визвольних змагань 1917-1921 рр. Симон Петлюра став Головою Директорії та Головним отаманом війська Української Народної Республіки. Петлюра був одним з державних провідників, який боровся за незалежність України не тільки словом, а й мечем. Петлюра став символом українських визвольних змагань та до сьогоднішнього дня залишився однією з найлегендарніших постатей. Навіть сьогодні вороги українського народу намагаються його іменем прозивати українських патріотів.

Петлюра чітко розумів, що найбільшим ворогом України, найбільшою її небезпекою є Росія. І він також був глибоко свідомий того, що тільки в єдності Україна може протистояти навалі російських муравйових та інших, які спустошували Україну і які нищили перші паростки державної незалежності України. Вони знищили українську незалежність формально, але ідея незалежної України вже була закладена повіки і вона сповнилася 24 серпня 1991 р.

Як символ української державности Петлюра був великою загрозою для Москви. Його ідеї та його приклад стали фундаментом стремління українського народу до незалежності. Москва не могла цього перебороти. Підступним і підлим актом червоного європейського агента на брукх Париза згасло життя Великого сина України. У спогадах Ісаак Мазепа пише так про Симона Петлюру: „С. Петлюра, якому доля судила стати на чолі великого визвольного руху молоді української нації в 1919 р., лишиться історичною постаттю, бо своєю вірою в перемогу, своїм завзяттям, непохитністю щодо основної мети—здобути незалежність України—він безперечно цього заслужив”

Дух „петлюрівщини” дотепер дає натхнення українському народові йти шляхом державного будівництва, єдності і самостійного мислення. Цей дух і сьогодні непокоїть тих, хто не бажає Україні добра. Доказом того є недавнє осквернення надгробного пам'ятника Отамана у Парижі.

Україна ще не повністю оцінила велич Петлюри, як борця за незалежність і не надала йому гідного признання, але вже видно початки цього процесу. Вже появились видання праць Петлюри і про Петлюру, які знаходяться на полицях книгарень в Україні, в деяких містах України, наприклад, у Рівному споруджено пам'ятник Симону Петлюрі і в 125-ту річницю його народження є проект спорудження пам'ятника Петлюрі в Києві!

Звертаємося до українців у всіх закутках світу гідно відзначити 125-ліття з дня народження одного з найбільших героїв боротьби за незалежну Україну науковими конференціями, політичними акціями, жалібними маніфестаціями та вихованням нашої молоді. Догляньмо також, щоб ім'я Петлюри було вписане в Пантеоні слави України, який, ми надіємось, буде споруджено в Києві, де повинні лежати також тлінні останки Головного отамана Симона Петлюри.

За світовий конгрес українців:

*Аскольд Лозинський,
президент*

*Віктор Педенко,
генеральний секретар*

СЛІДАМИ ПРЕДКІВ

Слово з нагоди відзначення 4-ї річниці битви під Бродами було опубліковане 22 липня 1948 року у циклоstileвому бюлетені „Наші будні” в таборі полонених ч. 51, Woolfox Lodge, Rutland, Great Britain.

п/полк. Роман Долинський, 1947 р.

Бере участь у боях під Бродами і щасливо виходить з оточення. Був п/полк. у советській армії, гауптштурмфюрером (сотником) у Дивізії.

Після відбутото англійського полону, опиняється на еміграції в Англії, а відтак в Америці, Нью-Йорку. Стає активним членом зорганізованих дивізійників та багатьох громадських організацій.

Помер 3/13/1961 року.

Подав Яр. Закаляк

Не з військового фахового боку цікавлять нас тепер окремі бойові етапи визвольних змагань нашого народу. Бої під Полтавою, Маківкою, Лисонею, Крутами, Базаром і Бродами мають тепер іншу вагу і цінність для нас і виходять далеко поза круг фахової військової зацікавленості. Ці етапи в історії визвольної боротьби українського народу—це вічне палахкотіння смолоскипу, що в найтяжчі дні поневолення і упадку, в період чорної реакційної окупації присвічував немирушу ідею визволення, волю і стремління нашого народу до відбудови своєї суверенної держави. Так, лише так можна і належить розглядати один з новітніх епізодів визвольної боротьби, а саме: бій української дивізії „Галичина” з московським окупантом та її трагедією під Бродами. Прийде час і кожен, зокрема, епізод вікового визвольного змагання стане предметом фахового дослідження, як елемент історії своєї власної держави.

Ніяка всеруйнуюча сила окупанта, ніяке лихоліття страшних війн не стерли і не зітруть в пам'яті народу цих епізодів. Історія кожного народу—це історія дій. А дії Полтави, Маківки, Лисоні, Крут, Базару і Бродів живуть в їх жертвених, невмирущих могилах. Давно зникли з лиця землі свідки минулих дій, майже зникли свідки недавніх і дуже мало лишилось свідків останніх дій. Розкопані, розриті і навіть зрівняні з землею їх могили. Але одухотворена ідея живе вічно в народі і житиме аж поки не вбереться в плоть Української Соборної Суверенної Держави. Смолоскип вічно палає підсичуваний духом великих могил. Борці згинули смертю хоробрих, але дух їх непоборний і безсмертний.

Хто ці ентузіясти, що йшли до дивізії і вбирали чужий, по суті ворожий, уніформ? В ім'я чого присвятили вони своє життя і віддали його без слова скарги?

Три покоління йшли запалені ідеєю, щоби лише дістати зброю в руки в найбільш критичний момент української нації. Йшли сивоголові зігнені тяжким емігрантським життям, але незломні духом, учасники визвольних змагань 1917-1920 рр. в постатях дійсних носіїв лицарських традицій українського народу, полк. Ремболовича, Палієнка, пор. Рудичіва, Міновського, Ганжі, Зінькова та інших. Йшли українці—бувши вояки совітської, польської і німецької армій, ще добре не вигоївши рани і набуті тяжким німецьким полонем хвороби: пор. Макаревич, Родакевич, Вітошинський, Качмар. Нарешті йшли юні ентузіясти, що не мали жодного вишколу, зате многі з них мали досвід ще недавно запеклої боротьби з ворогом в запілля, в особах пор. Городиського Миколи, Германа, дес. Карабіна та тисяч стрільців. Список тисяч жертв ще не скінчений і не закритий, бо доля багатьох не вияснена. В ім'я чого пішли ці найкращі, лицарського типу Сини українського народу і склали свої буйні голови під Бродами? Вововничий дух предків гнав їх у хвилину небезпеки до зброї і наказував за всяку ціну вхопитися за неї в цей критичний момент. Він нашіптував їх серцям живу і страшну правду, що краще згинути на визвольному побоевищу, ніж перетворитися в презреного раба і по-рабськи конати в льодових катакомбах Сибіру, або безборонно піддатися диким „експериментам освітньої цивілізації” та згоріти в нацистських крематоріях. Одна-одинокі ідея гнала всіх вояків дивізії до зброї: не бути заскоченими в останню рішачю хвилину, не залишатись безборонними на побоевищу двох, до зубів озброєних титанів-хижаків, та бути готовими в кожну хвилину повернути зброю в один або другий бік. Чи не найкраще висловився про тодішню ситуацію в Україні чужинецький журналіст (англійський публіцист) в своїй приязній статті про українських полонених, сказавши, що українці в той час зі всіх зол вибрали найменше.

Було би цілком мильним розглядати будь-який епізод визвольного змагання українського народу, тим більше епізод Бродів, абстрактно і відірвано від цілої вікової епопеї боротьби з окупантами. Всі епізоди є лише складовими частинами єдиної цілоти, змістом якої була, є і буде єдина ідея: ціною хоч би найбільшої жертви вирватись з кігтів жорсто-

кого окупанта—хто б він не був—і зажити серед інших народів як рівний з рівним. Різними шляхами, в різні періоди здійснювалась ця всенародна ідея визвольного руху, однак його девізою завжди була є і буде: Українська Соборна Суверенна Держава.

Всупереч істеричній пропаганді чужинецького командування, всупереч його волі і через його голову дивізія на всіх бойових відтинках нав'язувала зв'язки з УПА, постачала її зброєю і харчами. Після трагедії під Бродами (до речі не лише з дивізією, але і з частинами УПА, що там були в заплілі), незаперечна більшість уцілілих бойових кадрів дивізії перейшла в УПА і лягла в основу її вишколених кадрів. Зрештою, чи могло бути інакше? Кожен, хто поступав би інакше в тій ситуації, зрадив би велику ідею! Дивізія стала тим, чим вона повинна була і мусила стати: одним з джерел озброєних сил народу на потребу боротьби з окупантом.

Незримою, але дотикальною ниткою пов'язані між собою всі епізоди вікового визвольного змагання українського народу. Одна велика ідея царює в ньому всевладно: дух лицарських предків, від великого Богдана починаючи, будив потомків і поведе нащадків в останній рішачий бій за нашу державу. І в ній, цій державі, поруч могил полтавської (мазепинської), маківської, лисонської, крутянської, базарської та інших незлічимої могил, могила під Бродами стане місцем паломництва не лише вояків українських збройних сил, але всього українського народу.

А ми, товариші по зброї поляглих під Бродами, живі свідки і учасники цієї трагедії, набожно схиляємо голови перед тінями поляглих героїв.

ДОПОВНЕННЯ ДО СТАТТІ „БИТВА ПІД БРОДАМИ” ч. 2, 2004

Дивізія „Галичина” формувалася у розрахунку, що Німеччина війну програє (а літом 1943 р. це вже було очевидним), що в Німеччині перед закінченням війни вибухне революція і новий уряд заключить перемир'я з західними альянтами. І літом 1944 року, саме тоді коли Дивізія зводила бої під Бродами, німецькі генерали організували замах на Гітлера, який, на жаль, не вдався. По смерті Гітлера новий німецький уряд адмірала Деніца пропонував альянтам перемир'я і спільну боротьбу проти більшовизму, і британський прем'єр В. Черчіль був за те, але на те не погодився американський головнокомандуючий ген. Д. Айзенговер. Отже, прогнози українських чинників не були зовсім нереальні.

Участь української формації на німецькому боці не пошкодила українській справі. Навпаки, вона причинилася до того, що всі альянти знали про неї з уст самого Сталіна, як українську одиницю, яка заперечила советську пропаганду, що, мовляв, Україна є щаслива в Советському Союзі. З другого боку, про ті мільйони українців, що силою обставин воювали в рядах Червоної Армії, згадувалось як про росіян, а не про українців. І тому Дивізія була ще одним звеном у боротьбі за краще завтра свого народу і тому створила ще одну легенду про наше змагання за незалежну українську державу.

Василь ВЕРИГА

СПІЛКА ОФІЦЕРІВ УКРАЇНИ UKRAINIAN OFFICERS UNION

Україна, 01021, Київ-21, вул. Грушевського, 30/1, кв. №325
Тел./fax +038 (044) 253-32-30, e-mail SOU@GU.KIEV.UA

Україна, 01021, Київ-21, Грушевського вул. 30/1, кв. №325
p/p 2600005448, «АБ «АЖЮ», ма.14331016, МФО 300175

Голова Спілки офіцерів України

Воякам дивізії „Галичина”

з нагоди 60-ї річниці бою під Бродами

Дорогі друзі!

Останні 95 буремних років для України були героїчними й трагічними. Українська нація творила своє майбуття, спираючись на волю українського народу й його військові формування. Роздерта поміж сусідніми державами, українська нація прагнула об'єднатися й відновити статус суверенної держави. Постали військові формування УСС, УГА, армія УНР, УПА, дивізія „Галичина”, перша УД УНА. Українці повсякчас доводили, що за власну державу будуть боротися жертвно, зі зброєю у руках.

Минуло 60 років з часу, коли під Бродами у відкритому бою українські вояки дивізії „Галичина” бились з жорстоким, довголітнім поневолювачем України–московською імперією, вдягнуену у шати більшовизму.

З позиції сьогодення, з позиції громадян незалежної України ми вітаємо тих вояків, які стали на захист Батьківщини. Сьогодні ми вшановуємо пам'ять всіх, хто загинув на полі бою й хто не дожив до часу відновлення незалежності України.

Ми усвідомлюємо, що посттоталітарне суспільство ще не готове до визнання реалій незалежної України й праці за всіма ознаками суверенної держави, вільної від старих ідеологічних штампів. Але ми свідомі того, що час невпинно наближає нас до усвідомлення України, як європейської держави з цінностями й баченням історії та майбутнього, відмінними від поглядів сьогоденної, антиукраїнської влади.

Латвія зробила крок для розв'язання проблем, пов'язаних з історичною спадщиною. Вона показала, що з позиції незалежної держави вояки, які воювали за незалежність Батьківщини, є її героями.

Ми вітаємо такі дії Латвії, й готові підтримати всіх державників, які повернуть добрі й славні імена наших попередників, які воювали за незалежність України.

Дякуємо за ваш внесок у становлення української держави.

Довгих Вам років життя й Божої допомоги!

Слава Україні!

Героям слава!

*від Спілки офіцерів України, голова секретаріату
Спілки офіцерів України підполковник Ігор Лісодід*

РЕКВІЄМ

Скільки вам тоді було?

Скільки вам тоді було,

Молодим?

А в боях під Бродами,

А в боях під Бродами

Чорний дим...

Скільки вас лишилося?

Скільки натужилися

Матері?

Косив косар оловом

Понад ваші голови

На горі.

Дзвенять кулі в шоломи,

А в грудях зболених

Клекотить...

Ще життя не в розпаді,

А со смерті, Господи,

Тільки мить.

Кличуть, кличуть ворони

На поля незорані,

На проліт...

Пине-гине зіронька-

Нашої Україноньки

Білий цвіт.

Скільки нам тоді було?

Скільки нам тоді було?

Не питай...

Ми ж твоя кровинонька,

Мамо-Українонько,

Пам'ятай.

СПИСОК РОГАТИНЦІВ-ВОЯКІВ ДИВІЗІЇ „ГАЛИЧИНА”,

які в липні 1944 р. загинули у боях під Бродами або пропали безвісті

БАЛАЦЬКИЙ Іван, с. Княгиничі

БАРАН Василь Іванович, с. Путятинці

БЛИК Зеновій Михайлович, с. Світанок

БЛОГАН Василь Федорович, с. Вишнів

БЛЯР Іван, с. Світанок

БЛАГИЙ Михайло Якович, с. Уїзд

БИРИЧ Михайло Іванович, с. Григорів

БОДНАР Федір Кирилович, с. Чагрів

БОЙКО Гнат Антонович, с. Вишнів

БУДНИЙ Любомир, с. Добринів

ВАЛОВІНА Ілько Семенович, с. Чернів

ВАСИЛИК Петро, с. Княгиничі

ВЕСЕЛОВСЬКИЙ Роман Михайлович, с. Стратин

ВІТВИЦЬКИЙ Іван Васильович, с. Кліщівна

ВІТЕР Михайло Олексійович, с. Чернів

ВИТКОВИЧ Степан Михайлович, с. Чесники

ВОВК Семен Степанович, с. Сарники

ВОЗНЯК Степан Юрійович, с. Григорів

ГАРАСИМИШИН Степан Дмитрович, с. Бабухів

ГІДЗЯК Іван Ількович, с. Бабухів

ГЕБА Дмитро Михайлович, с. Сарники

ГРИВНАК Василь Семенович, с. Стратин

ГРИВНАК Семен Стахович, с. Чесники

ГРИВНАК Ярослав Михайлович, с. Чесники

ГОРБУСЬ Петро, с. Цуків
ДІДИК Микола Олексійович, с. Цуків
ДРОНЬ Стах, с. Княгиничі
ІВАНКІВ Роман, с. Черче
КАЙДАН Богдан Олексійович, с. Чернів
КАШИНСЬКИЙ Іван, с. Чернів
КІНТЕР Йосип, с. Княгиничі
КОЛІСНИК Ярослав Іванович, с. Чернів
КУРІЛЕЦЬ Василь Зидорович, с. Вишнів
КУХАР Михайло Григорович, с. Стратин
МАЗУРИК Василь Іванович, с. Бабухів
МАЛІНОВСЬКИЙ Михайло, с. Залужжя
МУЗИЧКА Василь Микитович, с. Цуків
МУЗИЧКА Іван Петрович, с. Цуків
НАЯВКО Михайло Якимович, с. Княгиничі
ОЛЕНЧУК Іван Миколайович, с. Кліщівна
РАТИЧ Володар Васильович, м. Рогатин
РОМАНКІВ Степан Михайлович, с. Бабухів
САВКА Микола Зидорович, с. Княгиничі
СИНОВИЧ Іван, с. Обельниця
СЛОБОДЯН Северин Іванович, с. Чесники
СМИК Мирон Петрович, с. Жовчів
СТАСУРИК Іван Васильович, с. Вишнів
СИНАХ Іван Васильович, с. Підгороддя
СКРОБАЧ Євген Васильович, с. Підгороддя
СПІВАК Василь, с. Пуків
ТЕЛЕПКО Стах, с. Княгиничі
ТІЦЬКИЙ Роман Петрович, с. Черче
ТОМАЕР Северин Петрович, с. Чесники
ЦЮНЯК Іван, с. Княгиничі
ЧЕВОРИС Мирон Михайлович, с. Світанок
ШЕРЕМЕТА Мирослав Степанович, с. Чесники
ШЕРЕМЕТА Мирон Махайлович, с. Чесники
ШЕРЕМЕТА Петро Михайлович, с. Чесники
ШЕРЕМЕТА Северин Степанович, с. Чесники

Про цих рогатинців-дивізійників і тих, хто попав у більшовицький полон під Бродами, хто перейшов з дивізії в ОУН і УПА, хто загинув у боях в Європі, пережив полон, вже помер або ще живе у діяспорі або на Батьківщині ми подаємо детальні відомості в книзі, що має вийти в Рогатині до 60-ої річниці героїчної битви наших країн під Бродами. Хай липень 2004 року стане урочисто-траурним відлунням тих часів. Книжку так і назвемо „Відлуння боїв під Бродами“.

З повагою до всіх читачів „Вістей комбатанта”

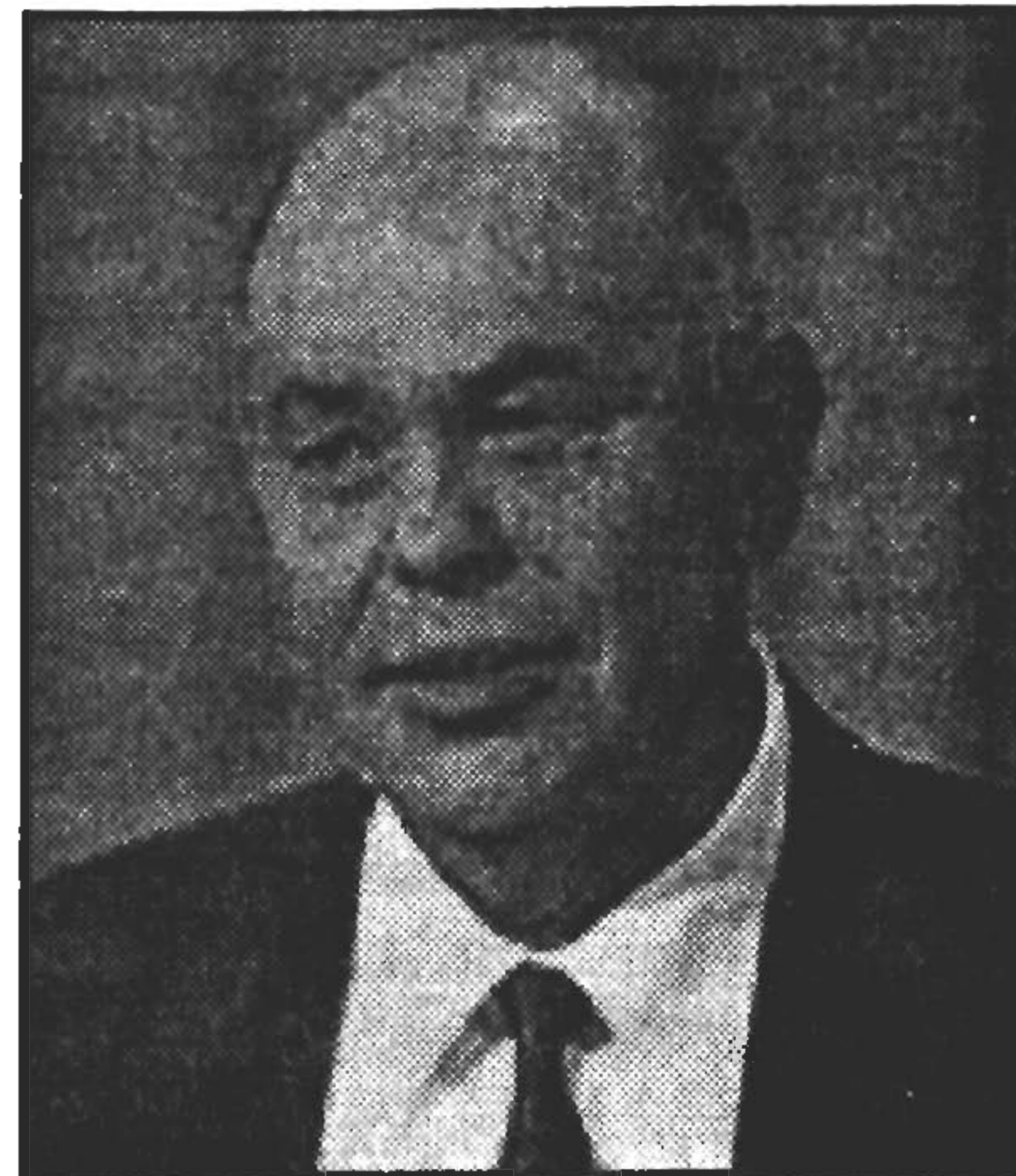
член Національної Спілки журналістів України Михайло Чолій
77000, Михайло Чолій, вул. Осьмомисла, 5, м. Рогатин,
Івано-Франківська обл., Україна Телефон: 21-5-51

Юрій ДОРОШЕНКО

ПОЛЯК, ЯКИЙ БУВ УКРАЇНЦЕМ

Яцек Куронь

17 червня після тривалої хвороби помер відомий польський правозахисник, політик, письменник Яцек Куронь. Він був одним із лідерів Комітету захисту робітників та профспілки „Солідарність”. Як стверджують сучасні історики, Куронь був серед тих людей, які зруйнували тоталітаризм у Східній Європі. Куронь був депутатом польського сейму.

Яцек Куронь—один із небагатьох польських політиків, який зайняв відверту примирливу позицію в конфлікті навколо львівського цвинтаря Орлят. За це його критикували у Польщі, але в ім'я примирення двох народів він не змінив думки, повторюючи слова Юзефа Пілсудського: „Без незалежної України не може бути незалежної Польщі”.

Куронь був, напевно, найбільшим другом України. Його любов до нашого краю є не просто географічною та пов'язаною з тим, що він народився у Львові й провів у цьому місті дитинство. Як політик він сприяв незалежності України, вітав створення першого Руху, прагнув допомогти порозумінню між польським і українським народами.

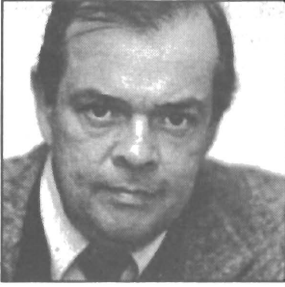
Серед нагород Яцека, як його дружньо називали знайомі, були: польський орден Білого Орла, французький орден Почесного легіону, німецький Хрест за заслуги й український орден Ярослава Мудрого.

Колись він написав про себе: „Усе моє життя—це спроба впоратися з викликом. Часом мені це вдавалося, частіше, певно, ні. Я падаю, встаю та починаю знову”. Ці слова можна вважати своєрідним життєвим кредом Куроня. Ці слова належать великій людині та палкому патріотові.

У своєму співчутті лідер „Нашої України” Віктор Ющенко, який був добре знайомий із Яцеком Куронем, із сумом зазначив: „Польща втратила свого великого сина, Україна втратила свого великого друга”.

ПОМЕР ВЕЛИКИЙ ДРУГ УКРАЇНИ

Українська наука, культура та журналістика зазнали великої втрати. 3 травня 2004 року на 52 році життя перестало битися серце унікальної Людини, яку з чистою совістю можна назвати великим другом українців. Ідеться про Джеймса МЕЙСА, доктора історичних наук, професора Національного університету Києво-Могилянської академії, редактора англomовної версії журналу „Політична думка”, автора численних статей в українській пресі, людину, яка всюди, де могла, говорила про справжні причини українського голодомору 1932-33 років.

Д. Мейс корінний, з діда-прадіда, американець, за освітою історик, став великим українським патріотом. Прихід його до українського патріотизму почався від звичайного випадку.

Д. Мейс корінний, з діда-прадіда, американець, за освітою історик, став великим українським патріотом. Прихід його до українського патріотизму почався від звичайного випадку.

Джеймс Мейс народився в 1952 р. в Мусгок, Оклагома, США. Займався дослідницькою діяльністю в Колумбійському та Іллінойському університетах. В 1981-1986 рр. працював в Українському науковому інституті при Гарвардському університеті, де йому запропонували писати докторську дисертацію на тему голодомору в Україні. І він настільки глибоко вивчив тему, що в 1986-1990 рр. був виконавчим директором Комісії президента США і Конгресу Сполучених Штатів Америки з вивчення голодомору 1932-33-х рр. в Україні, де відстоював твердження про штучність та антиукраїнську спрямованість цього найбільшого у ХХ ст. геноциду.

Здавалося, що після того, як він очолював так високі комісії, перед ним відкритим буде шлях до наукової кар'єри. І можливо так би сталося, коли б Дж. Мейс погодився на маленький „компроміс”: просто треба було відмовитися від власних висновків, зроблених з приводу голодомору, та взагалі полишити цю тему. Оскільки він не хотів піти на такий компроміс, то перед ним зачиняються одні за одними двері наукових установ США. Він, присуті, опиняється на вулиці. Проте не змінює своїх поглядів.

У 1993 році Дж. Мейс переїздить в Україну та працює професором Києво-Могилянської академії. Спочатку він думав, що це буде „короткотривалий” карантин, поки вляжуться у США емоції. На жаль, дуже швидко виявилось, що емоції піднятих ним проблем ніяк не гаснуть. Переконавшись, що у нього немає ніяких шансів для наукової праці у США, він вирішується на безпрецедентний та можливо й незрозумілий багатьом українцям крок: продає своє

майно у США та в середині 1990-х рр. переїздить в Україну, де купує будинок неподалік Києва.

В Україні він активно продовжував працювати над темою голодомору. На парламентських слуханнях 12 лютого 2003 р. Дж. Мейс сказав, що офіційний мандат комісії полягав у тому, щоб зібрати всі доступні на той час матеріали про голодомор в Україні та надати його Конгресові. Ми створили переслухання у Вашингтоні і в інших місцевостях США, переважно очевидців, які могли, як жертви голодомору, прямо розповісти про бачене і пережите. Звіти з цих переслуховувань були опубліковані у формі конгресових переслуховувань у 1987-1988 рр. Основний рапорт Конгресові був прийнятий комісією 19 квітня 1988 р. та опублікований як окремий урядовий документ. Рапорт став основним документом комісії, фундаментальним дослідженням комісії про голодомор,—сказав з парламентської трибуни Дж. Мейс.

Він також висловив свою заповідну мрію про встановлення пам'ятника жертвам голодомору і звернувся до українців, щоб запалили в цей день у вікнах свічки, які стануть поминальними за батьками, дідами, прадідами, які освітять майбутнє без жертв, без насильства, без жахів! Але не дочекався того часу, щоб його мрія стала дійсністю.

Джеймс Мейс, переїхавши в Україну, одружився з україркою. Крім творчої праці, викладання у Києво-Могилянській академії, він працював також в Інституті національних відносин і політології НАНУ. Автор близько 160 наукових праць про Україну ХХ ст.

Смерть Дж. Мейса є великою загадкою початку ХХІ ст., її можна віднести до одного ряду із загадовими смертями Вадима Гетьмана, В'ячеслава Чорновола та багатьох інших не менш яскравих особистостей. Він і словом, і ділом закликав представників ще так густо засіяної на українській землі зрусифікованої маси до національної самоповаги.

І можливо, що хтось із цієї маси не витримав нагадувань та напоумлення вченого. Як згадують друзі Дж. Мейса, два роки тому в Києві його за нез'ясованих досі обставин було сильно побито. Після цього випадку він досить довго пролежав у лікарні. І хоч повернувся до творчої та наукової праці, проте здоров'я його було сильно надщербленим. Він часто хворів.

Джеймс Мейс перейшов у вічність на лікарняній постелі. Згідно з його заповітом, він похований у столиці України, яку дуже любив. Часто у своїх інтерв'ю казав, що людина, яка пише про Україну—мимоволі стає напівукраїнцем. Його у вічну дорогу проводили

друзі та студенти не як напівукраїнця, а як великого Українця. Поховали Джеймса Мейса на Байковому кладовищі.

(Наше Слово)

Проф. Джеймс МЕЙС,
консультант „Дня”

РІК ПОЛЬЩІ В УКРАЇНІ

Сьогодні Польща є членом НАТО й вступила до Європейського союзу, ситуація така, в котрій Україна хотіла би бути. Що більше, економіки обох держав були однакового розміру при розвалі комунізму. Виглядало, що обі держави стартували з такої самої точки. На жаль, не так було, і варто коротко обговорити, чому економіка Польщі тяпер п'ятикратно перевищує українську.

Найважливіше, Польща мала приватне сільське господарство. 90 відсотків землі обробляли кіньми. Хоч таке господарство відстале від північноамериканського агробізнесу, однак малий землевласник тяжко працюватиме, бо він знає, що працює для себе. Можливо, він навіть купить землю від свого сусіди й пічне концентрацію земельних ресурсів, що доведе до такого самого агробізнесу, як в канадській провінції Альберті чи американському стеїті Айові. Я дуже сумніваюся, що це можна досягнути на базі феодалного „колективного агрипідприємства”, як тепер переназвали колгоспи. Я можу назвати одного кол. визначного політика, який завів молоду дівчину до районного партійного будинку, збудованого з шлакових блоків, і робив нею, що захотів. Незабаром її знайшли повішену, бо вона не могла знести цієї наруги. Я знаю тоді ще молодого журналіста, якому заборонили про це писати, бо то буде „антипартійна справа”. Винуватець знає, хто я, і я знаю, хто він. Фермерство не може розвиватися під проводом таких людей. Треба дати можливість чесним фермерам, щоб вони взялися до цієї справи.

По-друге, Польща мала те, що визначний політолог Єжи В'ютр називає контрольним плюралізмом. Крім Комуністичної партії, там існували Селянська партія і Демократична партія. Там був Тадеуш Котарбінський, немарксистський філософ, котрий очолював Академію наук. Велася дискусія поміж марксистами й тими, що думали інакше. Правдоподібно тут були б обидві групи заарештовані. За вийнятком якої півдекади сталінізму, поляки мали доступ до літератури, яку вони потребували, й знали, що діється на Заході. Не треба згадувати паризької *Культури*, яку широко читали в Польщі й дихали свіжим культурним повітрям. Все це причинилося до того, що наші польські приятелі були краще приготовані

й стали європейцями в відносно короткому часі. З цього можна дещо навчитися.

По-третє, наші польські приятелі започаткували ідею громадянського суспільства. В 1970-их роках молоді інтелектуали, яких викидано з університетів, почали роздумувати, як спільно зорганізувати робітників і інтелектуалів, щоб оборонити суспільство перед урядом. Вони створили Комітет оборони робітників, котрий пізніше оформився як Комітет оборони громадськості й перетворився у Солідарність профспілок. Люди, як видворений філософ Лешек Коляковський, наново відкрили ідею громадянського суспільства (ця ідея походить від Гегеля), щоб пояснити те, що його студенти в Польщі самі зробили. Очевидно, все це було зупинено вийнятковим станом, проголошеним генералом Ярузельським, що було краще, ніж альтернатива—радянська окупація. Коли комунізм розвалився, Польща була готова відважно піти шляхом на Захід. Вона сконцентрувалася на суспільстві, а не на державі, і це підготувало поляків до подорожі туди, де вони тепер є.

Україна набагато більше потерпіла від комунізму й їй припало виполоти багато довші грядки, однак приклад наших польських приятелів показує, до чого стреміти та куди йти. Соціологічно й що можливо політично, Україна залишається набагато інакшою від Польщі. Я не думаю ідеалізувати Польщі, однак, не зважаючи на всі проблеми, які поляки обговорюють між собою, вони роблять поступ до тої мети, де Україна каже, що хоче бути. Сподіваємося, що Рік Польщі в Україні стане нейперше навчанням з досвіду, досвіду споріднених народів, які один одному бажають добра. Вони мають експертів, які чекають на запрошення. Якщо Україна бодай дійде до того стану, що зможе скористати з польської експертизи, це стане величезним прогресом й буде в інтересі обидвох народів.

(*The Day*. Київ. Переклад Романа Колісника).

ПОШУК

Пошукую мойого брата ІЛЛЮ БЕЛЬМЕГУ, сина Івана, 1923 року народження, який пішов у дивізію в 1943 році. Відомо нам, що він брав участь у битві під Бродами, після цього не було від нього вістки.

Моя адреса:

Бельмега Василь Іванович (учасник бойових дій ОУН-УПА)
село Устеріки, Верховинський р-н, Івано-Франківська обл.
78715, Україна.

ДИВІЗІЯ І СПРАВА ЗМІНИ ПОКОЛІНЬ

Ми знаємо, що українське суспільство Галичини остаточно сформувалося на переломі двох (XIX/XX) століть. Сталося це у формі національності, офіційно визнаної австрійською владою на підставі закону із 1867 р., із признанням права на вільний суспільно-культурний розвиток та права на власну мову, як один із 11-ти урядово признаних народів Австро-Угорщини. Українці вже мали тоді поважну літературу, упорядковану граматику, та більш практичний фонетичний правопис. Численні українські школи дуже успішно працювали для підтримки та продовження тих, на ті часи, дуже значних досягнень. Урядово обіцяний український університет мав отворитися у 1915 р.

Але, на перешкоді стала 1-ша світова війна. Травматичні переживання поодиноких людей, і розпад трьох імперій (Австрії, Росії та Німеччини) спричинили різкі перемини у способі думання тими змінами заторкненими народів і їх реагуванням на потягнення нової влади (В Галичині польської), та в побутовому житті. Прийшло також до неминучої „зміни поколінь”. Старше покоління, виховане перед війною у відносно ліберальному дусі, який панував за Австрії, ще було досить певне себе, та не без підстав, горде за свої досягнення. Воно поволі відходило, а приходила нова генерація, яка виростала вже підчас війни та в умовах післявоєнного хаосу. Це ніяк не означає, що політична ситуація українців Галичини була ідеальна, але помимо великих перешкод, що їх робили поляки українцям, використовуючи для себе автономію Галичини, українці зуміли все таки використати ті права, що їх давала їм австрійська конституція.

Польська окупація Галичини була тільки тимчасовою, на 25 літ, але на підставі рішення Ради Амбасадорів із 14/15 березня 1923 стала перманентною. Це сталося на підставі проголошення в польському Сеймі автономії для трьох східних воєвідств Галичини, замешканих українцями. Тому, що цей закон ніколи не введено в життя, українці справедливо почували себе ошуканими. На підставі відомих 14-ти точок президента Вілсона, які були включені у Сен Жерменський договір із Австрією, вони сподівалися державности або принаймні автономії. Почування національної кривди, безглузда польська політика усяких шиканів на побутовому рівні, полонізація шкіл, пацифікація 1930 р., творили атмосферу, де молодь не мала більше охоти до науки та систематичної праці над собою, як це було за часів попередньої „австрійської” генерації. Зате діста-

вали молоді люди сильну охоту до конспірації, підпільної боротьби, до атентатів, експропріацій і т. д. На підставі кличів „хто не з нами, той проти нас” готові були безкомпромісово боротися за свої нові ідеали, що почали тоді входити в моду: волюнтаризму і вождівства. Старе гасло „вперед” (як ніби соціалістичне) замінювали чимось у роді „стрімголов”, як це був сказав авторові у 1940 р. проф. П. Ісаїв, тоді в українській державній гімназії в Ярославі.

Приклади приходили з Німеччини, де Гітлер проголошував підібні напрямні з натиском на плянування економіки та керування суспільства. Прийшовши до влади, провадив спочатку подивогодіно успішну політику: зліквідував безробіття, будував автостради, озброїв наново Німеччину. Сам без вищої освіти (мав тільки „малу матуру”), типовий „півінтелігент”. Поважні успіхи мав також подібний до нього політичний діяч, Мусоліні, а це все в умовинах загального безробіття і світової кризи, явища, які також вкінці докотилися й до Польщі. В той же час ОУН ставала масовою організацією, провадженою, евентуально, після подій 1940 р. її агресивним крилом, людьми у їх 30-их чи 20-их роках, людьми без вищої освіти. Як кожна масова організація, серед членства неминуче почала вона мати також людей з певними негативними рисами характеру, які однаке були готові без жодних більших застережень виконувати всі накази „проводу”.

Ці справи стали спеціально актуальними підчас німецької окупації Галичини 1941/44. Партії поліквідувалися, український політичний провід був розпущений/розпорошений. Німецький окупант дозволяв тільки на мінімальну репрезентацію суспільно-добродійного характеру, реперезентовану через УЦК, на чолі з професором В. Кубійовичем. Це все було згідне з приписами Газької і Женевської конвенцій, відносно адміністрації окупованих територій підчас війни. Початково цілковите ігнорування Німеччиною української справи різко змінилося, як ситуація на фронті почала обертатися на некористь Німеччини. Це саме довело до організації Дивізії „Галичина” тому 61 років. Для українців також ставало ясным, що присутність якоїсь більшої озброєної одиниці була конечністю, з огляду на дуже правдоподібну програу війни Німеччиною, але тут думки були поділені.

Старше покоління підтримувало в досить уміркований спосіб ідею творення Дивізії та закликала молодь, щоб вона голосилася. Молодша генерація була однаке кликана „проводом” радше до підпільної активності: йти до „лісу”, до УПА, яка була в той час уже дуже активною на Волині, а також у деяких частинах Галичини. Тому німці почали застосовувати супроти українців принцип „збірної відповідальності”, що тоді робили тільки супроти поляків.

Зате поляки, захопочувані провокативними передачами з Лондону, грозили українцям „загальною відповідальністю” (на кожному дереві висітиме один українець, як ми прийдемо), й від 1942 р. розпочали селективне мордування провідних українців. Авантурничість та хвалькуватість поляків, на той час, можна собі уявити у легко важному викликанню варшавського повстання, де згинуло 260 тисяч цивільного населення.

В тих умовах, спеціально випускники середніх шкіл і українська студіююча молодь, мусіли робити свій вибір. Багато з них бачило очевидні певні користі для української справи, зв'язані з організацією Дивізії і їх вступленням до неї. Про це пише тодішній студентський активіст Р. Волчук у своїх споминах.¹ Ось Бюлетень „Основи”, орган українських студентів львівської політехніки з 21 липня 1943, пише, що студенти мають „вільний вибір” до спільної мети (відносно вступлення до Дивізії). Одначе, ідея „вільного вибору” не сподобалася „проводові”. До домівки „Основи” прийшов один озброєний „друг”; і сконфіскував готові до роздачі примірники Бюлетеню. „Щоб це більше не повторилося!”—сказав, відходячи. Подібно, на зборах ОПУС-у (Об'єднання Праці Українських Студентів) у березні 1944 дискутовано тодішню ситуацію, що було пізніше опубліковане у т. зв. „Тезах”. Рекомендовано українським студентським активістам подаватися на Захід, бо тут їх чекала негайна загибель, як прийдуть більшовики. Але, зараз по закінченню зборів, виступив несподівано студент політехніки, Р. Галібей, та почав закликати присутніх не слухати тих, що не вірять у власні сили, але „залишайтеся на місці, вступайте до УПА!”. Двох озброєних „друзів” прийшло наступного дня до домівки „Основи” та сконфіскували „Тези”. Зате розкидано протилежного характеру „антитези”. Роман Волчук одначе здивувався півроку пізніше, як побачив Р. Галібей у Відні, коли йому вилетів з кишені плаща великий револьвер у публічній харчівні WOЕК біля політехніки, де обідали українські студенти. Характеристично (каже Р. Волчук), що Р. Галібей рік перед тим, як ще голова „Основи”, мав реферат про „провідництво, про конечність „мас” до повного підпорядкування вольовому провідникові у революційному періоді боротьби за державу”.

Вищезгадане показує різниці поглядів, які тоді запанували серед, можна припускати, найбільше активних та динамічних членів українського суспільства (мас?). Ситуація була дослівно, як та—для Одісея „між Сціллою та Харібдою”: було це перебування у смертельній

---

1. Роман Волчук: *Спомини з передвоєнного Львова та воєнного Відня*, вид. „Критика”; Київ 2002, ст. 109-118.

небезпеці, внутрішню поділеність українців, очікуючи неминучих ударів від трьох ворогів. Німці вже сиділи на карку (й поляки близько того), а більшовики вже туй-туй на горизонті! На щастя, знаємо, що погляди старшої генерації, до певної міри, перемогли. Дивізія, так як сама її ідея й нею викликана дискусія, потрапили притягнути дуже поважну частину саме молодішої генерації. Це, разом із родинами, можна оцінити на яких 200 чи 300 тисяч осіб, які могли би бути знищені під час другої червоної окупації. Розвиток діаспори став можливим через ту численність, і в великій мірі також завдяки дуже серйозним здобуткам у всіх ділянках українського життя, досягнених старшою генерацією ще на початку ХХ ст., головним чином через поширення освіти, здобутки української літератури, знання своєї історії, виховання широких кадрів української інтелігенції та певного політичного досвіду. Одним словом, ситуація, подібна до „руїни” з ХVІІ ст., не повторилася.

Здобутки „старшої генерації” показалися сильнішими від блискучих ідей (bright ideas) „молодшої генерації”; яка також мусила себе трансформувати серед нових обставин. А це були багато кращі побутові умовини, прихід нової, краще освіченої інтелігенції, молодь виховувана у Пласті, поширення вищої освіти.

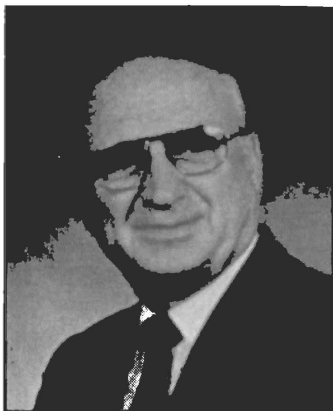
Мимо дуже сильних намагань наших агресивних сусідів, поляків і росіян, щоб зліквідувати українців взагалі ще у ХХ ст., це їм не вдалося. Перші пробували це зробити поляки через усякі шикани, наміхи, обвинувачення (мовляв, українці помагали придушувати варшавське повстання, СС-галицька дивізія знищила Гуту Пеняцьку), концтабори та депортації. А УПА боролася „вилами та (ніби) посвяченими ножами”—улюблена тема сьогоднішньої польської розважальної літератури.² Другі, росіяни (традиційні „москалі”) хотіли це досягнути через голод, табори, вивози, психушки, таємні вбивства (так як Івасюка чи А. Горської), як також переверненням українізації до добровільної самоліквідації цілого народу. Ані одне, ані друге, не вдалося, в великій мірі через існування великої української діаспори, із відносно великим числом освічених, інтелігентних і національно свідомих людей. Ідеї, які проникали в Україну з діаспори, і далі проявили її політичної діяльності, могли в великій мірі спричинитися до проголошення самостійності 24 серпня 1991, що евентуально довело до розпаду СРСР у грудні, події, яку назвав „трагедією” президент Росії, В. Путін.³

2 Мирослав Трухан: *Негативний стереотип українця в польській післявоєнній літературі*, ВП „Троян”, Львів, 1992.

3 „Нови Дзєннік”: В Путін каже, розпад СРСР був трагедією, 14.02. 2004.

МИХАЙЛО ЗЕНОН ТАРНАВЕЦЬКИЙ
хорунжий УД; професор

Під звуки хорової „Видиш, брате мій” в українській програмі Вінніпезької радіо-висильні сповістили, що 11 жовтня 2003 р., внаслідок важкого паралічу, відійшов у вічність хорунжий-сотенний Михайло Зенон Тарнавецький, професор-емерит електричної інженерії Манітобського університету в Канаді.

Покійний народився 22 лютого 1924 р. в селі Борщів, Заболотівського р-ну, в Західній Україні. Середню освіту закінчив у Коломийській гімназії, був покликаний до Дивізії „Галичина” в липні 1943. По закінченні рекрутського вишколу в Гайделягрі відбув підстаршинську школу в Радольфцелі, а згодом старшинську—в Просечниці біля Праги. За добрі оцінки був делегований на додатковий вишкіл для командирів сотень. У Дивізії був назначений командиром 8-ої сотні у 29-му полку. З цією сотнею брав участь у боях під Фельдбахом, а в часі капітуляції забезпечував відступ Дивізії із фронту.

У другій половині 40-их років студював право у Геттінгенському університеті. Тут в 1948 р. одружився із студенткою медичного факультету Іраїдою, з дому Герус. З приїздом до Канади розпочав в 1953 році студії на інженерному факультеті у Манітобському університеті, спеціалізуючись в галузі високих електричних напруг. По закінченні університетських студій працював у Манітобському „Гайдро”, в якому був довгий час і головою цілого відділу. На пропозицію Манітобського університету в 1966 році став доцентом, а потім професором на інженерному факультеті. У своїй праці визначився дослідями над високовольтажем прямих і змінних схем у електриці та опрацював проекти розбудови гідроелектричних станцій у Манітобі. Як науковець відбув на доручення Канадського Уряду ряд викладацько-консультативних поїздок до Англії, Африки, Бразилії (тричі), Китаю, Індії, Німеччини, Чехословаччини, Швейцарії, Швеції. Був членом і представником Міжнародної Електричної Комісії, Інституту Електричних Асоціацій, членом Ради Екзамінаторів Манітоби. З переходом на пенсію, Рада Директорів і Сенат Манітобського університету в 1993 році іменували його професором-емеритом. В 2002 році, wraz із дружиною д-ром Іраїдою, мовознавцем і дійсним професором Славистичного Відділу, заснували фонд для гостинних лекцій з українознавства.

Особливою діяльністю відзначився Покійний у національно-суспільному житті української спільноти в Канаді, а після проголошення незалежності і в Україні. Був дійсним членом Української Вільної

Академії Наук (УВАН) і президентом цієї установи від 1973 року. В роках 1971-1991 був членом Сенату, Дирекції і Фондації Колегії св. Андрея, членом Консисторії Української Православної Церкви Канади, головою Наукової Ради при СКВУ (1972-1973), членом Президії й Екзекутиви Конгресу Українців Канади (КУК), Клубу Українських Професіоналістів і Підприємців, Комітету Допомоги Києво-Могилянській Академії (від 1993 року), головою Комітету Співпраці між Манітобським університетом і Львівською Політехнікою (від 1993 року).

Любив співати в хорах. Маючи гарний голос (тенор), співав у репрезентативному чоловічому хорі під орудою диригента Володимира Богоноса, був сталим членом мішаного катедрального хору Пресвятої Тройці. Виконував сольову партію тенора у творі „Хустина” (Т. Шевченко–Л. Ревуцький), у виконанні українського симфонічного хору із Вінніпезькою оркестрою під диригентурою композитора Я. Барнича з нагоди відкриття пам'ятника Поетові у Вінніпезі. Був членом-основником Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА у Вінніпезі і членом її першої управи. Постійно цікавився працею Станиці, був часто промовцем у відзначуванні важливіших роковин Братства, а в 1994 році, як член редакційної колегії, опрацював до „Пропам'ятного збірника” історію Станиці у Вінніпезі і відповідну до нього присвяту.

Ідеалізував вояцтво, при вишколі ставив вимоги і пригадував стрілецтву, що Україна потребуватиме свідомих і загартованих вояків. Такої послідовності і візрцевости вимагав і у ветеранському співжитті. Спірні питання аналізував, шукаючи найкращої розв'язки і поради. Очолюючи і Військовий Музей ім. ген. Садовського при УВАН, доклав багато праці для забезпечення цієї унікальної спадщини.

За заслуги Покійний був нагороджений Головною Управою Братства кол. вояків 1-ої УД УНА Медалею Тисячоліття.

Заупокійні Богослуження відбулися 20 жовтня 2003 в кетедрі Пресвятої Тройці у Вінніпезі з участю ширшого числа духовенства, представників академічних кругів місцевих університетів, Колегії св. Андрея та численної української громади. Участь у відправах брав теж і катедральний хор, під керівництвом Т. Новольської, який прощався із своїм довголітнім тенором.

Спочив на цвинтарі „Глен-Іден” у Вінніпезі. Підчас тризни від імені УВАН прощальне слово виголосив проф. Ярослав Розумний, вказуючи на заслуги Покійного, його чесність, активність і роботящість та почуття відповідальності перед українським народом, Батьківщиною і побратимами по зброї, з котрими йшов рям'я-в-рам'я на її захист.

Залишив у глибокому смутку дружину д-ра Іраїду, дві одружені доньки, внуків, ближчих і дальших рідних в Канаді і в Україні. Родина втратила доброго батька і дідуся, академічна громада заслуженого науковця, Братство 1-ої УД УНА зразкового члена-старшину, а українська спільнота видатного громадянина і патріота.

Пам'ять про Покійного Професора Михайла житиме в серцях усіх, хто знав Його, а канадська земля хай буде Йому легкою!

Юрій ГНАТЮК

БОГДАН ШАРКО БАНДУРИСТ-ДИВІЗІЙНИК

Богдан Шарко як доброволець 1-ої Української дивізії опинився після війни в Німеччині. Він належав завжди до активних громадян—як колишній член Управи „Німецько-Українського Товариства”, як довголітній діловод „Українського Християнського Руху” аж до розв’язання, як довголітній член Крайової Управи „Т-ва за Патріархальний Устрій УКЦ” і голова „Братства кол. вояків 1-ої Дивізії УНА” в Німеччині.

Мгр. Б. Шарко є дописувачем-кореспондентом багатьох часописів в діаспорі й в Україні. Та найширшу популярність здобув Б. Шарко як співак-бандурист. Він від десятиліть поза професійною працею об’їздив українські осередки в Німеччині й країнах західної Європи, виступаючи у програмах національних імпрез, а також із самостійними концертами перед українською і чужинецькою публікою та в музичних авдіціях баварського радіо. Внизу поміщуємо (скорочено) його інтерв’ю Володимирові Ковальчуку, яке було поміщене в „Західному кур’єрові”, Івано-Франківськ.

Редакція

У Мюнхені мистці, аматори сходилися у відомому клубі „Катанкомба”, де свої змаги проводили в різних жанрах мистецтва: все хтось щось нове приносив і показував. Побачивши бандуру в моїх руках, усі здивувалися: „Ах! Айне гроссе балалайка!” Я їм пояснюю, що балалайка—російський інструмент і має лише три струни, а бандура—це „альте україніше, ніхт русіше!”. Після цього всі стали говорити: Шарко з пандорою.

Часом зголошували про мій виступ: „Зараз виступить Шарко і на старовинному українському інструменті бандурі виконає кілька мелодійних російських пісень”. Я заперечую: не російські, а українські. А ведучий: „Прости, Богдане!” І виправляє: „Шарко на російському інструменті виконає українські пісні”.

Виступав я у Швацвальді в 1961 році на міжнародному форумі музикантів, де здобув почесну пергаменову грамоту з титулом „Майстерзінгер”. Я мав виступи у сімох містах Франції, де, між іншим, здобув великий успіх на фольклорному концерті Страсбурзького університету, а далі в Бельгії, Люксембурзі, Голландії, Австрії, Британії. Також у Римі на відкритті Українського Католицького Університету на

запрошення Патріярха Йосифа. Проте дуже ціную відзнаку, яку одержав в 1971 році на Міжнародному конкурсі в Мюнхені „Швабінгервохе” та у клубі мюнхенських патріциїв-традиціоналістів „Альтмонахія”

...Я народився 31 жовтня 1920 року в селі Вікторів Галицького повіту. Тут мій батько, отець Ярослав, мав парохію. Окрім того, він активно співпрацював з „Просвітою”. А ще був відомим у своїй околиці тенором-солістом. Мати Ірина з Дашничів Сас Кульчицьких (походила поколіннями зі священничого роду) музикувала на фортепіано, а дід по матері грав на цитрі. На запрошення батьків в наші села часто навідувалися мандрівний театр Івана Когутяка зі Станіславава та різні церковні хори. Тому мене з дитинства тягнуло до музики.

Враз з гімназійною наукою у Станіславові я розпочав науку гри на фортепіано у педагога Музичного інституту ім. Лисенка Стефанії Крижанівської. Теорії музики навчався у відомого композитора Івана Недільського, тодішнього директора інституту, автора маршу „Засяяло сонце золоте”. Пізніше розпочав науку солоспіву у педагогів з великої України у тому ж інституті.

Після „матури” 1938 р. я, за порадою відомого адвоката д-ра Юліана Олесницького, мого дядька, почав студювати у Львові право. Але далі, за німців, дозволяли для українців лише практичні науки: агрономію, ветеринарію, інженерію будівельну. І жодної філософії чи права! Тому у 1942 році вступив на студії лісництва.

Весною 1944 року наступали москалі. Мій брат уже був на той час в українському війську, а я—через певні родинні причини—ні. Але того року вступив добровольцем до Дивізії.

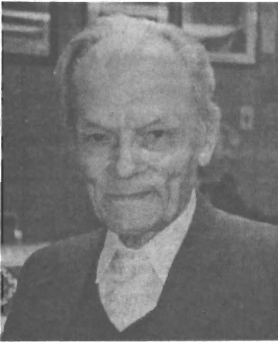
Після капітуляції 1945 року опинився в таборі переміщених осіб в Аугсбургу (Баварія). Мені пощастило знайти працю в цивільній адміністрації американської армії. Із заощаджених грошей я оплачував науку співу у камерної співачки Ельзи Цайдлер з Ляйпцигу, яка вишколила мене з тенора на баритона. Згодом продовжував науку в консерваторії Штрауса в Мюнхені і одночасно економічні студії в УВУ.

Ще у 14-літньому віці грав на гітарі. У 1951 році я купив першу бандуру. В Мюнхені заізнався з кол. членом капели бандуристів ім. Т. Шевченка Іваном Рябчуком і вчився гри у нього. З того часу я виступав як соліст-бандурист.

Мав я „Лідерабанд” спільний концерт з піяністкою Патрицією К'ю, англійкою, яка проживає в Мюнхені, 7 грудня 1974 року. Ми виконували твори світової класики: Гендель, Шуберт, Ноєндорф, Кроммер, де Куртіс. Також виконував відомі італійські мелодії, а закінчив першу частину концерту еспанською фантазією „Гренада”. Другу частину я присвятив виключно творчості українських композиторів: Лисенка, Січинського, Гнатишина... Тільки так в Європі можна пропагувати нашу культуру, поряд з творами світової музики.

Також співав пісні у баварському радіо в Мюнхені. Мав я і записи на платівках „Пісні при бандурі” та „Українські релігійні пісні”–з органом. А сталося це так. Я мав співати в церкві релігійні пісні в супроводі хору, а саме: кант про Почаївську Богоматір, молитву з опери „Запорожець за Дунаєм” і Великодній світилен „Плотію уснув.” Але через щось хор не зібрався. Тож один німецький органіст зробив супровід на органі в церкві, де була добра акустика і гарний звук органу. І так потім зробили запис платівок. До речі, в газеті „Новий Шлях” (Торонто, 01.10.77 р.) відомий музиколог і композитор Осип Залеський написав так: „Платівка видана в Мюнхені з текстом пісень на обкладинці англійською й німецькою мовами. Голос соліста широкого діапазону, звучить повно й м’яко, що підкреслює релігійний характер співаних пісень, а доповнює його ніжний супровід на органах.” Свою розмову Володимир Ковальчук закінчує: „...в Німеччині, і будь-де в світі Шарко–українець, патріот, мистець, дивізійник-бандурист”.

ДАНИЛО ШУМУК НЕ ЖИВЕ

В четвер, 20 травня 2004 року в м. Красноармійську Донецької обл. відійшов у вічність ДАНИЛО ШУМУК.

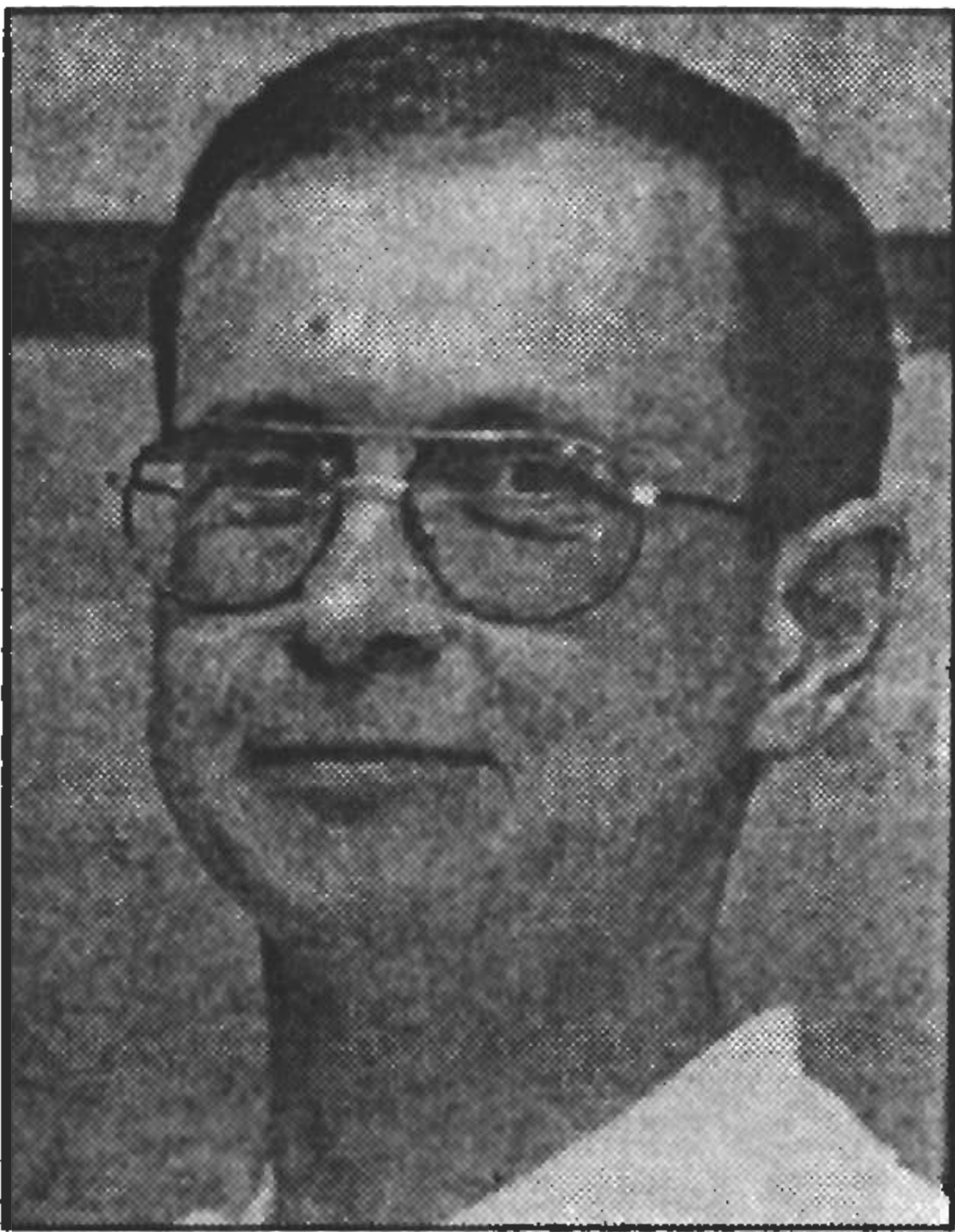
Народжений 31 грудня 1914 року в с. Боремшина Волинської обл.

Довголітній дисидент, незламний борець за права людини та незалежність України. Учасник бойових дій Другої світової війни–Української Повстанської Армії. За своє трудолюбиве життя був засуджений польським, німецьким та советським режимами до тюремного і концентраційного ув’язнення. Карався понад 42 роки і був одним з організаторів Норильського повстання.

Автор численних праць, зокрема: „За східним обрієм”, „Із ГУЛАґу у вільний світ”, „Пережите і передумане” та інших. У 1987 році на основі домовленості між урядами Канади та Советського Союзу Данила Шумука звільнено з ув’язнення, і він прибув до Канади. У 2002 році повернувся в Україну.

Під час його побуту в Торонті, Братство дивізійників втримувало з ним дружні взаємини, влаштувало для нього бенкет-зустріч, а побратим д-р Остап Сокольський, який був директором дому для старших ім. свв. Петра і Павла, в котрому жив Д. Шумук, постійно опікувався ним. Члени Братства брали участь у заходах для відзначення його діяльності, включно з прощанням перед його поверненням в Україну в 2002 році.

УКРАЇНА У ТОТАЛЬНІЙ ВІЙНІ?

Ігор Каганець

Ігор Каганець, завідувач лабораторії психоінформатики Центру з інформаційних проблем територій НАН України, головний редактор журналу нової еліти „Перехід-IV” дав інтерв'ю Ігореві Полянському в газеті „За вільну Україну” (24 квітня 2004), в якому з'ясовує тезу, що Україна сьогодні знаходиться у тотальній війні. Його докази такі достовірні, що, прочитавши їх, важко з ним не погодитися. Бо як інакше зрозуміти теперішній стан в Україні? На тотальну війну треба тотального захисту, який Ігор Каганець теж пропонує. Він складніший, бо вимагає формування нової нації, яка досягне перемогу.

І щойно тоді українці будуть здатні дивитися на світ власними очима і жити власним розумом. Гетьман, вибраний всенародно, діяльність якого контролює помісна церква—„український модель”—пропонує Ігор Каганець. Друкуємо, з деякими скороченнями, його думки.

Редакція

Нині принципи ведення війн істотно змінилися. Якщо головним простором війни минулих століть була земля, а в ХХ столітті велике значення мали вода і повітря, то бойовий простір сучасних і майбутніх війн—це передусім ноосфера, розум людини і плоди її інтелектуальної діяльності. Чи можемо ми на прикладі останніх подій у світі якось класифікувати війни нашого часу, визначити їхній потенційний вплив на українську дійсність?

—Якщо узагальнити всі визначення, то війна—це рішучі дії, спрямовані на зміну поведінки супротивника у потрібному напрямі. Людство знає дуже багато способів здійснення такого впливу, проте всіх їх можна звести до семи основних видів.

1. Технологічно-силова війна. Найпримітивнішою формою зміни поведінки людини, групи людей чи народів було і є технологічно-силове (надалі—силове) протистояння за допомогою кам'яних сокир, мечів, списів, вогнепальної зброї, літаків, ракет, лазерів, радіоелектронних засобів, комп'ютерних вірусів тощо. Спосіб доволі дорогий і ризикований, оскільки на будь-яку дію завжди знайдеться ще сильніша протидія, скажімо, у вигляді тероризму, в т. ч. комп'ютерного.

2. Економічна війна. Значно ефективніший і безпечніший спосіб змінити поведінку супротивника. Що не кажіть, а голод—потужний інструмент управління. Це зброя другого рівня ефективності. Прикла-

дом її застосування є економічні санкції, „антидемпінгові розслідування”, нееквівалентний товарний обмін, валютні експансії тощо.

3. Прихований геноцид. Економічне середовище може змінитися і супротивник має шанс вийти з-під економічного контролю. Тож, аби назавжди підірвати його здатність до опору, застосовується зброя третього рівня ефективності–генетична. Йдеться про цілеспрямоване руйнування генофонду шляхом наркотичного, алкогольного, тютюнового геноциду, широкого застосування штучних харчових добавок, штучних і генетично модифікованих продуктів, цілеспрямованої зміни культури харчування. Ефективність цього виду зброї–в її непомітності й дешевизні. Більше того, на тютюновому, алкогольному і наркотичному бізнесі зароблять величезні гроші.

Ці три види зброї впливають передусім на фізичні аспекти існування противника. Наступні чотири спрямовані на руйнування ментальності й усього способу його життя.

4. Організаційна війна. На найпростішому рівні її здійснюють, вводячи в національне тіло супротивника чужорідні або відверто ворожі для нього організаційні форми–від усіляких „благодійних фондів розвитку науки та освіти” (по суті, технологічний шпіонаж і „випомповування мізків”) до непритаманної народів системі управління. Наприклад, традиційна для України виборна гетьманська модель, яка передбачає персональну відповідальність керівників за плоди свого управління, замінена „найкращою у світі” системою горизонтального розподілу влад із повною безвідповідальністю і безкарністю. З погляду законів менеджменту, нинішня система державної організації є проявом безумства, оскільки розділити можна роботу і права, але відповідальність не ділиться в принципі (там, де відповідає більше як один, вже не відповідає ніхто). Розпорошення влди і, як наслідок, її безвідповідальність та корумпованість створюють сприятливі умови для прихованої агресії з боку сконсолідованої і цілеспрямованої сили (іншої держави, ТНК, тоталітарної секти), яка не переймається псевдодемократичними ілюзіями.

5. Інформаційна війна. Під цим терміном здебільшого розуміють масоване просування вигідної інформації й замовчування невідповідної, а також тенденційну інтерпретацію поточних подій. Ефективність цього виду зброї виявилася у дивовижному факті ядерного роззброєння України, що супроводжувалося інформаційним зомбуванням „на добровільне роззброєння”, чи, скажімо, у „трастовому психозі”. Нинішнє пресування свідомості українців ідеями меншовартости, страху і національної безперспективності нагадує пропагандистську кампанію з метою знизити ціну підприємства перед його дешевою приватизацією.

6. Хронологічна війна. Ще потужніше діє зброя шостого рівня ефективності. Вона інтерпретує не поточні події, а характер цивілізо-

ваних процесів. Прикладом застосування цього виду зброї є закидання у масову свідомість деструктивних вигадок про те, що „слов'яни” означає „раби”, що трипільці були семітами, що Україна—це „окраїна”, яка завжди була прохідним двором, що наша історія—це трагедія ворожечі та взаємознищення українців, що наша наука і духовність—це постійні запозичування якщо не із Заходу, то зі Сходу, що писемність нам приніс грек Кирило і т. ін. Хронологічна зброя дозволяє тримати людину в покорі, переконавши її в тому, що її батьки, діди і прадіди завжди були рабами, тож їй не залишається нічого іншого, як змиритися і самій все життя бути рабом.

7. Духовна війна. Фундаментальний, найвищий рівень ефективності бойових дій. Могутність цієї зброї полягає у спотвореному висвітленні не поточних подій чи історичних процесів, а у накиданні збочених життєвих цінностей, у викривленні уявлень про саму природу видимого і невидимого світу, про добро і зло, життя і смерть. Важливим елементом духовної війни є тенденційна інтерпретація священних книг і священної історії. Чого варта вбита в масову свідомість вигадка про те, що Ісус Христос був юдеєм, хоча всі історичні та євангельські джерела стверджують Його належність до галів-галілеян—народу арійського кореня, а Його „юдейське походження” категорично заперечують самі правовірні юдеї. Сьогодні масову свідомість зомбують ідеями „нормальності гомосексуалізму” і „корисності для здоров'я” міжрасових змішувань, „економічної вигоди” від легалізації легких наркотиків, генетичної нездатності українців до вольових вчинків і сильної політики тощо.

—Теорія вельми переконлива. Але скажіть, на основі чого зроблено такі висновки?

—На основі аналізу об'єктивної реальності. Хоча особисто мене більше хвилює питання про причини існування цих 7 рівнів бойових дій. І відповідь є. Вона захована в самій природі націй—біосоціальних організмів, які структурно і функціонально подібні до окремої людської істоти.

Справді, погляньмо на людину. Стрижем її особистости є уявлення про саму себе, Бога і навколишній світ. Ворожа атака на цей духовно-світоглядний стрижень б'є в саму серцевину особистости, у її вольовий центр. Тому людині в першу чергу треба захистити саме цей, найвищий рівень своєї життєдіяльності.

Об'єкт хронологічної війни—індивідуальна і родова пам'ять. Вражаючи її, ворог рубає під корінь життєву енергетику, яка живиться силою рідної землі та пам'яттю предків. Чим глибша пам'ять людини про свої корені, тим більше поколінь предків стоїть за її спиною і разом з нею торує шлях у майбутнє.

Ефективність поточної поведінки людини залежить від її поінформованости про навколишню реальність. Інформаційна зброя спрямо-

вана на спотворення уявлень людини про те, що навколо неї відбувається. Жертва інформаційної війни нагадує біоробота, який слухняно виконує чужі команди і вже неспроможний відрізняти друзів від ворогів.

Ще один спосіб ослабити людину—це зламати її природний спосіб життя, зруйнувати перевірені часом традиції самоорганізації. Нав'язування людині чужих для неї моделей організації життя здійснюється в рамках організаційної війни.

Наступні три рівні ведення бойових дій вражають безпосередньо людське тіло. Прихований геноцид можна порівняти зі спробами отруїти людину неякісною їжею або отруйними добавками. Економічна війна спрямована на те, щоб зруйнувати господарство людини і закабалити її економічно. А силова війна—це фізичний тиск на людину задля спричинення їй смерті чи каліцтва.

Таким чином, нація як колективна істота має 7 рівнів життєдіяльності. Відповідно кожен із цих рівнів може стати об'єктом ворожої атаки. У сучасних війнах за планетарні ресурси—енергоносії, воду, родючі землі, чисте повітря—бойові дії розгортаються на всіх 7 рівнях, тому сучасні війни можна вважати тотальними.

ТОТАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

—Вражаюча картина. І все ж, чи можна якось протистояти цій тотальності?

—Для перемоги у тотальних війнах збройні сили повинні забезпечити тотальний захист, тобто могли дати ефективну відсіч ворогові на всіх 7 рівнях життєдіяльності. Очевидно, що Збройні Сили України абсолютно непридатні для цієї справи. Мало того, що вони створені на основі архаїчних уявлень про війну—вони непридатні навіть для ведення війни першого рівня.

Щоправда, головна причина цього захована в сутності нинішньої української держави. Ні для кого вже не секрет, що ця „державна” відчужена від українського народу, який їй потрібен лише як джерело грошей на її утримання. Для визискування цього народу вона активно розбудовує МВС, ДПА, митні, міграційні та інші служби. Армія не потрібна для виконання цієї функції, тому „державна” взяла курс на її поступове розкладання і ліквідацію в умовах мінімального фінансування. Зберегти передбачено лише ті підрозділи, які можуть приносити гроші у ролі найманців—„миротворців ООН”, „гуманітарних контингентів” тощо, причому в найважчих і найнепрестижніших нішах світового ринку розподілу насильства.

Якщо народ не має структури тотального захисту, то таку структуру треба створити. Народна армія є елементом народної держави, тому одночасно треба створити таку державу. А оскільки нація—це державно структурований етнос, то народження нової держави фактично означає реорганізацію нинішнього населення України і перетворення його

в нову українську націю.

–Вам не здається надто умоглядною ця конструкція–„нова українська нація”? Які критерії визначатимуть її „новизну”?

–Якщо мислити технологічно, то державу треба виростити як нову живу істоту–від маленького зерна до могутнього дерева. Технологія вирощування держави органічно впливає з 7-рівневої структури нації як біосоціального організму.

Все починається з духовного імпульсу, з появи у невеликої кількості українців особливого світовідчуття, яке наповнює їхні душі силою Святого Духа, надає їм безстрашности, бачення шляху і впевнености в перемозі. Народження цього євангельського зерна означатиме перемогу в духовній війні.

Ця найбільша перемога досягається не кількістю, а якістю, адже для її здобуття не потрібно великої армії–достатньо невеликої групи людей, які спроможуться поєднати в одне ціле Хліб (раціональне знання), Вино (натхнення Святого Духа) і Віру (вищий прояв волі). Цих носіїв богонатхненної пасіонарности ми називаємо арміями, а їхню організацію–Брахманатом. Ця назва походить від давньоукраїнського скорочення Б-Ра-х-Ма–„Бог небес (Ра) і землі (Ма)”, звідси арійські брахману і наші літописні врахмани.

Сила Брахманату полягає у надійному зв'язку з джерелом сили–Богом, а технологія його встановлення називається релігією (від реліго–„відновлення зв'язку”). Повноцінна релігія–це завжди поєднання віри, науки і мистецтва. Без такого поєднання маємо лише обездуховлену науку, релігійний фанатизм і збочене мистецтво. Завдяки релігії Брахманат знаходить правильні рішення, доносить їх до народу і наснажує його волею для їх втілення.

Наступний крок формування нової нації–відновлення родової пам'яті, осягнення власної історії, пізнання закономірностей розвитку українського геосоціального організму, залучення до боротьби тисяч поколінь наших предків. Це буде перемога у війні.

У нинішній безбожній державі Церква й армія витіснені на периферію національного буття. У гетьманській державі нова Церква і нова армія перебуватимуть у центрі. Бо українці–це народ брахманів і кшатріїв (воїнів). Тому, згідно зі всіма соціологічними дослідженнями, саме духовенство і військові завжди мають найвищий рівень народної довіри.

Така трансформація України неминуча. Тож чим довше триватиме нинішній рух кризового маятника в сторону безбожності та розпаду, тим потужнішим і далекосяжнішим буде зворотний хід. Чим пізніше почнеться перенародження України, тим радикальніших і жорстокіших форм воно набиратиме. Тому для всіх буде краще. Точкою відліку повинен стати 2004 рік.

Ігор ПОЛЯНСЬКИЙ

БАГАТОКУЛЬТУРНІСТЬ УКРАЇНИ

(Скорочено)

В Україні, як і в інших країнах, проживає багато людей різних національностей. Головною причиною цього стану була колонізаційна політика завойовників—наших близьких і далеких сусідів, зокрема татарів, поляків, росіян, румунів, турків та інших. Вистачить згадати, що тільки за роки советського панування чисельність росіян зросла в Україні більше, ніж у десять (!) разів. Але не тільки це, в Україні від найдавніших часів шукали притулку люди з різних країн, переслідуювані у своїх країнах з різних причин. Тут можна згадати й ірландців, і скандинавів чи навіть англійців, або болгарів... Чималу групу серед інших національних меншин становили, наприклад, німці, які з ласки Москви шукали кращої долі в Україні, зокрема в степовій і північно-західній частині нашої землі. Від найдавніших часів поселялись в нас жида, що заперечує обвинуваченням про антисемітизм українців. Нагадаймо, що до 1905 р. на території Росії було заборонено проживати жидам. До речі, рестрикції не обмежувались тільки цією заборорою, бо вже цар Іван IV 1563 р. наказав втопити всіх жидів в р. Двіні з жінками і дітьми, якщо не приймуть православ'я, а про погроми, влаштовувані царськими чорносотенцями, знають усі, хоч не кожен усвідомлює, що їх організатором була рука самодержця.

В силу політичних обставин, політичної експансії Польщі, в Україні проживали і проживають поляки, і то по всій території, хоч після Другої світової війни більшість з них виїхала до Польщі, або раніше була депортована в „оддальонние края СССР”. Українська влада завжди сприяла розвитку національних потреб національних меншин. Згадаймо, що в українському парламенті часів УНР законом було гарантовано по 20 депутатських мандатів для росіян, жидів і, власне, для поляків. В Кам'янець-Подільському університеті були катедри полоністики і юдаїстики, єдині тоді на всьому східноєвропейському і азійському просторі.¹ За советських часів послідовно нищено національно-культурне життя неросійських народів, зводячи всю політику до творення советського народу. Щойно відновлення української державности в 1991 р. створило умови відро-

---

1. Університет в Кам'янці Подільському заснований 1918 р., його першим ректором був проф. І. Огієнко. В 1920 р. більшовики закрили в Україні усі університети, створивши на їх місце т. зв. Інститути Народної Освіти (ІНР). Знову відкрито університети в Україні (УРСР) щойно в 1933/34 рр. Але це вже не були українські університети. Тринадцять років Україна не мала допливу кадрів з університетською освітою.

дження національно-культурного життя всіх національних меншин.

Відродилось національне життя і поляків, що проживають в Україні. На сьогодні в Україні діє 20 різних польських організацій і товариств загальноукраїнського і регіонального значення. Мабуть, стільки різних товариств немає в жодній іншій країні, хоч у Польщі це чомусь промовчується. Мають вони різний характер—культурно-освітній, професійний чи господарський, як наприклад *Asocjacja Fermerow Polskich* (Асоціація фермерів польських), яка об'єднує 50 членів, чи *Stowarzyszenie Kombatanów WP* (Товариство комбатантів)—200 членів,² або *Polskie Stowarzyszenie Medyczne* (Польське товариство медичне)—260 членів, *Stowarzyszenie Polskich Uczonych Ukrainy* (Товариство польських науковців України)—біля 300 членів. Властиво в кожній області України є якась польська організація чи товариство, часто навіть два або три, як в Івано-Франківській чи Волинській областях; на Чернігівщині, в Чернівцях, в Бердянську на Дніпропетровщині і багато інших...

Треба підкреслити, що всі ці товариства й організації могли виникнути і діяти тільки в незалежній Україні, про що не завжди в Польщі пам'ятають.

В Україні виходить майже 15 польських часописів, більшість з яких регіонального характеру (тут не згадую про релігійну літературу римо-католицького Костьола, який нараховує в Україні понад 800 парафій і відіграє в житті польської громади дуже важливу роль). Відновив свою діяльність в 1993 р. найстаріший польський журнал в Києві "*Dziennik Kijowski*" („Щоденник київський”), який минулого року відзначив своє нове десятиліття. Цей двотижневик, що виходить як додаток до газети Верховної Ради „Голос України”, коштує всього 20 коп. і має 8 сторінок. Висвітлюється в ньому життя польської громади в Україні, як відзначення Свята незалежності Польщі 11 листопада в Києві чи Фестиваль польської культури, який минулого року відбувався в Дніпропетровську, але також пишеться там про XXXIII Міжнародний кінофестиваль „Молодість”, що проходив у листопаді в Києві з участю 40 країн і Софії Лорен, про що чомусь промовчує українська публіцистика.

На основі інформацій, на сторінках польської преси в Україні, можна прослідкувати, як дипломатична служба РП клопочеться про польську громаду і яку їй надає допомогу. Є чого навчитись...

---

2. Польща виплачує комбатантам ВП, учасникам Оборонної війни 1939 р. пенсії, незалежно де вони тепер проживають і якої вони національності. В Україні найменша пенсія з цього виносить 25 ам. дол. на місяць.

В кожному числі польської преси можна знайти сторінку, чи бодай колонку з історії Польщі.

Організоване життя польської громади в Україні розвивається. В Бердичеві польські підприємці мають намір у найближчому часі відкрити сучасну школу бізнесу.

Цих кілька інформацій з життя поляків в Україні змусить нас задуматися над нашим життям в Польщі, над нашими контактами (мізерними!) з Україною, спілкуванням українських дипломатичних представників з українською громадою в РП і над її діяльністю взагалі. Може і в нас щось заворушиться...

Підготував

Степан СЕМЕНЮК

(„Наше Слово”, Варшава)

ДЕПУТАТИ ЗДАЛИ УКРАЇНСЬКІ ПОЗИЦІЇ

Верховна Рада України ратифікувала договори про державний кордон з Росією та про співпрацю у використуванні Азовського моря і Керченської протоки. Українсько-російський кордон—це лінія і вертикальна поверхня, яка проходить по цій лінії, що розділяють державні території держав-учасниць Договору від точки стику кордонів України, Росії та Білорусі до точки, яка розташована на березі Таганрозької затоки,—так записано у документі.

Це, коли йдеться про Керченську протоку, означає, що Україна погодилася на спільне використування того, що досі було її невіддільною власністю. Рішення, за словами депутата Т. Чорновола, ухвалено всупереч Конституції України.

Згідно з договором, Азовське море і Керченську протоку визнають внутрішніми водами України та Росії. Азовське море буде розмежоване лінією державного кордону між двома сторонами, натомість Керченська протока не буде розмежована.

Відтепер торговельні судна та військові кораблі, а також інші державні судна під прапорами України та Росії користуватимуться в Азовському морі та Керченській протоці вільним судноплаством. Схвалений документ гострій критиці піддала Ю. Тимошенко, називаючи його капітуляцією. *Тих, хто здав його інтереси народ повинен знати поіменно,*—заявила вона. За цей договір проголосували 274 депутати.

НОВА ВІЙСЬКОВА ДОКТРИНА УКРАЇНИ

Президент України Леонід Кучма затвердив нову військову доктрину країни 15 червня ц. р. Серед внутрішніх військових загроз у ній визнані небезпечне зниження рівня забезпеченості української армії і нагромадження застарілої військової техніки і боєприпасів. Серед зовнішніх—незавершеність оформлення державного кордону і нестабільність у сусідніх країнах. А умовою забезпечення військової безпеки країни є вступ України до НАТО і ЄС. Підписаний Леонідом Кучмою 15 червня указ про затвердження доктрини був оприлюднений напередодні ввечері.

Документ обсягом 12 друкованих сторінок складається з п'яти розділів: „Загальні положення”, „Військово-політичні основи Військової доктрини”, „Военно-стратегічна складова Військової доктрини”, „Військово-економічна і військово-технічна складова Військової доктрини” і „Підсумкові положення”.

У документі відзначається, що доктрина є основою для підготовки і прийняття військово-політичних і військово-стратегічних рішень і розробки програм у військовій сфері.

Доктрина має оборонний характер. „Це означає, що Україна не вважає жодну державу своїм військовим противником, але разом з тим вважає потенційним військовим противником державу чи групу держав, послідовна недружня політика яких загрожує військовій безпеці України”.

Безпека країни досягається шляхом усунення зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці України у військовій сфері і створення сприятливих умов для гарантованого захисту національних інтересів.

Загрози і цілі

Основними і потенційними зовнішніми військовими загрозами національній безпеці є поширення зброї масового ураження (ЗМУ) і засобів її доставки, військово-політична нестабільність у сусідніх країнах поряд з нарощуванням ними угруповань військ біля кордонів з Україною і незавершеність договірно-правового оформлення державного кордону.

Внутрішніми військовими загрозами визнані протиправна діяльність екстремістських організацій і спроби створення терористичних груп, а також небезпечне зниження рівня забезпеченості сучасною військовою технікою української армії, повільні реформи Збройних сил України, незадовільне соціальне забезпечення

діючих і звільнених у запас військовослужбовців і нагромадження застарілої військової техніки і боєприпасів.

Умовами забезпечення військової безпеки країни є „проведення політики євроатлантичної інтеграції, кінцевою метою якої є вступ до НАТО, як основи загальноєвропейської системи безпеки” і посилення співробітництва зі структурами колективної безпеки різного масштабу. „Виходячи з того, що НАТО і Європейський союз є гарантами безпеки і стабільності в Європі, Україна готується до повноправного членства в цих організаціях”, – підкреслюється в документі. „Активізація євроатлантичної інтеграції України з орієнтацією на вступ до НАТО як основної загальноєвропейської системи безпеки і пов’язане з цим глибоке реформування оборонної сфери держави відповідно до європейських стандартів відноситься до найважливіших пріоритетів як зовнішньої, так і внутрішньої політики”

У мирний час основними складовими військової безпеки України є прогнозування й оцінка загроз, прискорення реформування Збройних сил з метою підвищення їхньої ефективності поряд з їхнім переходом на контрактну основу і модернізацію військової техніки.

Характер загроз національній безпеці визначає необхідність мати в складі Збройних сил Об’єднані сили швидкого реагування, Основні сили оборони і Стратегічні резерви.

Одним з елементів військової безпеки є дотримання законодавства і виконання міжнародних договорів щодо тимчасового розміщення Чорноморської флотії Росії на території України, запровадження системи демократичного контролю над військовою організацією держави і правоохоронних органів і розвиток військово-політичного партнерства і співробітництва з НАТО і Європейським союзом.

Військова доктрина також визначає дії Збройних сил у мирний час і під час військового конфлікту, їхнє фінансування.

Стара доктрина

Одночасно із новою доктриною продовжує діяти військова доктрина, затверджена Верховною Радою в жовтні 1993 року. Той документ не передбачав інтеграції України в які-небудь військово-політичні блоки, а також не розглядав як джерело небезпеки внутрішні фактори взагалі, а тим більше ріст незаконного обороту зброї і наркотиків, прояв міжнародного тероризму, поширення екстремістських, сепаратистських і радикальних релігійних організацій, аж поки не будуть усунені розбіжності в національному законодавстві.

НОТАТКИ НА ВІЙСЬКОВІЙ МАПІ

Українське військо не потребує реформи. Його слід негайно ліквідувати як законне збройне формування, яке, далєбі, провадить підрипну діяльність і саботаж проти держави. В арсеналі дієвих засобів останньої не залишилося, мабуть, нічого, окрім заборон, бо, погодьтеся, коли керівник оборонного відомства Євген Марчук визнає, що найбільшу небезпеку для України несе її армія, то це випадок клінічний.

Недавні події у Новобогданівці, коли через „недопалок” злетів у повітря грізний боєкомплект Збройних сил, засвідчили, що потреба оперативного втручання—з тих, що плянують „на чора”. І річ навіть не у тому, що рядовий N, який кинув в арсеналі злочасного недопалка, став сліпим виконавцем бажань злодійкуватих прапорщиків і генералів. Набагато гіршою виявилася подальша історія, яка дала зрозуміти: військо здатне на мародерство у ставленні до свого ж народу..

Це—„яблучко” від „батечків” армійського відомства, які невтомно експлуатують і державний бюджет, і кожного конкретного рекрута, примножуючи таким чином власні статки. Ритуальні заклинання про потребу позбавити осіб з карабінами усіляких політичних впливів давно не актуальні. Армія вже пройшла щеплення від „ідеологічної бацили” націоналізму, а вершиною унтерпришибеєвської винахідливости стало повернення до військових лав більшовицького звертання „товариш”. Голосами електорату в одностроях на виборах однозначно обдаровують висуванців влади, бо статут нашого війська передбачає безапеляційне виконання навіть злочинних наказів.

Отож аналітичну армію гнітить чиновницька сваволя. Минулого року обговорювали лєд не анекдотичну захцянку міністра транспорту Георгія Кирпи підпорядкувати собі залізничні війська. А цьогоріч кілька новобранців, які ще не встигли прийняти присяги, потрапили до шпиталю із застудою, акурат „виконуючи почесний обов’язок” перед Батьківщиною на... будівництві дачі міністра внутрішніх справ. Чи варто створювати надзвичайні комісії для з’ясування справжніх причин армійських негараздів і спричинених ними катастроф та аварій? Чи можна вимагати точности в ракетника, який пустив стрільно у пасажирський лайнер, у льотчика, що впав на велелюдний натовп, у рядового N, який не подолав тютюнової залежности поруч з ешелонами „Смерчів” і „Ураганів”? Чи можна взагалі вимагати військової вправности у людей, котрим замість автоматів чи книг з інструкціями і правилами дають у руки заступи і кайло?

Один з депутатів, обговорюючи вибухи під Мелітополем, зауважив: „Добре, що у нас нема ядерної зброї, бо й Америки вже не було б”. Біс з нею, з Америкою! Для неї є відглянцована до блиску кокарда українського війська—контингент в Іраку. Ті хлопці опинилися у по-

трібному місці і в потрібний для свого головнокомандувача час. Тепер Буш і його радники заплющили (принаймні, примружили) очі на зловісні мутації української „демократії”. А отже, режим почуває себе безкарно.

Українське військо не потребує змін. Якщо такі розпочнуться, то будьмо певні: астрономічні кошти „під реформу” осядуть на банківських рахунках мародерів з лямпасами, а комунальні працівники витрачатимуть нелімітні гривні на закупівлю жалобних пасм для стягів з приводу чергових трагедій.

Ігор ГУЛИК

(головний редактор часопису „Міст”)

ГОЛОВНА УПРАВА

ОБ'ЄДНАННЯ КОЛ. ВОЯКІВ УПА США і КАНАДИ

ділиться сумною вісткою з друзями по зброї
та українською громадою, що
30 квітня 2004 року відійшов у вічність
сл. п.

ВОЛОДИМИР ДАШКО „МАРКО”

народжений 17 червня 1919 р.

в с. Коровники Перемиського повіту.

Бувший чотовий сотні УПА к-ра „Бурлаки”,
ступенем старший булавний,

заступник адміністратора й скарбник Видавництва „Літопис УПА”,
член Об'єднання кол. Вояків УПА США і Канади,
член Братства 1-ої Дивізії УНА.

Похоронні відправи відбулися 3-го травня 2004 року.

Тлінні останки спочили на цвинтарі св. Володимира
в Оквіл, Онтаріо, Канада, на секції УПА.

Дружині покійного Володимира – Вірі, синові Ростиславові з дітьми:
Танею, Володимиром, Юрієм, Калиною і Христиною
та синові Романові з дружиною Христиною й дітьми Емілією й Андрієм
висловлюємо наші щирі співчуття.

Вічна Йому пам'ять!

Замість квітів на могилу, в пам'ять Покійного, Родина просить складати
пожертви на „Літопис УПА”:

Р. О. Box 97, Stn. “C”, Toronto, Ont. Canada M6J 3M7.

АРМІЯ НА ЗАДВІРКАХ

Розвинена країна за власну безпеку платить сама. При збереженні сприятливої кон'юктури Україні під силу витратити на оборону за рік до 3,5 млрд. гривень. Сьогодні ці гроші перемелюються переважно за найменш економічно ефективними статтями—підтримкою існування наявних збройних сил. Забезпечення їх новою технікою та озброєннями практично не відбувається, на що свого часу звернув увагу колишній міністр оборони О. Кузьмук. Останнім великим резервом конверсії залишається нерухомість, але й вона ставить питання про скорочення чисельності війська до 50-70 тис. чол. Тепер головною причиною існування 300-тисячної армії постає бажання забезпечити пенсіями основну масу офіцерського корпусу. Тож дайте їм омріяне тепер, зменшіть термін вислуги до 20 років. Між тим офіцерські кадри вищими військовими навчальними закладами продовжують штампуватись. Так, їх було: 1993 р.—6383 чол., 1994 р.—5720, 1995 р.—4970, 1996 р.—3634, 1997 р.—4370, 1998 р.—5613, 1999 р.—5484, 2000 р.—4781, 2001 р.—4595.

При значному звільненні офіцерів за останніх 10 років (1996 р.—9472, 1997 р.—7893, 1998 р.—10040, 1999 р.—5484, 2001 р.—5195) чисельність командного поповнення скоротилася тільки на 28 відсотків. Чи не означає це, що армія по суті залишається ними перенасиченою? І це тоді, коли призов вояків на дійсну строкову службу значно зменшився. А Міністерство оборони намагається зберегти посади, розробляє безліч різноманітних концепцій реформування війська на кшталт „до 20... року перейти на таке то формування...” і по суті не змінює жодний структурний підрозділ, обтяжений офіцерами. Щоправда, розформовують ті чи ті структури і тут же утворюють нові. Все зрозуміло. В умовах вільного ринку військовик, звільнений у запас, при наймі на роботу значно поступається цивільним, навіть малокваліфікованим, а кому хочеться йти сторожем на платну стоянку автомашин?

Особливість небезпеки в тому, що такими псевдореформами переймаються і владці на високому політичному рівні. Кого ми дуримо? Самих себе?

І це тоді, як армія уже понад десять років існує як суб'єкт ринкових відносин, здебільшого тінювих. Історичні можливості вирішити соціальні проблеми військовиків за рахунок конверсії втрачено безповоротно. Армія виконала функцію „чорної дірки” української економіки, що підтверджено даними парламентської слідчої комісії—в тій пішло понад 24,3 млрд. дол., а відповідальних і винних за це не знайдено. Отож і маємо розбиті і пограбовані військові містечка, а навколо них як виклик людям у погонах впадають в око палаци керівників мілітарного відомства.

Збройні Сили України не здатні протистояти не тільки воєнній загрозі, а й дестабілізації в суспільстві і в армії. Військовослужбовці не

становлять замкненої касти з власними інтересами, відділеної від решти. Армія втягується в суспільні політичні та соціально-економічні колізії. Перспективно можна очікувати розпад єдності збройної потенції через загальну пасивність і хронічне недофінансування.

Правничий статус Збройних сил дозволяє застосувати їх в реальному масштабі часу. У кожній країні, що проводить активну зовнішню політику, із загального складу формувань виділені окремі структури, які може задіяти президент без узгодження з парламентом. В Україні це складна процедура. Щоб відрядити війська за кордон, треба провести парламентські дебати з особливою думкою комуністів. А нам необхідно уже зараз мати спеціальні сили швидкого реагування, безпосередньо підпорядковані Верховному Головнокомандувачу. Чекає законодавчого вирішення порядок застосування армії у внутрішніх конфліктах. Досвід у Македонії, Ічкерії та ін.—свідчення їхньої можливості на національному, так і соціальному ґрунті. Мусимо бути готовими для боротьби з доморощеними бойовиками і сепаратистами, щоб не довелось вдаватися до ООН з проханням виручити й присилати в Україну якийсьнебудь танзанійський контингент, щоб порятував українську німеч.

Віталій ЧЕЧИЛО,
полковник

ЗНОВУ ЖАХЛИВА КАТАСТРОФА В УКРАЇНІ

У четвер 6 травня на артилерійських складах—військова база 275 біля села Новобогданівка Мелітопольського району Запорізької області вибухла пожежа, яка й викликала жахливу експльозію боєприпасів. На цій базі зберігалися до 4,5 тисяч умовних вагонів боєприпасів. Вибухали не лише артилерійські стрільна системи „Град”. Розрахунковий радіус розльоту боєприпасів складав від 10 до 40 кілометрів. У зоні ураження знаходиться 11 населених пунктів, де проживають 5772 осіб. Проведено евакуацію населення. Унаслідок катастрофи загинули 5 осіб. У зону надзвичайної ситуації прибули негайно 10 піротехнічних військових груп з різних областей України, а також пожежно-рятувальні підрозділи МінНС. До ліквідації наслідків катастрофи залучено 78 одиниць техніки і 502 особи особового складу від Міністерства здоров'я, 50 бригад швидкої допомоги, 150 осіб від Мінтрансу, 55 одиниць техніки і 227 осіб від інших відомств і організацій. Загально, задіяно 1983 чоловік особового складу і 232 одиниці техніки. Групи розмінування і сапери очистили терен. Загальна площа території, яку очищено з радіусом 10 кілометрів і площею 78,5 квадратних кілометрів, було поділено на 18 секторів.

ВРЯТОВАНО „ХРЕСТ ВІКТОРІЇ” П. КОНОВАЛА

У понеділок, 6 квітня 2004 року завершилося 30-літнє розшукування ордена „Хрест Вікторії” („Вікторія Крос”) українського героя в канадській армії Пилипа Коновала. Це найвища військова нагорода Британської Співдружності за хоробрість.

У 1969 році вдова П. Коновала передала хрест свого чоловіка до Канадського Воєнного музею в Оттаві. Чотири роки опісля медаля зникла. У п'ятницю, 2 квітня 2004 року професор Королівського військового коледжу, м. Кінгстон, Онтаріо, Любомир Луцюк одержав інформацію з Англії, що медаля продаватиметься на аукціоні у Лондоні, Онтаріо. Він негайно повідомив власті музею і поліцію. Федеральна поліція сконфіскували хрест і повернули до музею. Покищо невідомо хто віддав на продаж на аукціоні медалю і звідкіля вона попала до рук продавця.

Пилип Коновал народився 15 вересня 1888 року у с. Кудків на Поділлі, Україна. Емігрував до Канади 1913 року. У 1915 році зголосився до канадської армії. У серпні 1917 року під час відомої битви „Вімі Рідж” у Франції, як подала газета „Тайм” з 8 травня 1944 року, Коновал вбив з рушниці, багнетом і гранатами 52 німецьких вояків у одному дні. Два дні пізніше ворожа куля залишила на все життя шрами на його лиці. За свій подвиг був піднесений з ранги капрала до сержанта і нагороджений „Хрестом Вікторії”, який вручав король Англії Джордж V 15 жовтня 1917 року.

Від 1935 року він працював прибиральником в будинках канадського парламенту, заробляючи 4 дол. денно.

Пилип Коновал помер 3 жовтня 1959 року в Оттаві.

„Хрестом Вікторії” нагороджено понад 1300 військовиків. З них 94 були канадцами. У Канадському Воєнному музеї в Оттаві є 26 хрестів.

(Докладніше про П. Коновала див. „ВК” ч. 4, 1996)

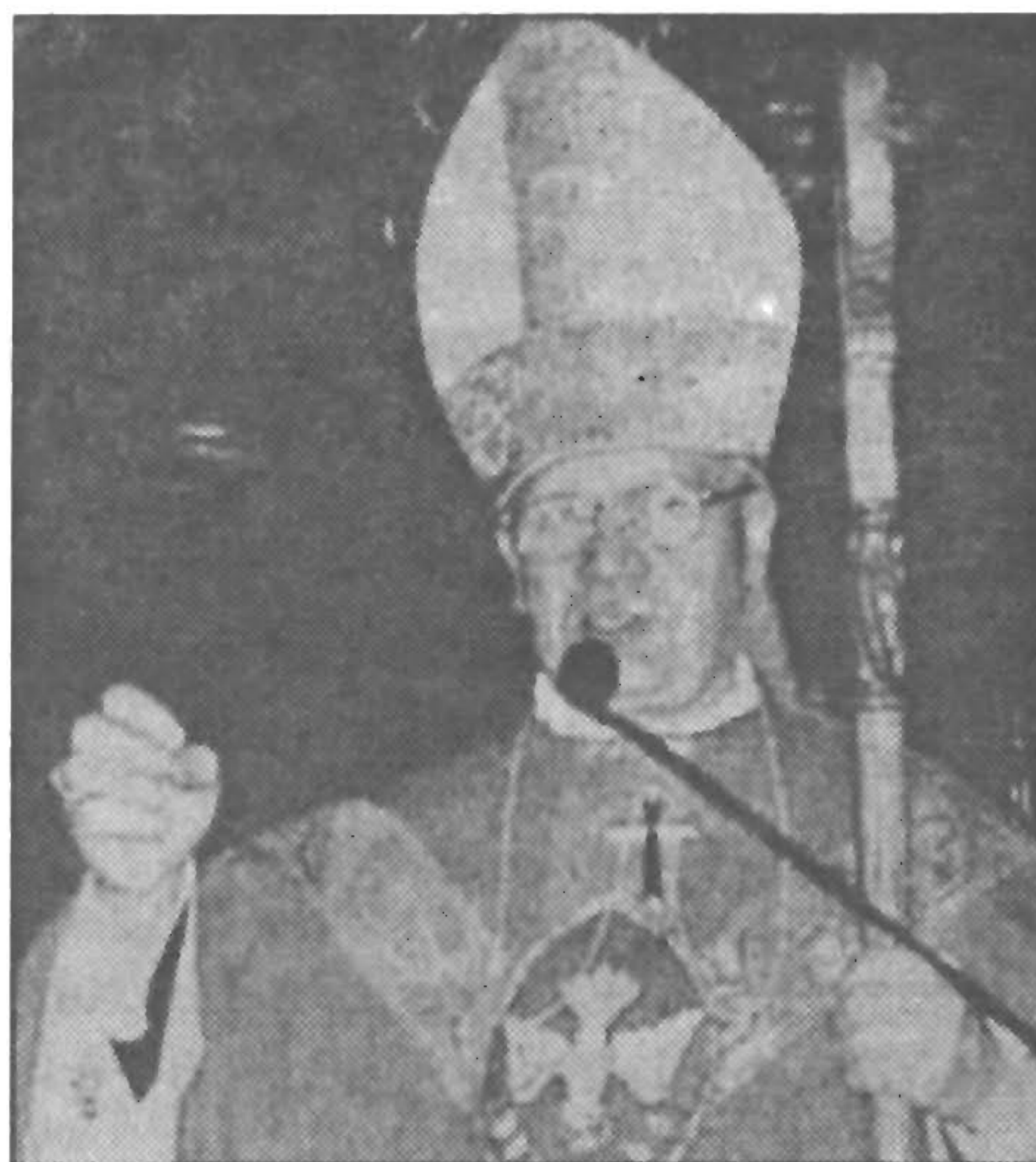

*Пилип Коновал на роботі—
вдячний, але забутий.
(Time, May 8, 1944)*

...І НАСТАНУТЬ НЕ ДУЖЕ РАДІСНІ ДНІ?

Наш світ так облаштований, що події, які мають місце в одній країні, впливають на розвиток ситуації в іншій, у сусідній. І на одну з таких подій у Польщі, яка відбулася 17 березня, варто звернути увагу. Того дня вперше в історії цієї країни відбувся вибір голови єпископату, до складу якого входять також обидва греко-католицькі владика, котрі працюють у цій країні. Раніше головою єпископату автоматично ставав примас Польщі, який призначався Папою.

Та обставина, що це перший вільний вибір глави церкви в Польщі, була однією з причин, що задовго до дня вибору навколо цієї події вирували пристрасті. Головною причиною для емоційного накалу був двобій між двома різними концепціями розвитку костелу. Одна з них—це, за твердженням польської преси, ендецька течія, критика Європейського Союзу, вистежування масонських закатів у Польщі. Представником цієї течії є перемишльський митрополит архієпископ Юзеф Міхалік. Друга тенденція—це „відкрита Церква”, підтримка курсу держави на європейську інтеграцію, розвиток християнсько-юдейського діалогу. Представником цієї концепції був люблінський митрополит архієпископ Станіслав Гадецький.

Ю. Міхалік

Перед виборами говорилося, що із кризи, у якій нині знаходиться у Польщі костел, може його вивести лише представник молодого покоління єпископату. Однак ця концепція серйозно не бралася до уваги. Основний двобій розігрався між двома вищеназваними концепціями. Результати приніс третій тур голосування, у якому представник консервативної течії з мінімальною перевагою переміг представника „відкритої Церкви”, який став заступником голови єпископату Польщі.

Не виключено, що на остаточний вибір вплинула обмеженість часу, бо того дня після обіду була назначена архиєрейська служба з нагоди 25-річчя єпископства примаса Польщі. Водночас разом з пресою, яку не пустили до приміщення, де відбувалися вибори, були пікетувальники з величезним транспарантом: „Просимо вибра-

ти поляка”

Коли оголосили про вибір нового голови єпископату, його прихильники у програмі теленовин „Факти” заявили, що Юзеф Міхалік довів свою глибоку польськість, оскільки організував у Перемишлі акції проти повернення греко-католикам катедрального собору.

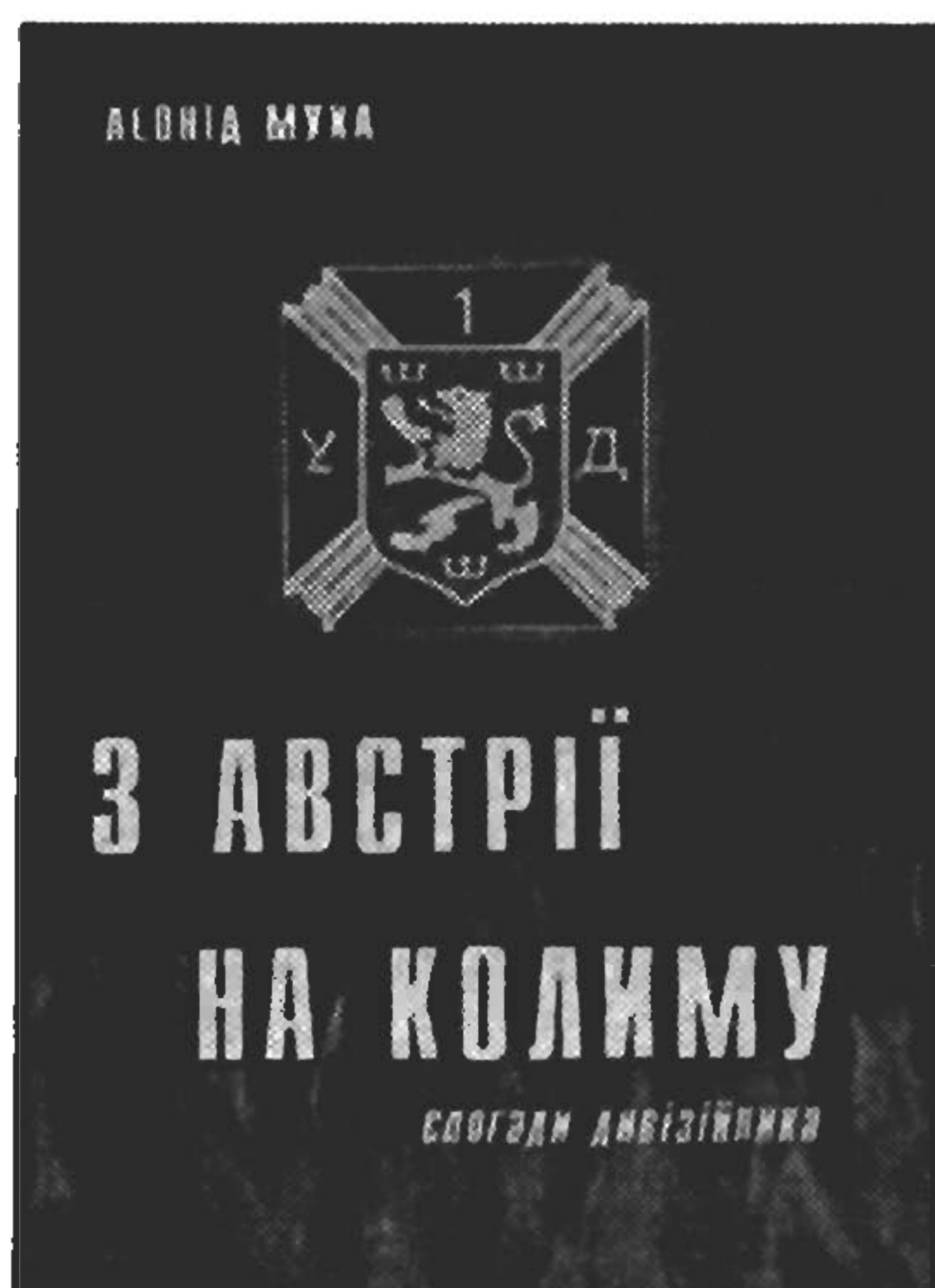
А ось єпископи, на відміну від прихильників нового голови, не раділи. Як подає польська преса, вони покидали приміщення, у якому відбувалися вибори, у мовчазному настрої. Лише єпископ Тадеуш Пієронек, який напередодні вибору твердив: „Завтра зійде сонце”, після вибору констатував: „Сонця немає, вийшов місяць”..

Після обрання Юзефа Міхаліка головою єпископату, чого й очікувала більшість духовенства, його представники заявляють: коли йдеться про майбутність костела у Польщі, то ми не сподіваємося ніяких революційних змін, радше це буде продовження дотеперішньої лінії. Читаючи висловлювання архиєпископа Міхаліка, є підстави побоюватися, що Конференція єпископату Польщі дуже відійде від світу. Дивлячись на те, що заступником голови є архиєпископ Гадецький залишається надія, що костел буде продовжувати діалог. Проте для греко-католицької спільноти в Польщі настають не дуже радісні дні.

Галина ЛЕВИЦЬКА
(„За вільну Україну”)

З АВСТРІЇ НА КОЛИМУ

Леонід Муха, спогади дивізійника

Автор, як активний учасник боїв у Словаччині, Словенії і Австрії, описує незнані широкому загалу факти боротьби й вишколів у дивізії „Галичина”. Поранений вдруге в останній день війни, лікувався у шпиталі в Клягенфурті, звідки американці депортували пораненого в СРСР тільки тому, що при опитуванні назвався українцем. Описує свою каторгу в Гулагу. Подає інші інформації, схеми, світлин.

Львів, Афіша, 2002. С. 198.

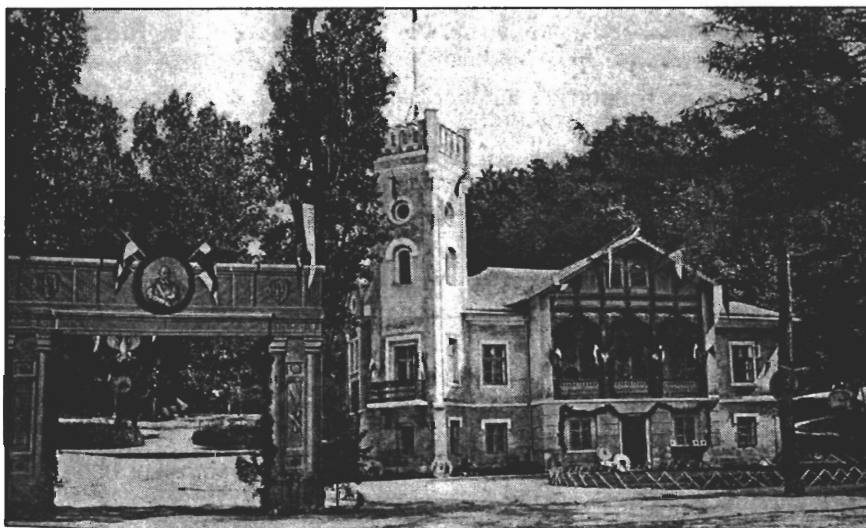
Ціна 10 дол.

Замовляти у „Вістях Комбатанта”
Veterans' News, P.O.Box 279, Stn. "D", Toronto, ON M6P 3J9 Canada

КОНЦЕПЦІЯ МУЗЕЮ ІСТОРІЇ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ УКРАЇНИ У ЛЬВОВІ

Експозиції Музею історії визвольних змагань України повинні зайняти належне місце в українському музейництві, адже буде об'єктивно висвітлена історія Української державності від початку ХХ ст.,—від перших формувань УСС до 1960-их років,—руху шестидесятників, та до проголошення державної незалежності України. Підстава створення такого музею у Львові є, оскільки в роках 1937-1939 у Львові (вул Потоцького, 48) діяв Музей історично-воєнних пам'яток НТШ, де зосереджувалось понад 3 тис. пам'яток УСС та УГА. З приходом радянської влади більшість експонатів музею потрапила до фондів Історичного музею у Львові, і нині ця збірка може служити зав'язком майбутньої експозиції.

За типом музей має бути військово-історичним музеєм. Місце розташування вул. Лисенка 23 а. Час забудови—1786 р. Загальна площа складає 1037 м². Приміщення розташоване у північній частині паркової зони „Кайзервальд“. Прилеглу до музею територію можна використати як експозиційний майданчик зразків важкого озброєння середини 20-го століття (гармати, танки ін.), а також козацької чайки.

Музей буде створюватись на базі оригінальних архівних матеріалів та об'ємних предметів, яких на сьогодні зібрано близько п'яти тисяч. Зокрема, це архів підпільної літератури з друкарні ім. Арпада-Золотаря (1950 р.), віднайдений на Брідщині в 1996 році; підпільні пропагандивні матеріали Жовківського надрайонового проводу ОУН, віднайдені в 1997 році; архів підпільних видань ОУН та УПА, переданий п. М. Сікорую; архів

Братства кол. Вояків 1 УД УНА, переданий в 2001 році з Канади; архів Державного центру УНР в екзилі, переданий в 1999 році; архів генерал-поручника Павла Шандрука; дивізійні матеріали, отримані з Канади; фрагменти повстанської зброї, піднятої з місць боїв та з розкритих криївок; речі повстанського вжитку; особисті речі політв'язнів.

Матеріяли експозиції мають розміщуватись у відповідності до періодизації визвольних змагань у семи експозиційних залах музею.

У передній залі буде представлено вступну тему: Коротка історія утворення Київської Русі та Галицько-Волинської держави; морські походи Петра Сагайдачного; визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького, боротьба за незалежність України Івана Мазепи та Пилипа Орлика, роль козацтва в боротьбі за суверенність України.

Друга зала: Перший розділ: „Національне відродження Галичини; Молодіжні парамілітарні організації; Бойові курені УСС”

Тут слід розкрити ідейно-патріотичний зміст товариств „Сокіл”, „Січ”, „Пласт”, „Січові ствільці”. А згодом—створення легіону УСС в складі Австрійської Армії. Особливо наголосити на оформленні національного характеру січового стрілецтва, розкрити героїчний патос боротьби УСС при обороні Карпат в квітні-травні 1915 р, зокрема, в боях за Маківку, походи Болахів-Стрий-Галич, в боях на Поділлі, на Лисоні. Особливо треба підкреслити духовно-мистецьку працю УСС, як от створення Пресової Квартири, центрів мистецької творчості, випуск Стрілецької періодики.

Другий розділ: „Західно-українська Народна Республіка (ЗУНР) та її збройні сили (УГА)”

Тут доцільно зупинитись на боротьбі ЗУНР проти польської окупації Східної Галичини та прогресивній розбудові новоствореної держави. Особливо підкреслити важливість створення УГА, її структуру (групи „Схід”, „Старе село”, „Північ”, „Південь”), участь у бойових діях, зокрема, Чортківську офензиву під командою ген. О. Грекова. Слід показати діяльність київських Січових Стрільців в боях за Київ та обороні Центральної Ради, участі у антигетьманському перевороті—в боях під Мотовилівкою окремого загону СС; слід зробити акцент на тому, що СС в складі Запорізької Дивізії проводили велику національно-патріотичну роботу в Південній Україні (Катеринославі, Олександрівську, Херсоні).

Третя зала: Третій розділ: „Зростання чинного націоналізму; УВО-ОУН між двома світовими війнами; Карпатська Січ”

У третьому розділі треба розкрити створення Української Військової Організації (УВО), її перші конференції, перші акції, а саме: Перша конференція Українських Націоналістів (1927 р.), Перший Конгрес ОУН (1929 р.), Формування завдань ОУН в протипольській діяльності, виступи проти пацифікації. Доцільно представити документи про Євгена Коновальця, Ольжича-Кандибу, Олену Телігу, Ольгу Басараб, Біласа та Данилишина, Романа Шухевича, Лемка, Степана Бандеру, інших.

Тут слід висвітлити боротьбу в Карпатській Україні в квітні 1939 року, показати організацію народної оборони та збройних сил „Карпатської

Січі”; представити діяльність Михайла Гузара-Колодзінського, д-ра Росохи, Р. Шухевича, Зенона Коссака, О. Карчевського; збройний опір карпатських січовиків мадярським військам.

Мають бути показані Військові Відділи Націоналістів та похідні групи ОУН напередодні та на початку німецько-московської війни. Доцільно представити утворення Дружин Українських Націоналістів „Ролянд” та „Нахтігаль”; а саме, батальйон „Нахтігаль” в боях з більшовіками на Київському напрямку (Золочів, Тернопіль, Проскурів, Вінниця) та батальйону „Ролянд” на Одеському напрямку. Необхідно виділити в окремий підрозділ тему злочинів сталінського НКВД в 1941 р. проти українських патріотів в тюрмах Галичини, депортацію мирного населення в Сибір та Далекий Схід.

Четверта зала: Четвертий розділ: „Українська Повстанська Армія та збройне підпілля ОУН. Українська Головна Визвольна Рада”

Тут висвітлюються передумови формування УПА—проголошення у Львові Акту відновлення Української Державности 30 червня 1941 року, німецька позиція, Перші відділи УПА на Поліссі (Сергій Качинський), на Волині (Перегайняк), сотні УПА Дорошка, Крука, Гонти. Створення УПА „Північ” під командою Дмитра Клячківського та заснування головного військового штабу (Р. Шухевич-Т. Чупринка). Діяльність третього надзвичайного збору ОУН та створення УПА „Захід” (командир Василь Сидор-Шелест), УПА „Південь” (командир Омелян Грабець), УПА „Схід”: Заснування старшинських шкіл УПА „Олені”, „Дружинники”, підстаршинської школи „Лісові чорти”, системи медичної опіки УПА, господарського забезпечення та службу безпеки (СБ ОУН). Пропагандивна та видавнича діяльність Проводу УПА (Горновий, Леонід Полтава, Бусел Київський). Цей розділ складається умовно з двох підрозділів: діяльність УПА воєнної та повоєнної доби. В другому підрозділі слід показати активізацію дій УПА повоєнної доби, тактичні прийоми УПА в умовах партизанської війни: напади на з’єднання НКВС в Коломиї, Солотвіно, Долині, Журавно, оборона українського населення від депортації; антикологоспна діяльність; діяльність Української Визвольної Ради. Необхідно підкреслити зовнішньополітичну маніфестацію ідеї державної самостійності України—рейди УПА по теренах Чехословаччини до Західної Німеччини та Австрії, рейди УПА в Угорщину та Румунію, діяльність УПА на Закарпатті, Холмську та Волинську самооборони.

П’ята зала: УД „Галичина”; Перша Українська дивізія Української Національної Армії.

Висвітлити творення Української Дивізії „Галичина” 1-ої УД УНА, святочні відправи, вишколи в Гайделяґрі, Нойгаммері, Родельцдорфі та ін., передислокація Дивізії під Броди, бій під Бродами, відступ, передумови творення 1-ої УД УНА, декларація Українського Національного Комітету. Тут слід підкреслити трансформацію УД „Галичина” у власну українську збройну структуру 1 УД УНА.

Шоста зала: П’ятий розділ: Політичні репресії проти діячів визволь-

ного руху.

Показати дію репресивних структур радянської держави проти носіїв визвольної ідеї–воjakів УПА, членів підпілля ОУН, полонених дивізійників, розкрити систему слідства та допитів, масових розстрілів, вказати місця масових поховань на Україні, розташування тюрем сталінського ГУЛАГу, масові депортації українського населення на Далекий Схід та Сибір.

Сьома зала: Шостий розділ: „Підтримка українських державницьких сил з боку української політичної та військової еміграції (ДЦ УНР в екзилі, Комбатантські Братства, Національні Союзи)”

У шостому розділі необхідно показати діяльність Державного Центру УНР в екзилі, збірки пожертв, випуски пропагандивної літератури та діяльність комбатантських організацій Світового Братства воjakів УПА (Футала), Братства колишніх воjakів Першої УД УНА (д-р М. Малецький), Об'єднання бувших воjakів у Великій Британії (д-р М. Фостун), Об'єднання бувших воjakів-українців в Америці, Міжкомбатантський Комітет.

Сьомий розділ: „Рух шестидесятників. Акт проголошення незалежності України”

Висвітлити творчість І. Дзюби (Інтернаціоналізм чи русифікація), діяльність „Самвидаву” (В. Мороз та М. Осадчий), поетичні твори проти зросійщення України (В. Симоненко, Л. Костенко, В. Стус, Т. Цимбал). Показати арешти учасників руху спротиву у Львові 1965 р. Представити галерею діячів Українського спротиву.

Восьма зала–виставкова зала для тимчасових та пересувних виставок.

Запропонована структура експозиції має розроблятися та обслуговуватися чотирма відділами музею: 1. Експозиційний відділ. 2. Відділ-музей Романа Шухевича, 3. Відділ фондів та реставрації, 4. Адміністративно-господарчий відділ (може розташовуватися в цокольному приміщенні).

При музеї повинно діяти видавництво (нині зареєстроване „Новий час”) для видання постійного бюлетеня музею та дворічника „Новий час” (наукові розвідки). Музей повинен мати власну бібліотеку (нині нараховує 500 примірників книжок та журналів), засоби комп'ютерної комунікації, Інтернет (діючі з 1999 р.).

Концепція затверджена науково-методичною Радою музею та рецензована катедрою політичної історії ЛДУ.

Чайковський Б. М.

Директор Львівського історичного музею

Бойко В. П.

Зав. відділом історії визвольних змагань України

КОЛИ ВОНИ ВМИРАЛИ, ЇМ ДЗВОНИ НЕ ГРАЛИ... НЕВЖЕ МОВЧАТИМУТЬ ДЗВОНИ Й НАДАЛІ?

Здається, весна таки прийшла, і над містом небо синє-синє, хоч пиши. Стою на „Полі скорботи” і сумні думки не дають спокою... Понад тисячу чоловік закатували енкаведисти у катівнях Дрогобича. Тут, на цьому полі, лежать останки 486 невинно убієнних. Є тут жінки, дівчата, юнаки, чоловіки, діти. Є літні люди. Єдина вина цих людей—вони любили свою Україну і вважали себе українцями. Усі вони хотіли жити, хотіли любити, хотіли бачити це небо, виховувати дітей та внуків...

Вони були різних професій. У них були різні смаки, вони мали мрії і плянували щось. У чомусь собі відмовляли, бо думали про майбутнє.

Майбутнє ворог у них забрав. Невідомо, де склали голови інші, де знайшли свій останній притулок. Але ті, чії кісточки донині просять знайти їхніх катів, ось тут. Маленький пучечок квітів кладу до спільної могили... І думаю: ми щасливі, що Бог якось врятував нас від такої долі. Нехай ми зазнали нелюдських тортур, нехай ми мерзли, важко працювали, хто у шахтах Воркути, хто на лісозаготівлях сибірських концтаборів, нехай іноді одяг примерзав до кісток, нехай важили ми тоді найбільше сорок кілограмів, але ми вижили. Звісно, чимало українців та й не лише навіки залишилися лежати там, у вічних снігах чужини.

Але ми повернулися. Крадькома нам розповідали про страшну долю тих, хто не вийшов із катівень. Ми ніколи не рвали яблук із яблунь на вулиці Стрийській, бо знали, що несуть ці плоди інформацію про невинно убитих. Знали, що то не яблука—то золоті сльози Неба за невинними душами. Знали і те, що таких катівень по усій Україні—тисячі. У кожному місті, у селах, у монастирях, у школах, у храмах—сотні помордованих людей залишилися лежати після відходу окупантів.

У 1990 році почалися перші розкопки. І Україна завмерла від жаху. Усе те, про що говорили пошепки, виявилось правдою. „Визволителі” помордували тисячі тисяч ні в чому не винних людей. Убивали тих, хто мав освіту, бо окупантові не треба було розумних людей. Убивали спеціалістів, убивали інтелігенцію, священників, учителів та лікарів. Убивали господарів. Убивали дітей, матерів, дівчат, юнаків. Убивали, бо ворог прийшов на нашу землю, аби тут стати господарем.

Дем'янів Лаз, Стрий, Львів, Дрогобич, Винниця, монастирі по всіх містах і селах... Люди плакали над розритими могилами, судмедексперти, котрі всього набачилися за життя, мовчки витирали сльози, такого жаху вони не могли знести, рідні впізнавали речі: гребінці, записнички, портмане, взуття. Матері впізнавали коси своїх доньок, хтось ридав над маленькими черевичками, хтось над дитячими іграшками, посивілі наречені оплакували своїх коханих і втрачене життя...

Останки невинно убитих Дрогобич хоронив 14 липня 1941 року. Серед 486 невинно убитих ідентифіковано лише вісімнадцять чоловік. Сотні прізвищ наших земляків донині пишемо зі знаками запитання. Чи є вони серед тих останків? Скільки убитих ще десь у катівні, у підвалах інших старих будівель: колишнього МГБ, у лісі на вулиці Івана Франка, на Млинках, у храмах...

Донині прокуратура не назвала прізвищ убивць. Донині не названо катів. Донині не знаємо і тих, хто доніс на брата, сестру. Як не знаємо хто і за що міг помордувати стільки людей по всій країні... Як смів окупант занести сокиру над усім народом?

Ось, під цим синім небом, наш невилпаканий плач, наш незагоєний біль... Наша мука і наша роз'ятрена рана.

Але, якщо ми не будемо добиватися, аби було відновлено слідство, аби було названо вбивць, аби було покарано катів, то усе може повторитися. Народ мусить знати своїх катів і вбивць!

А невинно убієнням маємо віддати належну шану. І тут, на „Полі скорботи” встановити пам'ятник, меморіальний комплекс. Аби довіку внуки і правнуки бачили: тут лежать українці, помордовані окупантами. За любов до України. Аби знали: не можна на свою землю допускати окупантів. Треба так жити, працювати, вчитися, аби наша країна стала сильною і могла втримати незалежність. Треба любити свого брата, треба підтримувати один одного, треба, аби кожен із нас був кришталево чесним перед країною і народом, був працьовитий і мудрий.

Для увіковічнення ж пам'яті жертв комунобільшовицького терору 39-50 років минулого століття, перепохованих у 1991 році на „Полі скорботи”, за ініціативою Дрогобицьких громадсько-політичних організацій: Товариства „Меморіал” ім. В. Стуса, Спілки політв'язнів та Дрогобицької Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА створено оргкомітет для спорудження Меморіального комплексу. Є благочинний фонд. Мерія нас підтримує. Міський голова Михайло Лужецький надає посильну допомогу. Усі ж ми, у пам'ять про них, повинні надати грошову допомогу. Це наш обов'язок пе-

ред ними. Живих перед убитими. І не треба це робити примусово. Тут повинна озватися совість.

Кошти просимо надсилати на рахунок управління капітального будівництва Дрогобицького міськвиконкому:

Код 04590317

Р/р № 26009625013662

В Укрсоцбанку, МФО 325592

Прізвища жертводавців будуть вписані у Меморіальну книгу пам'яті Дрогобича.

А напис на меморіальній плиті нагадуватиме про те, що ми повинні берегти життя, берегти свою незалежність, свою волю і рідну землю.

Ми стали ініціаторами впорядкування могили на місці боїв під Крутами. Бо це наша історія, наш біль. У рідному місті ми не можемо забути про них...

Маленький букетик синіх пролісок на спільній могилі—як їхні очі. А, може, то їхні мрії, то думи їхні проросли? Щоб ми прозріли. Минуло ж дванадцять літ, відколи ми опустили їхні останки у могилу. За дванадцять літ ми так і не зуміли облаштувати „Поле скорботи”, збудувати Меморіал. Тут, у полі, лише вітер розмовляє з травами на могилах... Невже наша пам'ять спить, невже забула? Прокиньмося, українці! Допоки не пізно. Допоки ще сади для нас розквітають. Допоки історія не перегорнула сторінку.

М. МАЦЮПА,

*голова Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА,
Дрогобич*

РОЗШУК ІВАНА ГУЗІЯ

Родом із с. Острині Тлумацького району Івано-Франківської області. Його брат Степан отримав останню вістку з Нойгаммеру. Якщо хтось пізнає його на світлині й ствердить, що він загинув під Бродами, родина поставить йому символічний хрест на Меморіальному цвинтарі або меморіальну дошку в рідному селі.

Відомості слати: В. Малкош

а/с 83 поштамт

76018 Івано-Франківськ

345-ЛІТТЯ БИТВИ ПІД КОНОТОПОМ

„...В жалібній одежі вийшов цар Олексій до народу і жах напав на Москву... яка затремтіла за свою власну безпеку...”

С. Соловійов

В історії кожного народу є події, які стають невід’ємним складником їх історичної пам’яті, впливаючи на формування їхньої національної свідомости та гордості за героїчні подвиги своїх предків. І якщо йдеться про справедливі війни проти чужоземного панування, то важко знайти поляка, який з особливим пієтетом не згадував би переможної битви під Грунвальдом, чи чеха, який не гордився б подвигами гуситів. Історії цих битв вивчають від шкільної лавки, публікують новітні дослідження, знімають фільми.

В історії довговікової боротьби з Московією, такою незрівняно славною подією була битва 345 років тому (точніше—8-9 липня 1659 року) під Конотопом. Силою зброї українського війська, під проводом гетьмана Івана Виговського, московське царство отримало першу відсіч своїм зазіханням на Україну. Величезна, за певними даними понад 200-тисячна, північна орда була вщерть розгромлена. Була б Україна по-справжньому „між вільними вільна і між рівними рівна”, як про це співалося в фальшивому гімні УРСР,—блискуча перемога під Конотопом мала б заслужену увагу і відзначення, як свято української зброї над військами імперіялістичної Москви, яка всю свою політику спрямовувала на поневолення українського народу.

На жаль, так не сталося. За довгі століття бездержавности українське суспільство мало дуже туманне уявлення про свою історію. Як з гіркотою стверджував Довженко: „Україна, чи не єдина держава, де не вивчається власна історія”.

Це й не дивно. Бо зі зрозумілих причин, як царські шовіністи, так советські ідеологи вперто приховували від людства правду про Конотоп. У їх історичній науці насаджувалися такі концепції, які відповідали інтересам їхньої імперіялістичної великодержавности. А Конотопська битва цим інтересам не відповідала. Вона не лише нівечила міт про силу і непоборність московських збройних сил, але, що гірше, нагадувала московським шовіністам про найбільшу

в Європі воєнну поразку, саме від українців. А згадка про це для їхньої імперської свідомости була аж надто болючою.

Перш усього, заки повести мову про саму Конотопську битву, слід стисло охарактеризувати ті історичні умови, які її викликали.

Отож треба пригадати, що у національно-визвольній боротьбі українського народу проти шляхетської Польщі, великі й початково успішні здобутки не вдалося використати і закріпити, тому гетьманові Богданові Хмельницькому довелося укласти військово-політичний договір з царською Москвою в 1654 році. При всіх його недоліках, незавершенности й неповности,—договір був все таки рівноправним, отже—взаємно вигідним. Він відкривав широкі перспективи для нормального співіснування, дозволяв сторонам вирішувати незалежно необхідні справи і завдання.

Але північні союзники розглядали договір по-своєму, по-московськи. Вже відразу, ще за життя Богдана Хмельницького, московські воєводи, влаштувавшись вигідно на чолі своїх гарнізонів в Києві та інших містах, робили свою кретину роботу, вмішуючись у внутрішні українські справи. Зразу обережно, бо надто великим був авторитет і сильною була влада гетьмана Богдана Хмельницького, який твердо і послідовно протидіяв тискові царизму, відстоюючи права української гетьманської держави. Але після смерти Хмельницького, московські воєводи, чимраз нахабніше підбурювали опозицію проти законно обраної української влади. Дійшло до того, що зібралися великі ватаги гільтаїв, т. зв. „дейнеків”; бездомних і безземельних наймитів, робітників в гуральнях та інших промислів, озброїлися косами, рогатинами і просто киями і, нападаючи на садиби і маєтки заможніших козаків, вони їх грабували і нищили, а власників вбивали. Керував цією анархічною „роботою” полтавський полковник Мартин Пушкар; до нього згодом приєднався кошовий отаман Яків Барабаш.

Важливо відзначити, що гетьман Іван Виговський спочатку шукав можливостей мирного порозуміння з „опозицією”, казав, що не хоче проливу крові. Щоб протидіяти наступові заколотників, вдався до бльокади Запорозжя і Полтави, не допускаючи туди зброї і постачання харчів. Та це не зупинило заколотників, а поширилося на все Подніпров'я. Силою около 40 тисяч „повстанців”, під проводом Пушкара і Барабаша, розбили військо полковників Івана Богуна і Івана Сербина, що були вислані гетьманом І. Виговським для бльокади. Так розпочалася кривава братовбивча війна, яка коштувала Україні майже 50 тисяч людських жертв. Та іншої ради не було: гетьман Виговський змобілізував нові полки і при до-

помозі своїх свіжих союзників-татар, на чолі з Карачбеєм—15 травня 1659 р. бунтівників розбив. Полтава спалена, 15 тисяч були забрані в яsir татарами, Пушкар і Барабаш були зловлені і повішані, а запорожці, що були з ними, втекли під захист московського війська, що разом з воєводами стояли гарнізоном в Києві. Щоправда, воєводи злякалися і відступили разом з усіма своїми військами в межі московської держави.

Гетьман Іван Виговський

Виговський добре розумів, що все це не було корисним для України. Це ж чи не вперше козацькі полки самі себе звойовували. Тим порушено військову монолітність. Розумів, що це виникло не лише з причин довготривалої бездержавности, але особливо є наслідком підступної хитрої політики Москви, агенти якої умисне розпалювали внутрішні заколоти в Україні. Тому в переговорах з посольством царя, домагаючись, щоб Москва ставилась до України, як до рівноправної держави, сказав: „Хай Великоросія буде Великоросією, а Україна—Україною!” На що дістав відповідь по-російському: „Україна, це гілля відламане від природного кореня Великоросії”

І хоч Виговський на власному досвіді переконався, що царська політика не принесе йому нічого іншого, тільки згубу, він все ще (спочатку) не бажав розривати союз з Москвою, надіючись, що в переговорах дійде до чогось позитивного. Та в час, коли велися переговори, в містах, де стаціонували гарнізони російської армії, лилася невинна українська кров, посилювана внутрішньогромадянською війною,—на Україну була спрямована величезна російська армія, під командою князя О. Трубецького. Місто за містом заливала північна орда, а переговори все ще продовжувалися, не міняючи нічого, хіба створюючи ще більше непорозумінь...

Красномовно свідчить про це звіт московських послів в Україні Булгакова і Байбакова, які вели переговори з козацьким полковником Іваном Гуляницьким в січні 1659 року. Як виразно видно зі звіту, полковник Гуляницький дорікав послам, що цар Олексій „безпрестаннеє войска свої на нас насилаєт і многіє места вижглі і ви-

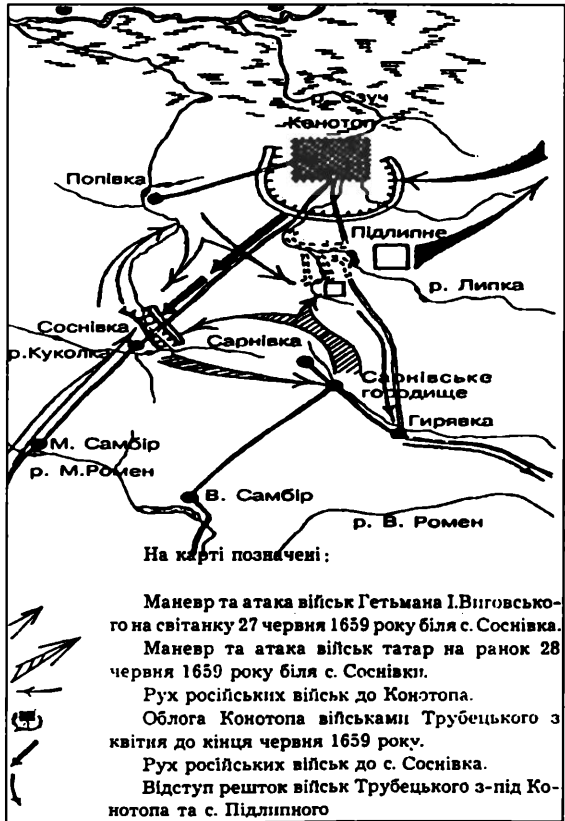

секлі... лучше да бить у турка, нежели у москалей...” А коли на брехливі запевнення, що, мовляв, цар хоче миру, Гуляницький запропонував підтвердити це ділом і вивести російські війська з України, отримав цинічну заяву, що ці війська прийшли в Україну для її блага (!?). Полковник не втерпів і, вилаявши їх недипломатично, показав їм двері. На цьому „переговори” з ними закінчилися.

Тим часом упало м. Прилуки, заатаковане переважаючими силами князя С. Пожарського. Оборонці—невелика частина Прилуцького полку—під командуванням майбутнього гетьмана України Петра Дорошенка, й жителі міста були перебиті, частина взята в полон, а рештки оборонців відступили до м. Конотопу. Там же відступили також частини Ніжинського і Чернігівського полків, під командуванням полк. І. Гуляницького.

На день 16 квітня 1659 року підтяглися всі частини армії князя Трубецького, а 21 квітня інші частини князів Г. Ромаданського, С. Львова та Ф. Куракіна—всі російські війська, включно з тими, що були на Слобожанщині. Розпочалася майже тримісячна облога міста Конотопу, який мужньо обороняли 4 тисячі козаків і місцеві жителі.

Ця довготривала і героїчна оборона Конотопу дала Виговському можливість не лише зібрати значну власну військову силу (майже 60 тисяч!), але домогтися, щоб сам хан прибув особисто, на чолі 40-тисячної орди.

*Карта бою під Конотопом
(укладена Іваном Лисим)*

Перебравши булаву і державну спадщину великого гетьмана–Виговський, на жаль, не втішався таким престижем і авторитетом, як Богдан Хмельницький. Та тим не менше, Виговський виявився сміливим, безстрашним і рішучим у підході до загрозливих ситуацій розумним політиком і неперевершеним тактиком. Вивчивши топографію терену навколо Конотопу, Виговський відразу розмістив прибуваючих ординців скрито аж на Крупич-полі, і як татари встигли замаскувати свої позиції, події стали розвиватися з блискавичною швидкістю.

Під кінець червня невелика частина військ Виговського з'явилася з боку Шаповалівки. Там розгромила значний загін москвинів і зникла. Такі маневри Виговського повторилися ще раз, чим дещо відтяжили оборонців Конотопу. А ранком 9 липня Виговський, на чолі кількох великих загонів свого війська, підійшовши до Соснівської переправи під Конотопом, вдарив на 15-тисячну групу московського війська, що охороняло цю переправу. В цей час частина української кінноти, перебравшись через міст, почала громити ворогів з другої сторони (ординці залишалися скриті за річкою Соснівка). Побачивши, що українське військо не дуже численне, князь Пожарський, що прибув на підмогу 15-тисячній частині, із своїми основними силами російських військ (менша частина залишалася під стінами Конотопу) погнався за козаками, які умисне стали щосили відступати. І саме в момент, коли майже половина московських військ переправилась через міст на другу сторону річки, а друга частина готувалась переправлятися, розлилася широко вода річки, яку люди Виговського встигли загатити. Важка московська кіннота застрягала в багатьох багnistих місцях, щораз менше гналися за „втікаючими” козаками. Отож вони, мов на команду, нагло зупинились і прийняли ворогів в контратаці. Вдарили інші частини козаків, вийшовши із засідок. Примчали поділені на дві частини ординці... Таким чином окружена з усіх боків московська армія опинилася в безнадійному положенні і танула на очах від вогню і шабель. А тим кіннотникам князя Пожарського, котрим вдалося оминати багnistий терен і вирватися з оточення, довелося гинути від швидко напосідаючої татарської кінноти.

Вже вечоріло, коли московське військо почало відходити з-під Конотопу. Побачивши, як розгортаються події–на нього вдарив полковник І. Гуляницький зі своїми козаками, захопивши частину артилерії і обозів та знищивши чимало ворогів. А Виговський, що вслід за безладно відступаючими прибув на чолі своїх частин близько Конотопу, велів своїм козакам окопатися, щоб випередити

можливу контратаку. І це було вчасно зроблено, бо бій під стінами Конотопу був дуже жорстокий. Сам Виговський, керуючи битвою, трохи не загинув. Московське військо не витримало і, відбиваючись, стало відступати наступного дня в напрямі Путивля. Скільки їх (переслідуваних козацькою і татарською кіннотою) могло там дійти—важко сказати, бо і ця дорога була встелена трупами, що падали від поранень і виснаження. Результати були вражаючі: українська армія, не зважаючи на незрівняно вміле і спритне маневрування гетьманом І. Виговським, втратила вбитими 4 тисячі козаків, а орда—6 тисяч. Втрати москвинів—біля 50 тисяч (інші джерельні дані подають—130 тисяч!). У полон (татарський ясір) було взято кілька тисяч солдатів, офіцерів, воєвод, в тому—князів Ляпунова, двох Бутурліних і Пожарського (якого хан наказав стратити). Також пійська Виговського взяли чимало полонених і велику й багату здобич зброї і спорядження. Вістка про катастрофічну поразку дійшла до Москви і її жителі з острахом дожидали проходу Виговського, бо дорога для нього була відкрита...

Ось що згодом російський історик XIX століття С. Соловйов образно напише:

Цвіт московської кінноти, що відбув щасливі походи 1654 і 1655 рр. загинув за один день, і вже ніколи після того цар московський не був в силі вивести в поле такого блискучого війська. В жалібній одежі вийшов цар Олексій Михайлович до народу і жах напав на Москву. Трубецький, на котрого поклали найбільші надії, муж на війні щасливий і ворогам страшний, утратив таке величезне військо! Після здобуття стільки міст, після здобуття литовської столиці, царська Москва тепер затремтіла за свою власну безпеку. З наказу царя люди всіх станів поспішили на земляні роботи з укріплення Москви. Сам цар з боярами раз у раз приходив дивитися на ці роботи. Мешканці околиць зі своїми родинами і майном наповнили Москву. Пішла чутка, що цар віздить на Волгу, за Ярославль...

Завершення великої мілітарної перемоги політичною, у поході на Москву сподівалися в світі і в Україні. Але гетьман з цієї великої нагоди не скористав, чи радше не мав змоги скористати. Володіючи не повних два роки—мав замало часу, щоб закріпити Україну не тільки зовнішньо, а й внутрішньо, щоб сконсолідувати українське суспільство, розбите міжусобицями і ворожими московськими інтригами. Різні групи по-різному бачили незалежність України, її устрій, її зовнішню і внутрішню політику і для досягнення свого не зупинялися перед застосуванням зброї. Власне, це сприяло розгулові анархії та всіляких опозицій, які легко ставали знаряддям в руках іноземних сил.

Після Конотопської битви вибух новий антиурядовий заколот.

На його чолі поставлено неповнолітнього Юрія Хмельницького, який був нездатний керувати державою. А ще на Крим напав Іван Сірко, змусивши таким чином хана покинути Виговського і повернути, назад. З новою силою запалала громадянська війна, а тому не бажаючи знищення Батьківщини–Виговський склав булаву, яку передано Юрію Хмельницькому...

Після спроби Виговського визволити Україну з-під іноземної залежності й установити її державну суверенність, настала злої пам'яті „доба руїни”. Але ні вона, ні екстермінаційні заходи займанців не знищили „замислів” цього великого мужа, одного з найсміливіших реалізаторів політичних заповітів Хмельницького. Ці замисли відродилися потім у політичних і мілітарних починах і діях великого гетьмана Івана Мазепи, а в ХІХ і ХХ століттях–стали основними гаслами українського незалежницького руху.

ПАМ'ЯТНИК УКРАЇНСЬКИМ КОЗАКАМ У ВІДНІ

Пам'ять про українських козаків живе в серцях віденців ще з... ХVІІІ століття, відтоді, як у 1683 році вони визволяли столицю Австрії перед Османською імперією. Понад три тисячі січовиків брали участь у битві, яка завершилася перемогою над турецьким військом. Австрійці прихильно сприйняли ініціативу України про увічнення подвигу наших козаків у бронзі.

Твір скульптурів Володимира та Олексія Чепеликів і архітектора Володимира Скульського. Постаць, перелита в бронзу, доставлена до Відня у вересні 2003 р. Пам'ятник відкрито у Турецькому парку столиці Австрії.

...ІМЕНІ ВОЯКІВ ДИВІЗІЇ „ГАЛИЧИНА”

Не тільки у радянську епоху, а й кількома століттями раніше усіх, хто не плазував перед Москвою, вона проголошувала яко зрадниками України. Хоча „зрадництво” всіх цих людей—і дуже відомих, і майже нікому не відомих, полягало в одному-єдиному: вони любили свій народ і Україну. Тому йшли у бій, проливали кров, віддавали життя. Згадаймо Івана Мазепу. За що московський цар назвав його „лютим зрадником”, московські попи—проголосили йому анафему, а Меншиков до чорного попелу спалив гетьманську столицю Батурин і наказав до останнього винищити не тільки його охоронців, а й дітей, жінок та старих людей? За любов до України. За те, що прагнучи зробити її вільною від Москви, славний гетьман уклав союз із шведським королем Карлом XII.

А ось початок ХХ століття: кількатисячні орди російського більшовика Муравйова, сунучи на Київ, залили кров’ю чотирьох сотень юних українських героїв—гімназистів і студентів—поле під Крутами... Услід за цим, хлинувши на Україну, залили кров’ю і її.

Разом із встановленням радянської влади почалися репресії. Страшні репресії. Але ненависть нових московських правителів—уже не царів, не дворян, а комуністів, що називали себе будівничими нового життя,—до свободололюбивих українців, та й усіх інших народів, які прагнули вирватися з їх ярма, була ще сильнішою, ніж у їх попередників.

Так на Україну насунувся всепоглинаючий голод—штучно створений Сталіном і його опричників. Від цього голоду безпорадним, уярмленим селянам практично неможливо було схватися. Залишалося одне—вмирати... І все ж декому пощастило втекти, врятуватися. І в Західній Україні: Галичині, Волині, Прикарпатті.

Те, що розповідали ці стражденні люди, не вкладалося в голови галичан, котрі хоч і були тоді підневільними, під Польщею, але—не голодними, не холодними і, зрештою, далеко не такими безправними, як їх єдинокровні брати в Радянській Україні...

Ось ми і наблизилися впритул до возз’єднання Західної України з УРСР.. Радість від нього згасла дуже швидко. На зміну їй прийшли розкуркулення, масове вивезення цілих родин до Сибіру, люте полювання за національно свідомими представниками інтелігенції, патріотично налаштованою молоддю... В’язниці швидко заповнилися, а що дівати все нових і нових, виловлених енкаведистами „ворогів народу” не було куди, в’язнів почали просто знищувати. Ось якою стала Захід-

на Україна перед початком нападу Гітлера на Радянський Союз. І не тільки Західна: у концтаборах і в тюрмах на цей час сталінський режим утримував 20 млн. людей. Тоді як гітлерівська Німеччина запропортила за грати 24 тис. 400 осіб. Це теж багато, але—все пізнається в порівнянні... До слова, одразу після „золотого вересня”—із жовтня 1939 по квітень 1940—в Західній Україні було репресовано 1 млн. 120 тис. 137 осіб. Тобто—кожен десятий із 10 млн. її тодішніх жителів.

Тож коли почалася війна, спровокована двома страшними диктаторами—змовниками Сталіном і Гітлером, багато західноукраїнців схилилися до думки: незалежну державу легше буде збудувати саме в союзі з Німеччиною. Першою на такий крок зважилася ОУН. Однак після проголошення у червні 1941 р. Акта незалежності України у Львові Гітлер наказав заарештувати весь її провід, починаючи від Степана Бандери і Ярослава Стецька. Після цього ОУН відкинула будь-які ілюзії щодо союзу з Німеччиною і вступила у відверту боротьбу на два фронти: і з нею, і з СРСР.

Так у 1942 році була створена Українська Повстанська Армія, яку очолив генерал-хорунжий Роман Шухевич...

Через рік, влітку 1943-го, призвело до появи дивізії „Галичина”

По-перше, у лісі—до лав УПА—міг потрапити далеко не кожен свідомий українець, який прагнув стати учасником боротьби за визволення рідної землі від більшовизму.

По-друге, на цей час Гітлер дав певну автономію Словаччині.

По-третє, галичани пам’ятали, що українські січові стрільці свого часу теж воювали у складі австро-угорської армії—у період, коли Галичина була під гнітом Австро-Угорщини. Але ж зрадниками їх—окрім знову-таки більшовиків—ніхто не вважав. Бо насправді були героями України, її захисниками.

А ось і головний аргумент: „Ми не маємо іншого вибору. Нас чекає смерть зарізуваних баранів. Що чекає українців у Галичині—бачимо з дій москалів на Радянській Україні. Винищено там перед війною цілу інтелігенцію, а всіх, що бажали хоч би культурної автономії, заслано щонайменше на Воркуту. Ще більше виморено голодом. Не думайте, що співпрацювати з німцями йдемо для перемоги Німеччини. Просто не хочемо, щоб перемога Англії, Америки та Польщі над Гітлером застала нас у гробах. Тому будемо боронитись.”

Бажаючих записатися до дивізії лише за один місяць набралось 80 тисяч. Серед них було чимало колишніх вояків Української Галицької Армії, армії УНР, учасників битв під Крутами і Базаром...

Найбільшою „плямою”на дивізійників згодом лягла наявність

зловісних букв „СС”, що начебто автоматично причислило їх до нацистських формувань. Але правда така: українські дивізійники не носили відзнак „СС” на ковнірах—їх мали лише вояки з народів германського походження. Хоча аналогічні „Галичині” дивізії були зформовані також з росіян, білорусів, прибалтів...

Так що відзнаку українські дивізійники носили у вигляді „Галицького лева”. Мали своїх священників, свій національний гімн і присягу на вірність Україні. Зрештою, мали і головне—власну мету: здобуття професійного військового вишколу, без котрого здобуття волі для України було неможливим. І останнє: українські дивізійники ніколи не брали участі у жодних каральних операціях.

Ось така правда. Вона ж, як відомо, не завжди буває солодкою. Але й перекручувати її, вже сотні, тисячі разів перекручену в комуністичну епоху, нині, у незалежній Україні нема жодної потреби. Ані перекручувати, ані, тим паче, прикрашати. Бо нема на совісті в кол. українських дивізійників нічого такого, за що б їх мав пекти сором перед Україною. Була війна. Було страшне пекло. Була століттями розривана різними загарбниками на шматки українська земля. Наслідки цих загарбань, цих страшних розривів-катувань відчутні досі: для деяких політиків-заробітничан слова „бандерівець”, „націоналіст”, „дивізія „Галичина” знову стають лайкою, пострахом, методом залякування...

Висновок ще переважаючої більшості сучасних українських істориків, серед яких Станіслав Кульчицький, Юрій Шаповал, Орест Субтельний, такий: до дивізії пішли тисячі духовних спадкоємців справи українських січових стрільців. Так дивізійниками стали студенти, вчорашні гімназисти, книжники і мрійники—у найкращому розумінні цих слів. Вони, однак, були реалістами в головному: без регулярної армії Україна ніколи не зможе стати незалежною і претендувати на гідне місце серед інших європейських країн. Адже то був час війни—час, коли говорила зброя і найвичерпнішим аргументом ставав її безжальний голос. Інших голосів воєнна епоха, на жаль, не чула.

...Отож вони взяли в юнацькі руки зброю. Одягли на українські душі чужинецькі мундири, насталили рішучістю серця—й понесли свої життя на страшну косовицю смерти під Бродами. І вони його витримали: не похитнулися, не полишили поле бою. Вони сповна оплатили вірність Україні своєю кров’ю. Відтоді Броди стоять у нашій історії поряд з Крутами, де поклали свої життя за Україну такі ж книжники, мрійники, люди ідеї. Так, в історії іноді бувають такі повтори, з незначними відмінностями. Надто ж—у нашій історії, багатій на трагічні колізії, на драматичні перегуки...

Леся САВКІВ („Свобода”, Тернопіль)

У ЛАТВІЇ ШАНУЮТЬ ПАМ'ЯТЬ ЛЕГІОНЕРІВ

Латиші шанують своїх героїв, хоч і їм доводиться витримувати шалені атаки і внутрішніх–мігрантських, і зовнішніх недругів, які ніяк не можуть звикнути до того, що кожен народ сам визначає собі героїв, не питаючи згоди на це в своїх ворогів, а тим більше–катів.

Ще в 1992 р. у Воєнному музеї Риги було відкрито залю на честь дивізійника СС латиша Плеснера. В 1933 р.–колишньому офіцеру латиського легіону Фрайманісу вручено Рицарського Хреста, яким він був нагороджений ще за оборону Курляндії. У 1994 р. видано монографію, присвячену пам'яті лідера і керівника партії „Перконкрустс”, яка стояла і стоїть на позиції „Латвія для латишів”. У 1995 р. на Братському кладовищі Риги біля скульптури Матері–Латвії було перезахоронено привезені з Німеччини останки командира латиського легіону генерала Рудольфа Бенгерскієва. Цього ж року видано підручник з латиської історії Я. Карклінша, схвалений департаментом освіти, в якому вміщено матеріали про героїзм латишів у боротьбі з російськими окупантами, зокрема про відважного льотчика Г. Цукурса. У 1997 р. міністер оборони Латвії „за особливі заслуги перед Латвією” вручив Знак золотої пошани Трьох Зірок А. Менцісу–кол. командирю латиської ескадрильї, яка воювала у складі німецьких ВПС, активісту організації „Даугавас ванаг” („Даугавські яструби”). У 1998 р. розпочалося створення меморіального кладовища в Лестене, де свого часу проходила лінія фронту між російською Червоною Армією і німецько–латвійським угрупованням в Курляндії. На створення кладовища з державного бюджету було виділено 400 тис. доларів. Також VI Сейм прийняв „декларацію про латиських легіонерів Другої світової війни”. Згідно з офіційною точкою зору військовослужбовці–латиші формацій СС бились за свободу своєї країни проти тоталітарного сталінського режиму.

Над захороненнями тисячі латишів, які воювали в рядах дивізій СС, грав марші духовий оркестр латвійських збройних сил. „Легіонери заслуговують на те, щоб над їхніми могилами схилити голову і пом'янути як національних героїв”,–промовив голова об'єднання проживаючих на Заході латиських легіонерів „Даугавас ванаг”, Ю. Аугустс.

Так шанують своїх ветеранів у маленький, але нескореній і сповненій почуття гідності Латвії. І це є прикладом для наслідування.

Нам же тринадцятий рік крутять шарманку про „визволення України від німецько–фашистських загарбників”, коли один окупант змінив іншого. Це шахрайство і політичне блюзнірство буде тривати доти, доки ми не скинемо з ший яромо пострадянської колоніальної адміністрації Росії в Україні, яка узурпувала владу на нашій землі і знущається над живими українцями, і над мертвими.

Дмитро ГРИЦАЙ, „Нація і держава”

ІСТОРІЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ—ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ РОКИ

Історія—свідок минулого, навчальний приклад для сучасників та застереження для майбутніх поколінь. ХХ століття стало одним із найгірших випробувань у долі України. Період 40-50-х років ХХ століття залишає на сьогоднішній день чимало нерозкритих таємниць, які мають як об'єктивне, так і суб'єктивне підґрунтя.

Об'єктивно—чимало документів є втраченими, або на сьогоднішній день не доступними багатьом дослідникам.

Суб'єктивно—чимала частина співгромадян з політичних міркувань прагне продовжувати радянську традицію. Залучення у сферу наукових досліджень протягом останнього десятиліття нових архівних матеріалів із різних джерел створило реальну можливість для переосмислення як історії України в цілому, так і періоду Другої світової війни.

З цією ціллю провідні вищі навчальні заклади України, а саме: Київський Національний університет ім. Т. Шевченка, Інститут історії України НАН України, Бердянський державний педагогічний університет, розширили вивчення цієї проблематики у формі міжвузівських наукових конференцій із залученням провідних науковців України, які мають багатий досвід та значний нагромаджений науковий потенціал і молодих науковців-аспірантів, студентів. Одна із таких наукових конференцій пройшла 30-31 березня 2004 року на базі Бердянського державного педагогічного університету. Назва конференції: „Велика Вітчизняна війна: бачення через роки”. Проведенню конференції передувала кропітка праця вчених України у наданні консультацій молодим науковцям по широкому колу питань пов'язаних з цими буремними роками. Доктор історичних наук, професор Київського Національного університету ім. Т. Шевченка, академік Міжнародної Слов'янської академії, член редколегії Міжнародного журналу „Президент” В. Ю. Король ґрунтовно консультував аспірантів Київського Національного університету: Л. С. Герасименко та В. М. Удовика, а доктор історичних наук, професор Інституту історії України НАН України О. Є. Лисенко відповідно—наукового співробітника катедри Другої світової війни Інституту історії України В. П. Мазурка. Після наукових доповідей професорів, аспірантів, основний „удар” обговорення доповідей мали витримати, згідно попередньої узгодженої домовленості, молоді науковці. Слід відмітити, що старший викладач катедри історії України БДПУ С. С. Баханова добре підготувала студентів для ведення дискусій, вони володіли обширною і глибокою науковою інформацією. Молодим науковцям не легко було відстоювати власну позицію по проблемам, які піднімались перед вагомими, аргументовано підтвердженими фактами студентства.

Дискусії охопили широкий спектр проблем, вийшли далеко за рамки виголошених доповідей. Дебати розгорнулись із назви конференції: „Велика Вітчизняна війна, а може об’єктивніше—радянсько-німецька, чи німецько-радянська?” Доцільність участі українців по два боки барикад? Не легко було переконати деяких опонентів в тому, що трагізм українського народу полягає в тому, що не маючи власної держави, вони змушені воювати по два боки фронту. Кожний новий окупант прагнув використати у власних корисних цілях людський, матеріальний потенціал України.

Об’єктивно намагалися оцінити діяльність радянських партизанів та підпільників в роки війни. Так, радянські партизани на Волині виконували подвійну функцію: нищили німців та вели безкомпромісну, часом підступну боротьбу проти українського національно-визвольного руху. Вони несли певну негативну лепту в загострення українсько-польських відносин у 1943-1945 роках на Волині. Під час дислокації партизанських загонів Рівненського з’єднання №3 (Польського) від місцевого українського населення поступало багато нарікань на безчинства, які вони чинили. Партизани насильно забирали худобу, фураж. У с. Переходичі конфіскували останні корови, погрожуючи: „Ми вас всіх переб’ємо, ви—бульбівці!” Застосовували фізичні розправи, тортури. При допиті 50-ти літнього селянина Мовчановича наносили побої, підвішували до стелі.¹

Друга бригада з’єднання Федорова О. (Чернігівського) забезпечувала передислокацію через лінію фронту Першу польську делегацію Крайової Ради Народової.² Радянський партизанський загін „Дяди Пети”—Бринського А. П., який дислокувався в Єзерських лісах Рафалівського і Матевницького районів (Волинь), мав замісника командира розвідки капітана Магомеда і „5-ту базу”—таємну резиденцію розвідки—місце допитів захоплених в полон німців і українських націоналістів... В загоні перебувало до 400 розвідників і диверсантів.³

Заслуговує аналізу і лист Т. Новака (підполковника КДБ у відставці) в ЦК КПУ в зв’язку з звинуваченням його, Н. Струтинським та іншими партизанами загону Медведєва, який підпорядковувався керівництву КДБ СРСР у компрометації „елітних” партизанів. Т. Новак звинуватив командування загону в аморальній поведінці, безпідставних репресіях проти населення Волині, мародерстві.⁴

Не підтверджується, на погляд авторів статті, і знешкодження загonom ОУН-УПА в районі с. Боратин радянського розвідника М. Кузнецова. Людина в німецькій уніформі, яка підірвала себе гранатою перед смертю, лише вигукнула декілька разів: „Майн Гот, Майн Мутер!” Не міг радянський розвідник, підриваючи себе гранатою, не промовити жодного слова рідною мовою. Про вищесказане твердив до самої смерті господар дому, де відбувся інцидент, Голубович.⁵ За невиконан-

ня атентату на Райхскомісара України Коха, М. Кузнецова було звинувачено в боягузстві Струтницьким, Давгером, Медведєвим та іншими і винесено вирок–розстріл. Дещо пізніше цей вирок відмінено, послано на нове завдання з умовою змити провину власною кров'ю.⁶

Із Гощанської підпільної радянської організації (Рівненщина), після відповідної підготовки у загоні Медведєва, закинута агентура в ОУН-УПА. Деякі агенти в перспективі зуміли зайняти високі посади в українському підпіллі та „працювали” аж до 1953 року.⁷

З'єднання радянських партизанів ім. Будьонного (генерал-майора Сабурова), в 1944 р. рейдуючи в Галичині, захопило і розстріляло розвідників ОУН-УПА–8, зв'язкових–7, кол. бійців Дивізії „Галичина”–9.⁸

Про перехід бійців Дивізії „Галичина” в ряди УПА засвідчує наступний документ. Косс Степан 29.07.1923 року народження в с. Білім-Чортківщина (Тернопільщина) у 1929-1934-х роках закінчив 5 клас школи. В 1935-1939-х роках навчався в українській гімназії. З вибухом війни в м. Ярославі три місяці займав посаду окружного провідника ОУН, потім на підпільній роботі у Львові, згодом переведений до Чорткова. В місті перебував у повітовій ексекутиві до зими 1942 року, зарештований, 8 місяців перебував у тюрмі. У червні 1943 року зголосився до Дивізії „Галичина.” 17 липня 1943 року виїхав на вишкіл до Брна, а звідси до Гайделягра, потім до підстаршинської школи Лявенбургу. Перебував на службі в I-му курені полку–чотовим. Приймав участь в боях в районі сіл: Пеняки, Майдан, Підгірці, Скварява. У Скваряві переодягнувся у цивільний одяг, зголосився у відділ УПА „Іванка” та вишколював чоту.⁹

Про співпрацю ОУН-УПА і Дивізії „Галичина” засвідчує документ командування українських повстанців округу „СУМ” датованого 29.02.1944р., у якому говорилося:

На територію ЗУЗ прибули малі підрозділи Дивізії „Галичина”. На підставі розвідданих і промов Вагтера [має бути „Вехтера”–ред.] та інж. Пиндуса (28.02.1944) можна стверджувати, що німці використають дивізію для боротьби з партизанами на ЗУЗ. У зв'язку з цим доручено:

1. В короткий термін налагодити надійний зв'язок з частинами Дивізії „Галичини”, які дислокуються на ЗУЗ.

2. В порозумінні з військовим референтом ОУН-УПА призначити для цієї цілі фахову авторитетну людину.

3. Не допустити масового переходу підрозділів Дивізії до УПА, бо це спричинить роззброєння всієї української частини і призведе до репресій з боку німців, заточення вояків у концентраційні табори.

4. Використовувати Дивізію „Галичина” для боротьби з радянськими партизанами, польськими загонами.

5. Завдячуючи зв'язкам з Дивізією, поповнювати ОУН-УПА боєприпасами.

6. У разі вступу німців з України, евентуального роззброєння українських вояків, чи передислокації Дивізії за межі ЗУЗ, належить усі частини долучити до УНС-УПА, забезпечивши перехід вояків у ліс.

Втілення в життя цього завдання доручено хорунжому „Остапові” (ВШВО). Окружний провідник „Збруй”¹⁰

Це лише окремі аспекти, які виголошувалися на конференції. Отже, наукова конференція пройшла, на погляд багатьох учасників, на високому науковому рівні. Готуючись до неї, в державних архівах було віднайдено документи багатьох невисвітлених сторінок історії, а саме: правдива загибель командира УПА К. Савура, втрати УПА в 1944-1945 роках та багато іншого. Систематизовуються втрати командного складу та підпільного руху ОУН-УПА на Волині. На даний час виявлено понад 100 прізвищ з місцями загибелі.

Документи: ДАРО ФП: ⁽¹⁾ 4054, оп. 1, спр. 165, арк. 109; ⁽²⁾ 4054, оп. 1, апр. 203, арк. 16; ⁽³⁾ 1, оп. 1, спр. 47а, арк. 46; ⁽⁴⁾ 4054, оп. 1, спр. 280, арк. 113; ⁽⁵⁾ 4054, оп. 1, спр. 280, арк. 136; ⁽⁶⁾ 4054, оп. 1, спр. 280, арк. 134; ⁽⁷⁾ 1, оп. 1, спр. 70, арк. 131. ЦДАВОВ УФ: ⁽⁸⁾ 83, оп. 1, спр. 1, арк. 144; ⁽⁹⁾ 3833, оп. 2, спр. 118, арк. 146; ⁽¹⁰⁾ 3833, оп. 2, спр. 118, арк. 42.

В. П. МАЗУРОК,

науковий співробітник Інституту історії України НАН України

Л. С. ГЕРАСИМЕНКО,

аспірантка Київського Національного університету ім. Т. Шевченка

ПРИМІТКА РЕДАКЦІЇ

Дивізійні частини не брали участі в бойових діях у лютому 1944 року в Галичині, як подано в документах, згаданих у статті. То був 4-ий галицький добровольчий полк, який, разом з полками чч. 5-7, вишколювала Порядкова поліція, що в свою чергу не належала до військ СС і Дивізія не мала жодної контролю над ними. (Полки 5 і 6 розв'язано в січні 1944 року, 4-ий дислоковано в Галичині, а 5-ий—на Грубешівщині. Два останні згодом розв'язано й українських вояків перенесено до Дивізії). У тих полках весь старшинський і підстаршинський командний склад були вишкільники-німці.

Військова Управа відвідувала окремі курені 4-го полку й слідкувала за їхніми діями. На засіданнях окремі члени ВУ звітували про свої спостереження, що записано в протоколах. Особливо важливий протокол від 7 березня 1944 року. Инж. Михайло Хронов'ят звітував про свій побут у 2-му курені під час другої акції 28 лютого на Гуту Пеняцьку, укріплене польське село, яке було пострахом для українців. Він докладно описує перебіг та звітує, що вояки „увійшли в село Гуту Пен. по одній годині бою і в селі були до 11 годин... По відході з неї наших СС-ів окремий німецький відділ доцентно спацифікував село так, що лишився тільки костюл”.. Акцією командував з літака обергрупенфюрер Бок, вищий фюрер СС і поліції у Кракові.

Про цей важливий документ не згадують ні польські, ні чужоземні науковці, приписуючи знищення Гуту Пеняцької Дивізії „Галичина” (Sic!).

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ: ХТО ВИГРАЄ?

—Манія охопила діяспору,—кажу своєму приятелеві, тому від політики. Я його довго не бачив.—І не тільки діяспору—наші політологи і політикани, і звичайні люди ламають собі голови і, як циганки, ворожать: хто виграє президентські вибори?—Хотів би я почути твою ворожбу.

Мій приятель не виявляє охоти до розмови, ніби ця справа його не цікавить. Або так вдає передо мною.

—Хочу тобі розповісти, що я довідався на вічу, на якому тебе не було. Очевидно, були промови й доповіді, а один професор почав говорити таким запитанням до залі: „Де є на світі така держава, президент котрої каже напередодні нових президентських виборів, що вони, вибори, будуть жорстокі й не такі, як слід сподіватися в демократичному суспільстві?“

—А що люди відповіли?—запитав, ніби пробудився, мій приятель.

Люди мовчали. І доповідач сам відповів: „Така держава—це Україна. А її президент—Леонід Кучма“

—Як би ми того не знали,—докинув неохоче мій приятель.

—З цієї доповіді я виніс враження,—продовжував я,—що президент Кучма вважає себе єдиним справжнім демократом в Україні.

—Ну, і ще вважає свою дружину Людмилу—милу,—усміхнувся мій приятель.—І ще декілька радників, котрі президентських порад слухають.

—О, тому вони називаються президентськими радниками,—я майже вигукнув.

—Браво!—заплескав у долоні мій приятель.—Можеш уважати себе професійним політологом від українських справ.

Це додало мені політологічного духа. І я продовжував.

—І, можливо, до демократів України можна зачислити президентського „діючого“ зятя, котрий запрошує до Києва визначних колишніх західних політиків—президента Джорджа Буша-сенйора, Збігнева Бжезінського, мадам Олбрайт—і славних мистців... Цікаво пощо і нащо?

—Буша на—„чікен аля Кіев“, Бжезінського—на варшавсько-київський борщ, мадам Олбрайт—на чеські кнудлі з українською сметаною,—зажартував мій приятель.—Правду сказавши,—докинув,—бо має гроші. Бо, як рослина потребує підливання водою, таксамо

демократія потребує підливання, але грішми.—Що ж ти ще почув на тому вічу?

—Було цікаво почути від одного експерта легальну опінію про виборче законодавство України, в якому параграфи дуже часто одні одним суперечать. Закон має 200 сторінок друку...

—Нічого дивного,—перервав мене мій приятель,—демократичне законодавство України славне з „контрзаконів”...

—Тому можна інтерпретувати окремі параграфи по-різному,—я йому перебив.—Очевидно, в теперішній українській олігархівській епосі обов’язково—по-кучмівському. Наприклад, в законі кажесться, що громадяни України за кордоном можуть віддавати свій балот тільки в приміщеннях посольств або консулятів України. В Канаді є таких місць аж два, у США може три. Списки виборців мусять скласти дипломатичні представництва чотири місяці перед виборами. Хто попаде на список? Або поширилась чутка, що кожний „закордонець”, котрий хоче голосувати, мусить заплатити 225 доларів „голосового”

—Хабаря!—докинув мій приятель.

—Легальний фахівець на це сказав, що законодавство дозволяє і так, і так. А консул ще не має кучмівської інструкції з України.

—І ще щось цікавого довідався?—мій приятель виявив лікарську дозу зацікавлення.

—На цьому вічу одноголосно ввадили, що діаспора мусить вислати в Україну якнайбільше спостерігачів. Чи вони матимуть якийсь вплив, чи ні, не важливо. Але користь очевидна—так творитьсця світова опінія! Спостерігачі репрезентуватимуть Канаду, Америку. Очевидно, стара проблема—нема на це коштів, як кажуть в неньці Україні, тобто доларів. А кожний спостерігач потребуватиме три й пів тисячі доларів на два тижні побуту в Україні.

—І як цю кризу розв’язали?—уже зацікавився мій приятель, бо „всемогутній долар” і на нього має вплив.

—Один бізнесмен моментально розв’язав цю проблему. Він обчислив, що якби знайшлося з одного мільйона українців у Канаді тільки 10 тисяч „добровольців”, котрі зобов’язалися б від сьогодні до виборів, себто 180 днів депонувати денно тільки по 10 доларів у кредитівці на „виборчий рахунок”, то КУК мав би 18 мільйонів і міг би післати 5 тисяч спостерігачів і ще залишилося б півмільйона резерви.—Треба тільки відкрити в кредитівці рахунок і знайти добровольців,—закінчив ресурсний бізнесмен.

Отримав від усіх присутніх „стояче bravo”, як героїчний

тенор в оперному театрі за головну арію, а голова зборів відразу запропонував йому позицію фінансового референта.

—Добрий бізнесмен,—сказав мені на вухо той, що сидів біля мене,—вміє добре числити гроші, і не помилився в арифметиці.

Майже до сліз зворушений голова з сумом у голосі сказав: ми були б дуже задоволені, як би післали 30 спостерігачів.

Йому не було аплодисменту...

Популярна громадська діячка, яка була спостерігачкою на останніх виборах, поділилася своїми, сказати б зрозумілим для діяспорців висловом, колоритними „експіріенсами”:

Дату тих виборів було назначено на суботу, коли з міст їхали виборці на „дачі” садити картоплю чи полоти горох.

І в день, коли змінляли час з зимового на літній, то деякі виборці, які не переставили годинників, спізнилися.

Чомусь вибрали приміщення таке мале, що не було де обернутися, і дехто резигнував із свого виборного демократичного права.

Одна громадянка прийшла з п'ятьма пашипортами. На зауваження спостерігачки, що за інших не можна віддавати балоту, їй відповіли: в нашій демократії можна.

Коли відчиняли приміщення, урна вже була замкнена й не знали, чи в ній уже не було вкинено проурядових балотів.

Числення голосів почалося щойно о 5-ій годині вранці. Тож для спостерігачів треба неабиякої спортивної „треніровки”, і не знати чи навіть славні боксери брати Клички витримали б такий виборний марафон.

Довідалися ми, що демократія добивається успіху. Урни будуть пластикові, прозорі. Вибори відбудуться теж в суботу, але 31 жовтня. Тож чесному громадянинуві не треба буде вибирати між голосуванням і садженням картоплі.

Після доповідей були запитання. А одне найважливіше: хто виграє вибори? Це питання не дає нікому спати—навіть Кучмі, який сказав: як усі мої противники, я теж хочу побачити Україну без Кучми. Однак люди недовірливі. Кажуть, що він так собі покепкував.

Один доповідач авторитетно заявив, що йому в Києві дуже авторитетний політолог сказав: виграє той, кого „вибере” Центральна Виборна Комісія!

—Балоні,—сказав мій приятель.—Виграє той, хто матиме подобу пострадянського політика й образ олігарха. Тобто виграє клоун-копія Леоніда Кучми. Одначе не падаймо духом—на світі й сьогодні стаються чуда!

ДМИТРО МАМЧУР І Я–ДРУЗІ 70 РОКІВ!*Спогади й роздуми збуджені його упокоєнням*

П'ятниця 14, особливо субота 15 травня цього року, позначилися в мене винятково тяжким, незрозумілим душевним переживанням. Щось турбувало мене, тягнуло в часи дитинства, оповивало тугою, почуттям осамітнення—я став перечитувати листи від тата та інших членів нашої родини.

В неділю 16 травня ввечері до мене потелефонувала донька мого всежиттєвого друга, Дмитра Мамчура, й сказала, що він 14 травня упокоївся в Бозі. Цією вісткою я пояснив всі свої почування й переживання—то був час, коли мій друг умирав.

Сл. п. о. протоієрея Дмитра Мамчура 18 травня поховали в Савт Бавид-Бруку, США. Похорон провадив Архієпископ Антоній.

Дмитро Олександрович Мамчур народився в селі Лідихові, що біля Почаєва, на Волині, 28 січня 1924 року. (Я народився в травні 1925 року). З Дмитром ще за хлоп'ячих літ ми стоваришувалися. Це сталося, коли ми служили в церкві як вівтарні хлопці. Згодом ми товаришували в Лідихівській народній школі, в якій визначалися силою своїх родів: Мамчурів і Ярмусів, що були провідними в нашому селі.

Десь у другій половині 30-их років один хлопець приніс до школи „Історію України” і в групі перед початком науки читав вголос Дмитро Мамчур. Ми знайомилися з козацтвом, війнами з татарами і поляками,—аж одного разу нас зловив на цьому один учитель: він взяв з рук Дмитра цю книжку, висловивши легкі погрози. Так нашим героєм став Дмитро Мамчур.

У 1942 р. німці почали вивозити тисячі української молоді на примусові роботи в Німеччину. На початку липня 1942 року з нашого села, Лідихова, вивезли 150 хлопців і дівчат, між ними був Дмитро Мамчур і я, Степан Ярмусь. Нас везли в товарних вагонах і трактували як худобу. В Німеччині в одному інтернаті у Гамбурзі нас тримали під замком, під наглядом бельгійських садистів, які позначилися на моїй пам'яті найглибше.

Нас навчали орудувати різним знаряддям, вживаним при побудові залізних конструкцій. До праці і з праці ми йшли, як в'язні, під наглядом німецької поліції, з боку якої ми особливих надуживань не зазнавали. Але в інтернаті бельгійські вислужники поводитися з нами як хотіли. Улюбленим для них було перевіряти нас, коли ми рядами підходили по харчі. Беручи харчову картку від невільника, садист кидав картку на землю; жертва нахилилася, щоб підняти її, а садист копає його коліном у зуби. Іншою практикою було прив'язувати запідозрілого в будь-чому до дерева і мучити його на сонці, поки він почне умлівати і падати. Тоді його відв'язували. Порятунку не було.

Одного разу за щось влада інтернату покарала всіх триденним голодом. Першого дня ми були оповиті тяжким страхом; другого—говорили тільки про хліб; а третього дня перестали говорити, тільки дивилися один

на одного в терпінні голоду.

В листопаді 1942 року з Гамбургу нас перевезли до Блехгаммеру, недалеко від польського міста Катовіц, на будову гідроелектричного заводу. Там ми працювали два роки, але в різних фірмах. Нас поселили у великім таборі „Дорфлягер”. Тут було більше свободи й харчування було краще. Кожен з нас отримував приділ своїх харчів на виказання т. зв. „ессен картки” – жетону на харчі. Ми отримували свої приділи ввечері й звичайно з’їдали їх всі нараз, бо те, що хто з’їв, було його, і ніхто не міг його вкрасти, що траплялося частенько. Вихідних неділей ми мали тільки дві на місяць. З Дмитром ми жили в різних частинах табору. Там було біля 70 тисяч невольників, майже з усіх народів Європи, навіть Азії.

Одного разу Дмитро Мамчур загубив свої картки на харчі на цілий тиждень. Одного дня я, отримавши свої харчі, з’їв, а приділ хліба заніс Дмитрові. Коли Дмитро побачив хліб, він з тривогою поглянув на мене і сказав: „А що ти будеш їсти?” Я відповів, що я вже їв, – тоді Дмитро прийняв мій подарунок.

Влітку 1944 року Червона Армія наближалася до нас і перед нами стало питання: чекати на „визволення” советськими військами, чи втікати від них далі, на Захід? Дмитро й я рішили пробиратися далі, на Захід.

У вересні 1944 року до нас навідалася комісія від дивізії „Галичина” й оголосила нам про набір до неї. Ми з Дмитром зголосилися, а за нами декілька десятків хлопців.

В грудні 1944 року ми вже були у Словаччині, в запасному полку Дивізії. Пройшли рекрутський вишкіл, пізніше обидва були призначені на три місяці гранатометного вишколу. Але в лютому 1945 року, із Словаччини нас перевели в Словенію. До кінця війни ми проходили гранатометний вишкіл, ходили в акцію проти югославських комуністичних партизан. Великдень 1945 року ми святкували з гарячою зброєю в руках.

На Великдень партизани перервали нам телефонну лінію. Один підстаршина, Дмитро і я, і ще один стрілець, у ніч Світлого понеділка пішли в околицю і сполучили цю лінію. На третій день Пасхи партизани загостили до нас. Був бій, при помочі гранатометів ми напасників відкинули, але я з Дмитром розлучився. Як тільки вогонь бою затих, я почав шукати свого друга, врешті знайшов його. Коли Дмитро побачив мене, то якимось здивовано промовив: „Що з тобою!” Ми дружньо обнялися.

Наша Дивізія, що в той час стала основною частиною Української Національної Армії під командою генерала Павла Шандрука, призначене їй завдання виконала, а тепер пішла в англійський полон.

Скоро ми стрінулися з англійськими моторизованими частинами, які оминали нас і спішили на Схід. На нас не звертали уваги. На широкий долині в південній Австрії, склавши зброю, ми розміщалися частинами запасного полку. Ми жили в палатках, на дуже обмежених приділах харчів. Нас розмістили по сотнях, щодня збирали нас на перевірку, викликаючи наші імена.

Одного дня Дмитро прийшов до мене і каже, що тут ходить вояк і

випитує, чи тут є хтось з прізвищем Ярмусь? Нараз до моєї палатки заходить він і питає, чи то тут є стрілець Ярмусь? Я лежав, але швидко встав і взяв свого двоюрідного брата Йосипа в обійми. Яка несподіванка! Тепер вже нас трьох лідихівців. Був з нами і ще один, Петро Каленик, але він-коли нас перевозили до Італії—в аварії зазнав поранення голови, у військовій лікарні його підлікували, згодом вояки Польського корпусу передоagli його в цивільну одягу, а тоді його забрала советська репатраційна комісія. Він опинився на Донбасі і там працював. Але захотів поїхати до Лідихова. Тут його заарештували і засудили на 10 років. По звільненні він повернувся на Волинь, одружився і досі живе в селі Комарівка. Там я відвідав його 1 червня 2002 року. Тоді ж я відвідав нашого односельчанина Івана Шелеста, що залишився був у Німеччині. Розказував, що як тільки їх „визволила” Червона Армія,—усіх їх без уніформи, без вишколу, без зброї погналі на фронт „мститися над фашистами”. Попавши на міну, Іван Шелест утратив ногу, а згодом, як інвалід, повернувся в село Лідихів.

Дмитро Мамчур, Йосип Ярмусь і я опинилися в таборі полонених у Белярії, а згодом у Ріміні, Італія. Ми пережили намагання советської репатраційної комісії повернути нас до СРСР. Наша таборова команда й інтелігенція взялася за організацію шкільництва. Дуже важливу роль у цьому відіграли Матуральні курси, ремісничі програми, а ми всі три лідихівці поступили на Лісничі курси. Кінцеві іспити здавали в присутності комісії з Риму. Я взявся за вивчення англійської мови. Коли нас 1947 року перевезли в Англію, працював перекладачем у лікаря.

Дмитро Мамчур в Ріміні визначився як взірцевий дзвонар при таборовій православній церкві, а Йосип Ярмусь став „підприємцем”: він винайшов машинку для січення листків тютюну і так обслуговував курців, а з нами ділився своїми заробітками.

У травні 1947 року нас перевезли з Італії до Англії, а в жовтні 1948 року з полону звільнили. Три роки треба було відпрацювати в фермерів, а після того було дозволено шукати собі праці в будь-якій індустрії.

1955 року Генеральне Церковне Правління УАПЦ у Великій Британії організувало Пастирські курси в Лондоні, Дмитра Мамчура і мене запросили на ці курси. За рік ми склали іспити, а мене, що вже був одружений, висвятили в священство і призначили як священника-помічника на парафію в Лондоні. Дмитро Мамчур виїхав до США. Він завітав до мене, ми розпрощались. Я стояв на вулиці і дивився як він відходить. На звороті він обернувся, ще раз підняв руку на прощання. Як тільки я підняв свою руку, відчув дивне душевне опорожнення, якого не можна кимсь іншим замінити, заступити. Пізніше ми листувалися, пов’язувалися телефоном, але це вже не те саме. У 1962 р. я виїхав з Англії в Канаду. Дмитро Мамчур уже одружився і був висвячений у сан священника УПЦ в США. Так ми обидва стали священниками, батьками, обидва були благословені трьома внуками-гарними хлопчиками,—ох, яка потіха! Але ось Дмитро потелефонував мені і сказав, що з ним не добре. Він хворів, але лежав удома. Тиждень по його смерті, його донька-одиначка, Віра, написала мені: „Вже тиждень про-

йшов, здається, що тільки годину тому була надоліні, тато лежав у ліжку й усміхався любимо на мене: "Таким було його прощання з нашим світом, але це дійсно тихе успіння..."

За життя Дмитро Мамчур був добре зорієнтованою людиною. Патріот з дитинства! Він любив книжку, науку й на чужині життя свого не змарнував. А друг-побратим-він незамінний.

З лідихівців-дивізійників я залишився сам. Хоч у Каліфорнії є ще один наш земляк, молодший від нас, також шкільний товариш-полковник Іван Собчук (його назвали Джан Карк). Учасник корейської війни, в ранзі лейтенанта, під час боїв попав з своїм відділом у вороже заплілля. Там навчив своїх вояків свистати мелодію советської пісні „Широка страна моя родная”, а сам, співаючи голосно, перевів свій відділ через ворожу лінію до своїх. Комуністичні корейці взяли їх за росіян.

Як ми з Дмитром, Іван також любив науку, тому не так давно, пройшовши програму студій в УВУ, здобув ступінь доктора філософії.

С. ЯРМУСЬ, протопросвітер,

Vinniper, Канада

СПОГАДИ КОМАНДИРА ЧОТИ МІНОМЕТІВ 3-ОЇ СОТНІ 29-ГО ПОЛКУ, ПІДСТАРШИНИ БОГДАНА СЕНІВА

(Продовження)

В початковому розділі автор коротко описує своє дитинство, гімназійні часи, більшовицьку окупацію, зголошення до Української дивізії, вишкіл, підстаршинську школу в Радольфцелі й продовження медичних студій. Коли довідався про виїзд на фронт, покидає студії й повертається до Дивізії. У сотні під командуванням поручника Михайла Ліщинського описує бої під Бродами, прорив з оточення, в якому залишається сам на горі біля с. Ясенова.

Зійшло сонце. Я кляк на коліна і дякував Всевишньому і Матері Божій, що дарувала мені життя-сонце було для мене символом життя. Автомат-він весь у болоті. Вирішив почистити й почав терти до мокрої трави, а болото обліпило його цілком. Скинув з себе черевики, блюзу й штани, поклав під другий кущ, щоб трохи підсохли. З гори прекрасно було видно гостинець, як по ньому йдуть ворожі війська на фронт.

Я попросив Бога, щоб дав мені одного ворога на коні. Я б одягнувся в його мундир і, можливо, перейшов лінію фронту або в Карпати до УПА. Незадовго почався бій в с. Підгірці. Я висунувся зі своєї криївки: село горіло, з нього панічно тікають більшовики. Весь мій зір і слух були спрямовані в одну точку, і я нічого не чув, що робилось біля мене...

Враз почув: „Гв...” Я повернувся і побачив перед собою червоноармієць на коні з перевішеним через плече крісом.

Я й подумав: „Боже, я такого тебе просив, але зброя моя далеко від мене в кущах і я безсильний”..

Він запитав мене по-російськи: „Ти ранений?”

Я відповів, що так. Він почав знімати гвинтівку з плечей і сказав: „Пайдьом”. Я попросив дозволу взяти свої черевики. Він запитав, де вони, й я показав на кущ, де була моя зброя.

„Ну, хорошо,—сказав,—возьми”

Я пішов, нагнувся, тихо відбезпечив автомат, блискавично прикляк, вимірив у нього, натиснув на спуск і... автомат не вистрілив. Від несподіванки він, як заворожений, дивився на мене. Я опам'ятався і зарепетував автомат, щоб знову вистрілити, але він вистрілив скоріше, не попавши в мене...

Котре вже чудо на фронті?..

На його вистріл, як з-під землі, вискочило ще трьох на конях і, націливши на мене автомати, завели до першої хати на горі в Ясеніві. Коли мене вели, зупинялись автомашини, щоб подивитись полоненого в одних кальсонах і в сорочці, цілого в болоті. З хати вийшов офіцер, почав випитувати мене. Коли з кишені витягнув фотографії, спитав: „Хто це?” Я сказав, що це я. „Какой ты был хороший парень”,—і вдарив мене в обличчя. Я впав і довго не міг піднятись. Офіцер взяв автомат МК-44, котрий ми мали на фронті, показав головою на ворота, що вели в сад. Я пішов. Відчинив ворота, попрямував просто до якоїсь ями і став над нею. Мені просто гуділо в голові, згадав батька й свою наречену і подумав: шкода, що не будуть знати, де я похоронений.

Офіцер поцикав декільша разів за спуск, але вистрілити не міг, бо автомат був забезпечений. Це була нова зброя, якої вони ще не бачили. (Навіть німецькі вояки Вермахту, котрих ми міняли на фронті, ще не бачили цих автоматів).

Він сказав, що мені пощастило декілька лишніх хвилин пожити, бо він застрелить мене з свого нагана. Ми повернулися, він взяв нагана, й коли знову йшли до саду, я почув голос: „Гріша, ти куда?” Гріша сказав, що веде мене вбити, бо я пробував застрелити їхнього бійця.

Офіцер, який говорив до Гріші, забрав мене з собою в штаб на допит.

І знову чудо—я залишився живим!

В штабі було декілька вищих офіцерів. Один з них, високий і грубий капітан, запитав мене, в якій я частині служив і ким. Я відповів, що я студент медицини, помагав в батальйоні лікареві. Я погано говорив по-російськи і вони зрозуміли, що я був батальйонним лікарем (лікарка була дуже здивована, що такий молодий і вже батальйонний лікар).

Мене спитав капітан, чим лікувати йому радикуліт. Я відповів, що ліки, які називатиму по-латині, він не запам'ятає і не зможе в воєнний час їх дістати. А саме краще помагає муравлиний і бджолиний яди. Він сказав, що це саме говорила йому ще до війни лікарка в Одесі.

Мене завели до стайні, де було вже з 10 чоловік—полонених з нашої дивізії. Був між ними Михайло Бендина, який перший встав, скинув з мене заболочену білизну, переполокав її у воді, допоміг мені помитися, а коли жінка принесла для всіх варену картоплю, від кожного забрав одну і дав мені. Від того часу ми завжди разом, і сьогодні живемо в одному домі у

Львові, і нерозлучні.

В одному місці не тримали нас більше одного дня. Переводили з однієї стодоли до іншої, бо, мабуть, боялися, що можемо зробити підкоп і повтікати. Кожного разу, коли виводили нас на подвір'я, ми з Михайлом Бендиною цілувалися і говорили: „Прощай, друже, зустрінемося на тому світі...” Ми були переконані, що нас розстріляють.

Ще коли привели мене в стайню і хлопці здивовано дивились на мене майже голого, я з гумором кажу їм: „Ну і що, що я голий, але в мене є те, чого у вас нікого немає;”-і показав їм ручний годинник (був марки “Tissot” з чорним циферблатом, швейцарський).

Між нами був один східняк, трішки рудуватий, який сказав одному з тих, що пильнували нас, про мій годинник (москалі страшенно були ласі на годинники, між трупами шукали їх). Не знав я тоді, яку роллю відіграє цей годинник у моєму житті.

Через три дні зібрали нас, долучили ще трохи німців і повели нас в Броди. Мені важко було йти, бо поранена нога боліла, і спочатку М. Бендина допомагав мені, підтримуючи мене рукою. Пізніше я попросився на підводу, на якій їхали поранені. Мені дозволили сісти спереду поруч з фірманом. Було холодно, я змерз і запропонував фірманові, одягненому у стару подерту куфайку, помінятися зі мною за годинник. Але то був поганий чоловік, мабуть, поляк, він сказав, що куфайки не віддасть, але годинника хотів забрати. Тоді підійшов до мене молодий хлопець-конвоїр, сказав, що знає про мій годинник і запропонував віддати йому добровільно. Я відмовив, пояснюючи, що годинника в мене давно забрали, але фірман виказав мене. Конвоїр від мене вже не відступав і сказав, що якщо я жалію годинника, то він не пожаліє мого життя, бо ніхто й так його не питає, куди я дівся. „Подумай!”-сказав. Через короткий час він знову підійшов і коли я сказав, що в мене нема годинника, конвоїр зупинив воза, наказав мені злізти і стати у фосу. Націлився і спитав: „Не передумав?” І я сказав: „Віддам”. Конвоїр дуже втішився, побіг хвалитися „подарком” до своїх. Через декілька хвилин прибігає до мене й каже, що трісла пружина. Я заспокоїв його, що у Львові багато годинникарів і йому зремонтують. Назустріч нам безперервно йшли війська, між ними були і червоні партизани. Вони з ненавистю дивились на нас. Два з них хотіли мене застрілити, але мій конвоїр не дозволив. Одному я чимсь дуже не сподобався. Він зняв автомат і каже конвоїрові: „Я его застрелю”. Тоді конвоїр зняв з себе автомат і погрозив йому: якщо він мене вб'є, то сам зараз загине від кулі конвоїра, який відповідає за довірених йому людей. Пам'ятаю, як сьогодні, обличчя цього партизана. На чорному коні, середнього росту, в шапці-кубанці з червоною лентою і чорний кучерявий чуб виглядав з-під шапки.

Чи врятував би мене конвоїр від партизана, якби не годинник?

У Бродях якийсь час ми жили в пустих напіврозвалених будинках, а вдень розбирали барикади. Появились жида. Коли нас вели, вони били нас дрючками, і їм ніхто не боронив.

Мій конвоїр майже став моїм другом. Сам запропонував піти зі мною до

міста пошукати на розвалинах якусь одягу. Знайшли ми жіночий капелюх синього кольору, один калюш, один черевик і кусок килима, бо витягали його вдвійку з-під цегли і розірвали на половину. І так я ходив. Здається мені, що такого опудала і на город ніхто не ставив би. (До речі, один львівський художник, який випадково довідався про мою історію, намалювава мене подібно так, як я тоді виглядав у Бродах. Портрет в мене). Я вже не був босим, на голову дощ не падав, а плечі грів килим. Минуло декілька днів, нас перевели в загальний (концетраційний) табір на окраїні Бродів. Це був старий замок польського короля Собеського, мури в ньому були товщиною не менше 1,5 м. Я знову тут зустрів свого друга Бендину. Він став фризієром для полонених. У цьому таборі я зустрів свого двоюрідного брата Ковалишина Богдана. Нас там було 10 тис. чоловік, більшість німці. Голодні були всі. На 27 чоловік давали одну буханку хліба й один раз в день гарячу баланду, люди гинули з голоду. Між нами був один хлопець з села біля Бродів. Він якось дав знати своїм батькам, і йому кожного дня приносили молоко і вареники. Він з ніким не ділився.

В місті зремонтували одну розбиту пекарню, яка мала випікати хліб для нашого табору. Тоді поміж нами почали шукати пекарів. Зголосилися всі 10 тисяч, бо кожен хоча один раз хотів наїстися хліба. Я мав щастя потрапити в пекарню. Мене спитали, чи вмію пекти хліб. Я їм сказав, що в нас була своя пекарня, я в школу не ходив, а випікав хліб. Повірили. Кожного дня я передавав нашим хлопцям не менше 1/2 мішка поламаного хліба. У пекарні був ще один з дивізії, і ми плянували втечу. Начальником пекарні був старець-червоноармієць, який дуже добре ставився до нас і довіряв. В шафі тримав свій одяг, кріс і патрони. Ми рішили його зв'язати, закрити рот, перебратися у його уніформу, взяти зброю і гайда... Хтось з „пекарів” запримітив, що ми обидва часто говоримо між собою шепотом, і, як підозрілих, нас повернули в табір.

Незабаром між німцями я побачив гімназійного друга Нижника „Дуню” (бо так ми його кликали). Він вже був в уніформі Вермахту, сидів і ні до кого не признавався. Мені було дуже цікаво поговорити з ним, але на мій поклик він не відізвався і навіть повернувся в другий бік. Через деякий час мені вдалося залізти через вікно на кухню, зачерпнути ще недовареної каші і втекти. Коли я втікав, а кухар гнався за мною і бив мене чимось по плечах, „Дуня” забув, що „німець”, і почав на весь голос кликати мене: „Бодю, Бодю, сюди, сюди!..” Я вже поділився з ним кашею.

Внедовзі питають нас, хто хоче працювати за містом в лазні (бані). Я всюди голосився, і туди пішов. Над річкою поставили велике шатро, де й милися під душем полонені. Звідтам я вийшов одягнений повністю.

Коли я знаходився вже в концентраційному таборі у Бродах, між тисячами полонених знайшов мене молодий червоноармієць, якому я віддав свій годинник, і сказав написати мені листа до батька, бо їде він до Львова, хоче його повідомити, що я живий. Я зараз переконаний, що найкращі наміри в нього були, але я боявся про наслідки. Написав листа з видуманою адресою, в якому великими буквами (щоб міг він прочитати) було написано: „Дорогий татку, завдяки цьому хлопцеві я залишився живим, віддай йому мій золотий годинник і пригости добре.” Не минуло багато часу, як він знову приходив, знаходив мене і дуже радий приносить 1 буханець хліба, дві консерви. Видно, що прочитав листа.

Через тижнів два нас повели на станцію, повантажили у товарні вагони і поки ми мали відїхати, надлетіли німецькі літаки (мабуть, думали, що у вагонах радянські війська або амуніція) і сильно розбомбили наш поїзд. Наш вагом так був подірваний осколками бомб, що світився, як решето. Скільки було вбитих всіх, я не знаю, але у нашому вагоні не менше 15. Тут знову сталося ще одно чудо. Відламок бомби розпорив мені на плечах шинелю і вбився в стіну вагона. Довго я цей відламок возив з собою. Над ранком наш поїзд рушив на схід в сторону Рівного разом з вбитими і пораненими. Перша зупинка була в Дубні. Треба було повиносити вбитих і поранених, бо так далі їхати було неможливо. Від запаху крові боліла голова і нудило. Відчинилися двері у вагоні, і нас спитали, хто буде виносити мертвих. Я знову голошуся. Поруч стояло декілька вантажних автомобілів, і мені хлопці кляли мертвого на плечі, а я носив їх на машину. Раптом я запримітив, що на машині щось брезентом накрите. Я відхилив брезент і побачив американські консерви. По одній я ховав під светер і носив у свій вагон. Четверту вже не вдалося донести, бо мене впіймали, відібрали консерву і добре побили, що до самого Донбасу я не міг піднятися.

Нас вивантажили в Донбасі, а до шахти, на якій ми мали працювати, треба було йти пішки 30 км. По дорозі приєднали до нас молдаван, які служили в румунській армії. Їх забрали вже з домівок, бо кожен з них мав торбу з харчами і був у цивільному. Нас розташували на великій поляні. Кругом поставили вартових з автоматами і видали на допомогу „сухий пайок”, де був буханка хліба, якась консерва і суха риба. В цей час я втратив контакт з Михайлом Бендиною, бо він їхав в другому вагоні, а рядом зі мною були два добрі наші хлопці—Роман Білик і Богдан Поважук. Призначені на дорогу продукти ми моментально зїли, бо були дуже голодні.

В Донбасі біля шахти „3-Біс” на нас чекав вже табір. На лікарській комісії я заявив, що в мене туберкульоз і я плюю кров’ю (боявся шахти). Таких подібних до мене (між нами були і сифілітики) вантажною машиною повезли в м. Сталіно на рентген, і тут хитрість моя не пройшла, мене повернули в табір і на шахту.

Пройшов я майже всі спеціальності. Найгірше ознаки дала мені спеціальність „совальщика” вугілля. Вона полягала в тому, що треба було сідати на риштак—це металеве корито, і сунути вугілля ногами вниз. Найгірше було тоді, коли вугілля було мокре і дрібне. Штани мені порвалися і я

ходив з голим задом, бо залатати не було чим. На щастя, знайшов я кусок старого мішка, причепив його дротом до штанів і з таким хвостом ходив на роботу і по таборі. Коли мене перевели на легшу роботу лісогоном (порізане дерево на 1 м і більше), я вже працював разом з одним старим шахтарем, не військовополоненим, який кожного разу приносив мені 10 склянок кукурудзяної муки, з якої в таборі я пік паланички і продавав їх (у нас був табірний базар). Мені поверталися за муку гроші, за яку наступного дня я знову купував муку і сам трохи наїдався. Умови були жахливі. Мало того, що ходили ми голодні, та ще доїдали нас воші і клопи (блощиці). В один вихідний день, пам'ятаю, на своїй сорочці я знайшов 101 вошу, їх було набагато більше. Я вивчив там і тактику клопів. Вони були великі, як горох, сиділи в нарах і тільки чекали, щоб ми полягали спати. Інші лазили по стелі і з неї просто падали на нас. Цікаво, що блощиця ніколи не сідає на тіло, а лише з краю постелі. Не дай Боже, її роздусити, бо має дуже неприємний запах, і на неї збігаються всі інші.

Так минуло більше року, і нас перевели в інший табір, віддалений приблизно на 50 км від попереднього, знову на шахту. Тут була дуже велика шахта „Мойка”; суха, на ній часто траплялися смертельні випадки. Я знову на новій лікарській комісії заявив, що в мене туберкульоз. Тут „мій номер” пройшов. Мене післати працювати на поля, копати бульбу, рубати капусту, буряки і т. п. Я вже не голодував. Найбільшими моїми присмаками були спечені на вугіллі цукрові буряки, які смакували краще, ніж торт.

М. Бендині вдалося влаштуватись в бухгалтерії за зоною, йому дали притулок. Та не забував він і про мене. Якось треба було фірмана возити вугілля в табір, він порекомендував мене. Мені оформили пропуск, на конюшні я був змушений заплатити хлопцям, щоб навчили мене запрягати коней в дугу (в нас були хомути). В селі, розташованому близько шахти, в мене появились знайомі, і одна старша жінка за мило, яке наскладали хлопці, наварила ціле відро вареників, і я, прикривши їх вугіллям, привіз в табір на сам Святий Вечір. Зробили ми примітивну ялинку, зійшлися всі галичани, і хлопці тоді мені сказали: „Бодю, ти сьогодні наша мама”.

Цікаву людину я там зустрів. Називався Рудольф Сливка, казав, що сам зі Львова. Чим більше я з ним розмовляв, тим більше переконувався, що він не має жодного поняття про моє місто. Тоді я йому сказав: „Рудольф, що ти не є зі Львова, я в цьому переконаний, а якщо хочеш знати, як виглядав Львів і які там вулиці, спитай у мене, бо попадешся комусь поганому, не обминеш біди”. Довго він мовчав, нарешті, прийшов до мене і розказав все, як на сповіді. Сам він з Харкова, був у Червоній Армії, здався в полон, потім записався до власівців і, накінець, в нашу дивізію. Вдома всі думали, що він загинув, про його минуле ніхто не знає, старе прізвище в нього зовсім інше, один раз він був у Львові, це місто і люди йому дуже сподобались, він вирішив вернуться туди. Мав велике бажання попасти в УПА, і коли його звільняли, я дав адресу свого батька і написав листа. Батько в цей час був на парохії в с. Бродки біля Миколаєва, прийняв його, як рідного сина, і направив туди, куди він мріяв. Розмова про нього буде даліше.

(Закінчення в наступному числі)

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Уже світ побачило понад сорок томів, які містять на своїх сторінках унікальні документи УПА та ОУН, спогади учасників українського визвольного руху. Важливим джерелом для дослідження історії українських повстанців є документи ворожих їм структур, тому ці матеріали також знайшли належне місце в книгах „Літопису УПА” – окремими томами видано німецькі та польські документи про боротьбу із УПА. (Див. т. 6, т. 21, т. 22).

В 2001 році видавництво „Літопис УПА” спільно з Інститутом ахеографії та джерелознавства ім. М. Грушевського, Державним комітетом архівів України та Центральним державним архівом громадських об'єднань України розпочали публікацію документів радянських каральних органів про їх боротьбу із українським підпіллям. Загалом проєкт складається із п'яти книг, що вмістили сотні директивних, звітних, інформаційних документів радянського режиму за період 1943-1959 років. Перший том містить директивні документи Центрального комітету КП(б)У, що мають узагальнюючий характер за весь період боротьби, тоді коли наступні матеріали висвітлюють конкретні заходи реалізації розпоряджень вищого партійного керівництва щодо боротьби з українським визвольним рухом. (Див. Том №7. Нова серія, 2003, 716 с.)

Остання книга з цієї серії є найцікавішою, адже вона містить матеріали завершального періоду боротьби українського підпілля–1949-1959 рр., того часу, який дуже слабо представлений власне повстанськими документами. В том ввійшли 139 документів партійних та каральних органів радянського режиму, які зберігаються у фондах Центрального державного архіву громадських об'єднань України. Вони висвітлюють не тільки діяльність структур сталінського режиму, але й доносять багато цінної інформації, яка характеризує основні напрями і форми діяльності збройного підпілля.

Серед матеріалів значну історичну цінність мають документи про заходи каральних органів щодо знищення керівництва українського підпілля, тут зокрема поміщена доповідна записка Львівського обкому про ліквідацію члена Проводу ОУН Осипа Дяківа–„Горнового”, такий же документ про референта пропаганди Львівського краю Любови Гайовської–„Рути”, доповідна Станіславського обкому про знищення групи повстанців десантованих із Німеччини для зв'язку із Проводом ОУН у 1950 році, документи які висвітлюють захоплення члена Проводу ОУН Василя Галаси–„Орлана”, тривалу операцію із захоплення в полон головного командира УПА Василя Кука–„Леміша”. Цікавими є наведені у книзі дані про стан та діяльність українського підпілля в середині та другій половині 50-их років, ряд документів, що відзначають посилення підпільного руху в кінці п'ятдесятих років після повернення з таборів учасників визвольної боротьби.

Важлива вступна стаття „Останній рубіж. 1949-1959 рр”, опера на широку джерельну базу, містить велику кількість надзвичайно важливих фактів з історії українського підпілля 1950-их років.

Назагал комплекс радянських документів опублікованих у 3-7 томах „Літопису УПА. Нової серії” є значним кроком у висвітленні боротьби радянського тоталітарного режиму проти українського визвольного підпілля. Не зважаючи на притаманні для документації каральних органів перекручування та спотворення інформації, ці документи все ж здатні передати масштаб українського визвольного руху, його тривалість, героїзм його представників у боротьбі за свої ідеї.

* * *

Том №40 – „Тактичний відтинок УПА 27-й „Бастіон”: Любачівщина, Томашівщина, Ярославщина (Документи і матеріали)”. Цей том, під редакцією Петра Й. Потічного, появився завдяки Українській Музейній Фундації Романа Дубиняка з Англії, для вшанування пам’яті прихильника Фундації бл. п. Григорія Зьомби.

Книга містить огляди й документи про дії УПА в 1945-1948 роках на вищеподаних теренах. Цей матеріал являється дуже цінним для дослідників дій УПА та ОУН на теренах Любачівщини, Томашівщини, Ярославщини. Серед документів – цінні звіти Команди Тактичного Відтинка „Бастіон”, хроніки відділів куреня „Месники”, інформаційні звіти підпільників ОУН округи „Батурин”, господарські звіти, списки полеглих повстанців за 1944-1946 роки та евіденційні листки старшин і підстаршин УПА.

Більшість документів походить з колекції Петра Й. Потічного при Університеті Торонто. Книга в твердій обкладинці, 600 сторінок, та понад 80 ілюстрацій.

Том №41 – „Кирило Осьмак – президент УГВР (Документи і матеріали)”; редакції Наталки Осьмак та Петра Й. Потічного, виданий завдяки фундації Першого Українського Федерального Щадничого Банку „Певність” в Чикаго, який фундував цей том на пошану сл. п. Степана Голяша „Мара”.

Том містить документи та матеріали про особу Президента УГВР Кирила Осьмака, активного діяча української революції 1917 року, члена Центральної Ради, арештованого тричі із встановленням советської влади, члена Ініціативного комітету Української Головної Визвольної Ради, та вкінці – Президента.

Ця книга присвячена постаті Великої людини, яка залишилася вірною ідеалам незалежної української держави, до останньої хвили життя. Її не зломив моральний ні фізичний терор, ні тюрми, ні жодні злидні трагічного життєвого шляху.

Кирило Осьмак не каюся перед ворогом, ласки не благав, але мужньо відстоював принцип вільного життя українця аж до кінця свого життя.

Книга в твердій обкладинці, понад 870 сторінок, 88 ілюстрацій.

Названі книги „Літопису УПА” в ціні \$25.00 за один том, можна замовляти за адресою:

LITOPYS UPA

P. O. Box 97, Station “C”;

Toronto, ON. M6J 3M7, Canada

e-mail: upa@allstream.net

THE SS DIVISION GALICIA

Цього року появилася англійською мовою нова книга про 2-гу світову війну п. н. UKRAINE The Challenges of World War II, University Press of America. Це збірка статей за редакцією професорів Тараса Гунчака та Дмитра Штогриня.

Розглянемо в цій книзі тільки статтю проф. Василя Дмитришина під вищеподаним наголовком. (Про Дивізію він уже писав в 1956 році). У цій статті він теж пише й про Дружини українських націоналістів „Нахтігаль” і „Ролянд”; з яких згодом створено „Охоронний батальйон ч. 201”, котрий був дислокований на Білорусі. Вкажемо на деякі помилки чи неправильну інтерпретацію подій у цій статті.

Автор пише, що наприкінці 1942 року Батальйон ч. 201 німці розв'язали, деяких вояків звільнили, а багатьох запроторили до концентраційних таборів, в яких вони каралися до кінця війни.

Як було в дійсності?

При формуванні того батальйону кожний вояк підписав однорічний контракт, у котрому було сказано, що їх будуть трактувати нарівні німецьких вояків. Коли в грудні 1942 року контракт вигас, німецьке командування за всяку ціну намовляло українців, щоб вони далі залишалися на службі. Однак ніхто не підписав нового контракту, мотивуючи свою відмову тим, що німці не дотримали умов і не трактували їх на рівні з німецькими вояками, головню, не давали жодної допомоги батькам і іншим потребуючим членам їхніх родин. Як доказ, показували листи від батьків.

Автор статті не згадує, що в той час ОУН під проводом Ст. Бандери плянувала створити Українську Повстанську Армію, і цей факт мав вплив на відмову від дальшої служби, бо вояки цього батальйону були членами або прихильниками ОУН, а командир 1-ої сотні Роман Шухевич став командувачем УПА–як Тарас Чупринка. Багато з них пішло до УПА, а деякі до дивізії „Галичина”. Усіх вояків звільнено. Командний склад батальйону був під вартою, з певною свободою рухів, бо німецьке командування Порядкової поліції намагалося наново сформувати батальйон і навіть проголосило новий набір для колишніх вояків у Любліні. Однак ніхто не зголосився.

Із 30-членного командного складу батальйону тільки 9 залишилося під опікою, яких звільнено, коли вони зголосилися до Дивізії. У споминах членів ДУН ніхто не пише про заслання до концтаборів.

Щодо творення Дивізії автор Дмитришин критикує проф. Володимира Кубійовича й ветеранів Визвольних змагань, закидаючи їм, що вони не вмiли переговорювати з німцями, бо не мали такої практики, і повинні були відмовитися від співпраці при формуванні Дивізії.

Дивний закид. Бо з ким німці хотіли „переговорювати”, а ще під час війни на окупованих теренах? А ще на Сході Європи. Вони були безощадними тиранами. Автор чомусь не згадує, що губернатор Вехтер недвозначно заявив, що і без співпраці Українського центрального комітету він створить дивізію. Тоді українська сторона зовсім не матиме впливу на вояків дивізії—був аргумент для проф. Кубійовича. І він розглядав військовий вишкіл старшин так, як університетське навчання.

Зрештою, як пише у своїх споминах Кубійович, він не мав з ким „переговорювати”. Бо губернатор Вехтер мав обмежені повноважності й усе, що від нього виходило, мусило бути схвалене Гімmlером. Навіть звернення до населення відносно творення дивізії було післано до Гімmlера до затвердження.

Ще була одна, багато грізніша причина: зазнавши на власній шкірі советську політику нищення всього національного свідомого елементу українців в Західній Україні, який було робити вибір? Вияснення української сторони про боротьбу проти більшовиків було опубліковане в „Газета польська” в США в 1944 році, а згодом поміщене в брошурі Ігнаці Матушевського п. н. „Ганьба або хвала”, що вийшла в 1944 році в Тель-Авіві „Не треба думати, що ми співпрацюємо з німцями заради їхньої перемоги. Ми тільки не хочемо, щоб Британія, Америка і Польща прийшли по перемозі Гітлера й застали нас у гробах. Тому ми рішили боронитися”.

При наборі до Дивізії автор також промовчує той факт, що уряд УНР в екзилі дав доручення своїм кол. офіцерам вступити до Дивізії. Багато це зробило.

Деякі просто „технічні” помилки.

Автор подає, що Бізанц був австрійським приятелем Вехтера. Бізанц, німецького походження, народжений і жив у Галичині. Очевидно, як всі галичани, служив в австрійській армії, а згодом був полковником в Українській галицькій армії.

Дивізійні частини не брали участі в бойових діях у лютому—травні 1944 року в Галичині в околицях Радехів—Золочів—Тернопіль, як пише В. Дмитришин. То був 4-ий галицький добровольчий полк, який, разом з полками 5-7, вишколювала Порядкова поліція, що в свою чергу не належала до військ СС. (Полки 5 і 6 розв’язано в січні 1944 року, 4-ий дислоковано в Галичині, а 5-ий—на Грубешівщині. Два останні згодом розв’язано й українських вояків перенесено до Дивізії). У тих полках весь старшинський і підстаршинський склад були вишкільники-німці. Ще сьогодні польські й навіть українські історики помилково твердять, що це були частини дивізії „Галичина”.

Бойова група Дивізії „Баєрдорф” була сформована в Гайделягрі й дислокована в Любачівщину-Білгородчину проти партизанів і діяла

там від 28 лютого до 27 березня 1944 року. Повернулася до Дивізії вже до Нойгаммеру.

Командувачем групи армій в час боїв під Бродами не був фельдмаршал Вальтер Модель, бо в червні його перенесено на північ для стабілізації фронту в Білорусі, а на його місце прийшов генерал-полковник Йозеф Гарпе.

Автор не згадує, що приблизно три тисячі вояків перейшло до УПА й відіграли важливу роль у вишколі й командному складі. Найкращим прикладом може бути сотник Іван Рембалович—полковник Армії УНР, учасник Замового походу, сотник Дивізії, під Бродами поранений, перейшов до лав УПА, став комендантом старшинської школи в Карпатах, схоплений більшовиками й засуджений на розстріл. Вирок виконано 8 вересня 1950 року.

Після боїв під Бродами переформовано Дивізію не з втікачів, військовополонених і робітників у Німеччині, як твердить автор, а в основному з запасного полку Дивізії, який вже тоді мав 8 тисяч вояків.

Роман Кивелюк—„Ворон” не був командиром Волинського легіону, а один з провідників частини, близько 250 вояків, які, перед включенням до Дивізії, залишили свої пості з наміром повернутися в Україну.

Гітлер не заявив, що він ніколи не уповажив творення Дивізії „Галичина”. На засіданні 23-24 березня 1945 року, коли Гітлерові звітовано про „українську дивізію” (тоді Дивізія вже носила змінену назву з „галицької” на „українську”), він із здивуванням сказав, що про якусь нагло з’явлену українську дивізію вперше почув. Однак далі він каже: „...постійно „флянкує” тут і там галицька дивізія. Чи „українська” ідентична з „галицькою”? Якщо вона складається з австрійських русинів, то з нею немає що іншого робити, як тільки відібрати озброєння. Австрійські русини були ягнята, не вовки”.

Отже, Гітлер знав про Галицьку дивізію, то з цього не можна робити висновку, що він не дав дозволу Гімлерові на її формування.

Теж Вехтер, прибувши до Дивізії в березні 1945 року, не „відкликав” наказу про роззброєння, бо він не мав такої повновасти. Однак він допомагав командуванню Дивізії, яке відразу старалося у вищих командах відкликати той абсурдний наказ. Таких наказів прийшло до Дивізії аж від сімох вищих команд.

І назва статті (ст. 210-229) неправильна. Назва Дивізії була „Ваффен-гренадер СС”. Тільки назви німецьких дивізій починалися з „СС”, „почесної назви для німців”, як зазначив Гімлер у розпорядженні від 28 травня 1944 року, довідавшись, що одна німецька інстанція назвала українця „СС-манн”. Його слід назвати „українець, який служить у ваффен-СС частинах”—наказав Гімлер.

ВІДГУКИ ЧИТАЧІВ НА КНИЖКУ В. ВЕРИГИ, „СЛІДАМИ БАТЬКІВ”, ЯКА ПОЯВИЛАСЯ У ЛЬВОВІ В 2002 Р.

Дорогий побратиме!

Дуже дякую за книжку „Слідами батьків”.. Я сам під Бродами не був, але ті події Ви описали з такою докладністю, якої я не мав ані з розповідей побратимів, що все те пережили, ні з дотепер написаних спогадів. Пригадалися також прізвиська побратимів, що з ними переходив рекрутський вишкіл в Дембіці, а чи друзів з підстаршинського Радольфцелю. Нехай Всевишній має у своїй опіці тих, що там лишилися, а живим дасть ще сили передати пам'ять їхню наступним поколінням.

Клівленд, Огайо, 10.30.02

Ігор Руденський.

„Шляхами, що стелила війна”

Не так давно побачив світ нарис історії 30-го полку дивізії „Галичина” під назвою „Слідами батьків” авторства д-ра Василя Вериги... Автор старанно дослідив історію дивізії „Галичина” зокрема її 30-го полку, використавши численні, часом просто унікальні архівні дані, рідкісні історичні матеріали. Хочеться поставити цю дослідницьку працю як приклад деяким історикам у діаспорі та в краю, що останнім часом у гонитві за дешевою славою подають під історичним соусом усілякі вигадки, навіть гірше—інтерпретують нашу історію на догоду антиукраїнським силам чи усталеним псевдоісторичним штампам.

Треба сказати, що вже самою назвою книжки „Слідами батьків” автор стверджує тяглість історії: дивізія „Галичина” є прямою спадкоємницею Українських Січових Стрільців.

Виклад матеріалу Василем Веригою виважений, зрозумілий і чітко аргументований. Особливо вражає своєю масштабністю деталізація битви під Бродами (13-23 липня), опис до найменших подробиць розташування дивізії „Галичина”, аж до окремих її полків, а навіть куренів.

„Міст”, № 27, 17.07.03

М. Онуфрів

Вельмишановний Пане Докторе

Хочу якнайскорше подякувати за цінну посилку—Вашу найновішу книжку „Слідами батьків”. Подякувати від себе за Вашу ласкаву уважливість і пам'ять, а ще більше від цілого нашого „молодого” покоління, тобто покоління доби Дивізії, за те, що закріплює моменти нашої історії, яких ніхто інший вже закріпити не зможе, а передусім, що рятує честь нашого ж покоління.

З привітом, пошаною і вдячністю,

Леся Х.—Щур

Лондон, 4 вересня 2003.

Нова історико-мемуарна книга.

У своїй історико-мемуарній книзі доктора Василя Вериги, яка пропонується читачам в Україні та діаспорі, описано воєнну драму 30-го полку Дивізії „Галичина”–Першої дивізії Української Національної Армії та активну діяльність її ветеранів в еміграції. Книга науковця і безпосереднього учасника подій правдиво відтворює одну з найдраматичніших сторінок української історії середини ХХ ст.

Мабуть не помилюсь, коли скажу, що талант В. Вериги особливо інтенсивно проявляється в історико-військових і публіцистичних працях.

„Новий Шлях”; 30 жовтня 2003.

Проф. Володимир Жила

Шановний Побратиме Вериго.

Завдяки Вашій особливо цінній праці „Слідами батьків” довідався, що і Ви з цієї прекрасної Тернопільщини. Хочу Вам з глибини серця подякувати за чудову, джерельну, всеохоплюючу працю. Читав її з трепетом серця кілька разів, бо ж це мій полк, в ньому перебув, починаючи з Нойгаммеру, де був приділений, закінчивши рекрутський вишкіл в м. Ешвайлер... Після закінчення спеціалізованих вишкілів був направлений до 4-ої важкої сотні 30 полку у ранзі десятника, з якою перебув до кінця війни.

З глибини серця бажаю Вам кріпкого здоров'я і наснаги у Вашій праці для блага України.

Болтон, Ланк. 31. 05. 04.

Щиро Ваш, Василь Томків.

Книжку можна набути у Вид-ві „Вістей Комбатанта” за 20.00 дол.

**О. КОРЧАК-ГОРОДИСЬКИЙ. „СПОГАДИ З ЖИТТЯ.
СХІДНИЙ ФРОНТ, 1941-1943 РР.”**

В останніх місяцях 2003 року на полицях книжкових крамниць появилася друга частина книжки „Спогади з життя” Ореста Корчака Городиського.

У ній вміщено прецікаві спогади автора про пережиття, працю, зустрічі на східному фронті 1941-1943 років. Описи різноманітних переживань та велика кількість фотографій дають можливість читачеві бачити повну картину тодішніх подій з точки зору українського перекладача.

Книжка надрукована у Львові, 2003 року, має 315 сторінок, її можна придбати за 17 доларів,

включно з пересилкою за адресою:

Orest Horodyskyi, 6228 W. Giddings St., Chicago, Illinois, 60630.

ЯРОСЛАВ СЕМОТЮК УКРАЇНСЬКІ ВІЙСЬКОВІ НАГОРОДИ

ДРУГЕ ДОПОВНЕНЕ ВИДАННЯ

Ця люксова книжка на 64 сторінки, розміром 6.5 x 9.5 інчів, з 150 кольоровими репродукціями українських військових нагород в їхніх справжніх розмірах з описами – повинна зацікавити усіх українців.

Замовлення з належністю \$15.00 за примірник (пошта включена в ціну) та зазначенням мови книжки слати:

UKRAINIAN MEDALS
55 Van Dusen Blvd.
Toronto, ON M8Z 3E8
Canada
Tel.: 416-233-6350

Братство кол. вояків 1-ої УД УНА

ПОВІДОМЛЕННЯ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ

14-ий Головний делегатський з'їзд

відбудеться в суботу 25 вересня 2004 року в Торонті, Канада,

в залі Українського Національного Об'єднання,

145 Evans Avenue, M8Z 5X8, тел. (416) 253-6002:

год. 9-та – реєстрація делегатів,

год. 10-та – початок нарад, год. 6.30 увечорі – бенкет
для відзначення 90-ліття Українських Січових Стрільців
60-ліття битви під Бродами та діяльності хору „Бурлака”

Оплата від делегата – 20 дол.

Програму З'їзду розіслано до Крайових управ і Галицького Б-тва.

*Приміщення можна замовляти у Four Points Sheraton,
1926 Lakeshore Blvd. West. Тел. 1-800-463-9929, факс: (416) 766-1278.*

Ділимося сумною вісткою

з побратимами-дивізіонниками й українською громадськістю, що внаслідок автомобільної катастрофи, що сталася 25 липня 2004 р. біля м. Золочів, на шляху Броди-Львів, згинulo четверо видатних політичних та суспільно-громадських діячів. Вони поверталися до Львова з відзначення 60-річчя Битви під Бродами. Біля 5-ої години Роман Панкевич, водій автомобіля, мав приступ серця й його авто без контролю вїхало на зустрічну смугу та зударилося з мініавтобусом, що мчав назустріч. (Полковник Анатолій Кошіль, Голова Київського відділення Всеукраїнського Об'єднання ветеранів, який теж був у цьому автомобілі, вийшов живим). Згинули:

д-р СВЯТОМИР МИХАЙЛО ФОСТУН

письменник, Головний редактор „Української Думки” в Лондоні, Голова Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, кол. Генеральний секретар Союзу Українців у Великій Британії; його поховано 29 липня у с. Милування, Тисменицького району Івано-Франківської області, де він народився;

МАРКІАН ШЕПТИЦЬКИЙ

Секретар Головної Управи Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, Скарбник Українського Релігійного Товариства „Св. Софії”; Голова Українського Товариського Клубу при Відділі СУБ у Лондоні й кол. Діловий Директор Головної Управи СУБ;

ВОЛОДИМИР ПИГІЙ

Провідний член української громадськості м. Рагбі;

РОМАН ПАНКЕВИЧ

Відомий активний політичний і суспільно-громадський діяч зі Львова, журналіст, постійний кореспондент журналу „Вісті комбатанта”

Висловлюємо наші найглибші співчуття родинам, побратимам по зброї,
друзям і знайомим Покійників. Вічна їм пам'ять!

Головна управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

ДО 61-ї РІЧНИЦІ СВЯТКУВАННЯ СТВОРЕННЯ ДИВІЗІЇ „ГАЛИЧИНА”

Як і щорічно, в квітні, Галицьке Братство святкує роковини заснування дивізії „Галичина”. У цьому році теж в церкві св. Юра була відправлена Служба Божа та Панахида за тих, які упали на полі бою чи відправилися у засвіти, де спокій, звідки втекла „болізьнь, печаль і зітхання”. Хоча побратими вже добре „підтоптані”, зібралися чисельно, бо приймали участь три Станиці—Львівська, Івано-Франківська та Дрогобицька. Спочатку зібралися на подвір’ю перед Патріяршими палатами, а потім (о 10 год.) організовано, з прапорами на чолі, ввійшли у храм св. Юра. Хоча це був будний день, в храмі було вже багато людей, які разом з дивізійниками приймали участь в Службі Божій і молилися за спокій душ тих побратимів, які померли.

Богослужіння відправив і виголосив змістовну проповідь священник церкви св. Юра о. Андрій.

Собор св. Юра, м. Львів, 24 квітня 2004 р. Фото Вол. Саламахи.

Вийшовши з церкви, на цьому ж подвір’ї перед Патріяршими палатами зробили пам’ятну фотографію, а потім пішли до пам’ятника Т. Шевченкові й поклали до підніжжя букет живих квітів. Перед людьми, які з цікавості оточили нас, виступив голова Дрогобицької Станиці побр. М. Мацюпа, який роз’яснив глядачам, хто ми, за що боролись і яку за це отримали заплату.

На фоні пам’ятника ми знову зробили пам’ятну фотографію. Вкінці, разом з львів’янами, заспівали „Ще не вмерла Україна”

Секретар І. МАМЧУР

ЛИСТ 3 ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА

Як відомо з Інтернету, прем'єр-міністр України Віктор Янукович виступив 7 травня перед ветеранами „Великої Вітчизняної війни” з заявою, що всі ветерани Другої світової війни, які тоді воювали проти себе, повинні мати однакові права, не треба ділити ветеранів на своїх і чужих, і необхідно здійснити між ними примирення. Цим повинен зайнятися не тільки центральний уряд, але й місцеве самоврядування. Цікаво, що ЗМІ України не розкритикували цю заяву, а деякі з них писали, що В. Янукович виступив на „полі Ющенка”; отже це виступ перед президентськими виборами і властиво з такою заявою повинен був виступити В. Ющенко, але він напевно боїться тут зачіпити схід України, підтримуючи „бандерівців і фашистів”. Недаром ющенківців називають там „нашистами”. Немає сумніву, що заява прем'єра Януковича відноситься не тільки до ветеранів УПА, але й до ветеранів дивізії „Галичина”. Газета „Нація і держава” помістила статтю про це, як прихильно відноситься влада Латвії до своїх „дивізійників” (газету видає КУН), були теж повідомлення про подібну ситуацію в Естонії. Обидві ці держави, як відомо, були прийняті в Європейський Союз і цьому багато громадян України заздрять. Івано-Франківська Станиця вирішила негайно використати виступ В. Януковича.

Як відомо, комбатанти Дивізії завжди виступали за примирення, у 1995 р. у Фельдбасі в Австрії ми також відвідали цвинтар червоноармійців і поклали там квіти у присутності військового аташе України з Відня полк. Віктора Цимбалюка, була відправлена панахида, полк. Цимбалюк і голова Братства обмінялися промовами і відзначеннями. Але, на жаль, пізніше, в Україні ми не зустрілися з адекватними заходами зі сторони наших воєнних противників. Тим більше, що й однакові права нам потрібні—ветерани Дивізії мають мізерні пенсії, роки перебути в полоні чи концтаборах не зараховані до трудового стажу, через відсутність реабілітації, за ті роки їм не надано компенсаційних виплат. Прийшли роки старости, ветеранам потрібне лікування.

Отже, ми написали листа п. Януковичу, голові облдержадміністрації, головам обласної і міської Рад. Покищо отримали відповідь тільки від заступника голови Облдержадміністрації п. О. Пилип'юка, про це, що влада вирішила влаштувати „круглий стіл” заінтересованих сторін, був назначений час зустрічі, однак смерть і похорон однієї з цих осіб стала причиною, що зустріч перенесено напізніше. Надіємося, що все ж таки вона відбудеться. Маємо надію, що також „Наша Україна” віднесеться до нас прихильніше. Адже вона теж хоче виграти вибори.

Володимир МАЛКОШ,
голова управи Станиці

Липень 2004.

ЮВІЛЕЙНИЙ АЛЬБОМ-ЗБІРНИК
Галицьке Братство кол. вояків 1-ої УД „Галичина” УНА
Крайова Управа, Львів, 2002

Альбомний формат, С. 92. Фінансований Головною Управою Братства.

У Збірнику поміщено списки усіх членів Галицького Братства: Львівська станиця–348 (захоплені під Бродами–319), Дрогобицька станиця: 88 (захоплені під Бродами–75), Тернопільська станиця: 131 (захоплені під Бродами–95), Івано-Франківська станиця: 346 (захоплені під Бродами–272); світлини членів управ, і про кожного з них подано коротку біографію–усіх 58; інших світлин поміщено 151. Усі світлини чорно-білі.

СПРАВЛЕННЯ: ЮВІЛЕЙНИЙ АЛЬБОМ-ЗБІРНИК
ГАЛИЦЬКОГО БРАТСТВА (1992-2002)–Сторінка 28:

Надруковано:

БОГДАН СТАСІВ

Народився 3.09. 1922 р. на Львівщині. Служив у дивізії „Галичина”, підстаршина. Брав участь у боях під Бродами. Потрапив у полон і перебував у Московській області на спецпоселенні. Повернувся в Україну в 1950 р. Освіта середня спеціальна (так надруковано–Б. С.). Проживає в м. Тернопіль. Голова Тернопільської станиці.

Має бути:

БОГДАН СТАСІВ

Народився 3.09. 1922 р. на Львівщині. Служив у дивізії „Галичина”, підстаршина. Брав участь у боях під Бродами, де потрапив у полон. Майже 3 роки перебував у таборі Сталіногорського Управління НКВД, працюючи у шахті. Відправлений на спецпереселення у Читинську область, працював 7 років у шахтах. У червні 1954 р. без документів втік на Україну. Освіта неповна вища технічна. Член КУ ГБ. Голова Тернопільської станиці.

Богдан Стасів

ЗЕЛЕНІ СВЯТА Колись і тепер

Зелені Свята! Хто не пам'ятає торжественних і урочистих відзначувань цих свят на рідних землях. В моїй пам'яті закарбувалися ці спомини зеленосвяточних маєстатичних походів вулицями Станиславова на могили Січових Стрільців, в яких участь брали тисячі і тисячі народу. Попереду на бистрих удекорованих конях їздили соколи гордо повітали національними прапорами. Кожне підміське село збирало якнайбільше число учасників походу-процесії, всі в народних строях. Сотки вінків з колосся, дубових листків, соснових шишок, з барвистими лентами, були прикрасою колон, що з повагою, часто при звуках оркестр або хорів, марширували на цвинтар, щоби ці вінки та живі квіти зложити на могилах борців, які поклали свої голови за волю України. Під символічним хрестом священики відправляли Панахиду. У своїх проповідях звеличували наших упавших лицарів. Згодом учасники походу розходилися по окремих могилах, на котрих складали вінки та в молитвах віддавали пошану. І хоча польська влада робила перешкоди, часто розганяла учасників походу, але народ збирався у колони в іншому місці.

Мої батьки підготовляли нас, дітей, до цих походів. Повчали віддавати пошану борцям за волю батьківщини. Мама з моєю молодшою сестрою звичайно марширувала в жіночій секції або з членами хору „Боян”, а батько, тримаючи мене за руку, долучався до колони бувших воїнів Української Галицької Армії, як колишній її учасник.

В день Зелених Свят тут, на американській землі, любо мені згадувати ці далекі, а так близькі серцю і душі роки, які закарбували в молоді тоді людини національний світогляд.

Кожного року на Зелені Свята у Глен-Спей на могилі в пам'ять полеглим воїнам за Україну, яку спорудили бувші вояки Української Дивізії УНА, з ініціативи Братства „Броди-Лев” і станиці Братства УД в Нью-Йорку, відправляється традиційна соборна Панахида. І цього року з'їхалися з довколишніх місцевостей бувші українські воїни військових формацій. Хоча сивина покрила їхні голови, хоча в деяких палиці в руках, всі вони спільно молилися за героїв, за своїх побратимів по зброї.

Панахиду відправили о. мітрат Нестор Коваль–Українська Православна Церква, о. Марко Грняк–Українська Католицька Церква і гість з України, о. Богдан Петрів. Приємно вражала чисельна присутність місцевих громадян і гостей, які приїхали, щоб з нами, бувшими вояками, помолитися за героїв. Представники УД УНА і УПА у стіп хреста на могилі зложили чудовий вінок, прикрашений синіми і жовтими квітами. Жалібно пролунав спів „Вічная пам'ять” та „Видиш, брате, мій”, а похилені прапори віддали останній салют.

О. митрат Нестор Коваль подякував усім, що приїхали. Це наш священний обов'язок пам'ятати і молитися за тих, що гинули, щоб ми жили. Говорив о. Марко Гірняк: перші стежі пробивали шлях, а ми, що залишилися живими, як остання стежа, віддаємо належний салют нашим побратимам. Тепло привітав зібраних о. Богдан Петрів. Зворушений, він гордий, що взяв участь у соборній Панахиді й свято вірить, що пролита кров не пішла марно, що кров'ю зрошена українська земля зродить нові покоління борців, які вже ніколи нашої вільної України не здадуть.

Комендант свята, Юрій Ференцевич, в кінцевому слові подякував священикам, присутнім, які зблизька і здалека з'їхалися, щоби спільно з нами, бувшими вояками, віддати належний поклін українським героям.

Богдан КАНДЮК, Глен-Спей, Н. Й.

---

18 квітня 2004

*До Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА
в Рочестері, Н.Й. на руки Голови Вп. В. Білана*

Дорогі Друзі Дивізійники!

Складаємо Вам сердечну подяку за Грамоту з наданням мені почесного членства Станиці. Це була для мене велика приємна несподіванка і рівночасно велика честь.

Вояцька дружба є сильна і ніколи не минає (так все говорив мій Дорогий чоловік Мирослав).

Ще раз сердечно дякую і бажаю усім Вам кріпкого здоров'я і дальшої наснаги до громадської праці.

З дружнім вояцьким привітом

Іванна Мартинець

P.S. З вдячності посылаю на пресовий фонд „Вістей
комбатанта” 100 дол.

Щиро дякуємо!

Станиця Рочестер, Редакція і адміністрація „ВК”

У ч. 1, 2004, ст. 55 поміщена світлина з відзначення 60-ліття створення дивізії „Галичина” в Чикаго. У підписі пропущено побр. Ю. Чорнія (стоїть останній справа), за що перепрошуємо.

Редакція.

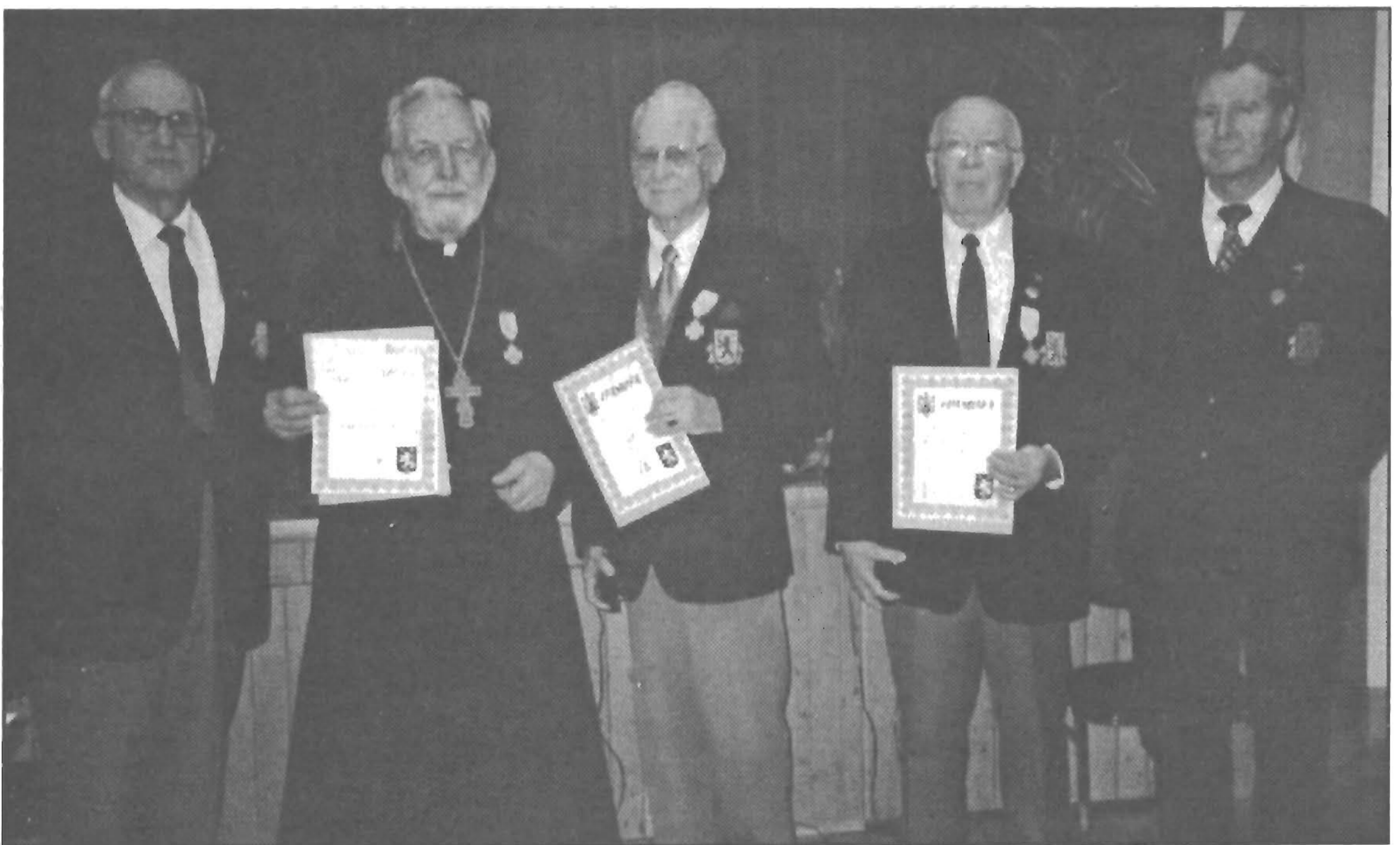
ВІДЗНАЧЕННЯ У МОНТРЕАЛІ

Станиця Братства в Монтреалі присвятила свої місячні сходи 6 квітня ц. р. виключно вшануванню своїх заслужених членів.

Голова Станиці побр. Богдан Маців відкрив святкування, привітав присутніх членів Станиці, запрошених гостей, особливих приятелів Братства, дружини дивізійників, вдови по дивізійниках, та попросив капеляна Станиці о. мітрата Ярослава Гаймановича провести молитву. Далше Б. Маців подав порядок програми та почав „церемонію” вручень відзнак та грамот, які викликали у присутніх особливі вражіння та емоції, зокрема у відзначених особах.

Головна Управа Братства нагородила відзнакою найвищого ступеня–Золотим Хрестом за Особливі Заслуги–наступних побратимів: о. мітрата Ярослава Гаймановича–капеляна Станиці за його довголітню священничу працю для добра Станиці і української громади; Євгена Костюка–кількаразового голову Станиці, заслуженого діяча української громади, режисера та блискучого декляматора; Василя Самсона–організаційного референта Станиці, який сумлінно, з великою посвятою, сповняв своє завдання через десятки років.

Рівно ж Управа Монтреальської Станиці наділила Грамотою Заслуги за працю для добра Станиці: помертно бл. п. Марію Моту та пані Марійку Чолій, Богданну Гаврилук і Дарію Козак.

Зліва: Б. Маців, митрат Я. Гайманович, Е. Костюк, В. Самсон, Р. Бойко.

Всіх відзначених присутні нагородили гучними „Многая літа” Дехто навіть просльозився.

Згодом вручено о. мітр. Я. Гаймановичу книжку його власних споминів–щоденника, який він провадив в полоні в Белярії, Ріміні та в Англії. Цей денник принагідно він показав побратимам Яркові Паньківі і Володимирові Моті, які запропонували отцеві, що зроблять копію. Я. Паньків піддав думку, що він його перепише і на це о. Я. Гайманович радо погодився. Я. Паньків переписав денник, додав фотографію автора, мистецько оформив та видав друком, що приємно заскочило і зворушило шановного о. Капеляна. Того він не сподівався.

У розваговій частині гуморист Ярко Паньків забавляв присутніх своїми анекдотами. Програму закінчено висвітленням фільму св'яткувань 12-річчя Незалежності України в Києві, який награв Богдан Маців. Належить згадати, що учасники опускали залю з задоволенням і почуттям національної гордості.

Роман БОЙКО

ЗВІТ СТАНИЦІ В КАЛГАРАХ, АЛЬБЕРТА–2003

ЛИПЕНЬ: Свято Героїв–Панахида на кладовищі в St. Moris

СЕРПЕНЬ: Панахида за поляглих дивізійників під Бродами.

Відсвяткована Самостійність України.

ВЕРЕСЕНЬ: Панахида в честь Провідника ОУН Степана Бандери

ГРУДЕНЬ: Заходом міських організацій відсвятковано 70-у річницю голоду на Україні.

Членство Станиці брало участь з прапором.

Стан Станиці на 2003 р.–13 членів.

Управа Станиці на 2004 р.:

Голова–Й. Завальоний,

Заст. голови–Л. Гладішевський,

Секретар і скарбник–Л. Гладішевський,

Делегат КУК–О. Івашків,

Супільна опіка–Р. Пандюк

Й. ЗАВАЛЬОНИЙ,

голова

ГОСТЯ В ТОРОНТІ

Крайова управа Братства фінансово підтримує проведення дитячих літніх таборів Суспільною службою в Запоріжжі. Цього року на цю ціль КУ призначила знову 500 дол.

Несподіванкою цього року була візита Валентини Філіппенко, голови СС в Запоріжжі, своєї дочки в Торонті. При цій нагоді вона загостила на засідання КУ 29 квітня й розповіла про сучасний стан в Запоріжжі, особливо про потреби допомогти дітям і молоді.

Зліва сидять: І. Кушніренко, Я. Куницький, Л. Бабій; стоять: Р. Колісник, В. Бирик, П. Дем'янюк, д-р В. Верига, Ст. Гула, Валентина Філіппенко, М. Рудзік. *(Фото В. Філіппенко)*

ХТО МАЄ чч. 2,3 і 7

РІМІНСЬКОГО ЧАСОПИСУ „БАТЬКІВЩИНА”?

Цих чисел бракує до комплекту, який майже готовий до перевидання у відновленому і легко читабельному вигляді. Цю кропітку роботу виконує, заходами Головної Управи Братства, побр. Юрій Гнатюк—за його ініціативою. Просимо післати ці числа або копії на адресу:

G. Hnatiuk
22 Richardson Ave.
Winnipeg, MB
R2V 2N2, Canada
Tel. (204) 339-6475

ПРЕСОВИЙ ФОНД

В днях від 1 травня 2004 р. до 31 липня 2004 р.
надійшли такі влати на розбудову журналу:

по дол. 10.00: В. Томків–Англія, О. Бачинський–Квебек	разом	20.00
по дол. 15.00: Е. Михайлів–Пенсильванія, А. Закревський– Нью-Йорк	разом	30.00
по дол. 20.00: А. Фургало–Англія, Р. Дублиняк–Англія, В. Томків–Англія, Я. Коваль–Англія, Н. Никола–Англія, Д. Сурма–Англія, М. Атаманюк–Англія, В. Качан–Оттава, Е. Царук–Австралія	разом	180.00
Маліцький–Англія		25.00
Відділ ОБВУ–Карлей, Англія		40.00
В. Дутко–Ілліной		65.00
Я. Качай–Філядельфія		77.00

Як нев'янучий вінок...

В пам'ять бл. п. батька Стефана Мельника жертвує на „ВК”
горем прибита дочка Ліда Мельник-Ткачишин 50.00

В другу болючу річницю смерті незабутньої Дружини бл. п.
Стефанії на фонд „ВК” жертвує Василь Федорович 100.00

В пам'ять бл. п. побратима Івана Падика, замість квітів,
жертвують на розбудову „ВК” Тарас і Ольга Качмарчуки 50.00

В другу річницю смерті двоюрідного брата Степана, як
нев'янучий вінок, на пресфонд „ВК” складає В. Рекуляк, Ст. Катеринс 100.00

В пам'ять бл. п. Івана Марієвича, члена хору „Бурлаки”, Риміні,
Італія, на пресфонд „ВК” складає Володимир Мота 100.00

Як нев'янучий вінок в пам'ять бл. п. Любомира Татуха на
пресфонд „ВК” складають Велта Татух–100.00, М. Цюпа–20.00,
М. Ніньовський–20.00 разом 140.00

Замість квітів на свіжу могилу Побр. Володимира Сімкова,
збірку провела Станиця Братства кол. вояків 1-ої УД УНА у
Філядельфії: Михайло Насевич (Похоронне Заведення Насевичів)–
100.00; Лідія Одежинська–50.00; Роман і Оля Кобрини–40.00; Ліда і
Зенон Завадовичі–30.00; Іванна Мазурок, Петро Кондрат, Ігор Шуст,

Зеновій Яримович, Марійка Данилів–по **25.00**; Василь Загасайло, Євген Шкільник, Любомир Лучанко, Марія Швець, Євген Михайлів, Степан Романко, Теодор Олійник, Ігор і Люба Пак–по **20.00**; Роман Гарасим, Олександр Білик, Михайло Білик, Роман Савчин, Богдан і Віра Тодорів, Ольга Бохна, Марія Плахта, Емілія Войціх, д-р Євген Новосад, Микола Бойчук, Барбара Зінь–по **10.00** **разом 615.00**

Замість квітів на свіжу могилу дорогого і незабутнього мужа бл. п. Василя Самсона жертвує на пресфонд „ВК” дружина Анна Самсон **100.00**

Після тяжкої і довгої недуги, дня 5 квітня 2004 р. упокоївся в Бозі бл. п. **ВАСИЛЬ КРИСА.**

Василь був родом з села Денисова біля Угнова, повіт Рава-Руська.

Покійного похоронено на парафіяльному цвинтарі церкви Покрови Пресвятої Богородиці в Клівленд–Парма, штату Огайо, 8 квітня 2004 р.

Був він любителем і довголітнім передплатником „Вістей комбатанта”

Вічна Йому пам'ять!

В його пам'ять на пресовий фонд журналу пожертви зложили:

Люба Боднар–**10.00**; Оріся Савчак, Іванна Шкарупа, Василь Ільчишин, Михайло Трач–по **20.00**; Любомира Мичковська–**25.00**; Павло Криса–**35.00** **разом 150.00**

В пам'ять мого дивізійного побратима Володимира Сімківа пересилаю на пресовий фонд „Вістей комбатанта” 77.00 дол. Рівнож прошу помістити цих пару коротких слів.

„Містичні сімки”

СІМ-КІВ Володимир народжений в 1927 році, помер на 77 році життя, похоронений 7.ІІ. 2004. Ідеальна і працьовита людина, працював з ним понад 30 літ для спортивного осередку „Тризуб” і понад 20 літ для Суспільної Служби Комбатантів.

*Ярослав Качай
бувший діловод ССК*

*Дякуємо жертводавцям, котрі не забувають
про піддержку журналу.*

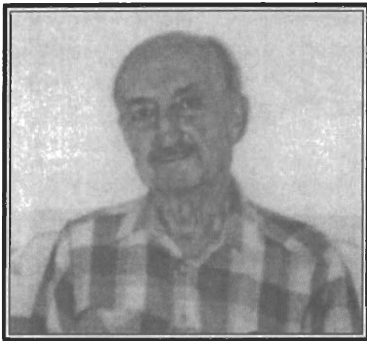
Адміністратор журналу „Вісті Комбатанта”

Відійшли у вічність...

АНТІН ЯРОСЛАВ ТИМКЕВИЧ

10.IX. 1922 – 10.XII. 2003

Відійшов несподівано від нас (по складних, протягом одного місяця двох операціях) один із кращих, довголітніх і надзвичайно активних членів. Побратим Антін був також в управі Станиці (останньо скарбником), а в Крайовій Управі секретарем, і з цих позицій він чудово вив'язувався. Так що втрата для нас надзвичайно болюча, а побратим Антін незаступимий.

Похоронні відправи відбулися в закладі Литвина. Панахиду відслужив парох о. Богдан Луків. Почесну стійку з прапором тримали побратими Станиці, які, після закінчення відспівали „Видиш, брате мій...”. Від Станиці прощав покійного Д. Ліщинський, а від Крайової Управи–П. Буняк. Від „Самопочі”–Гречак.

Похоронено на цвинтарі „Гейт оф Гевен” в Іст-ГанOVER. Похоронні

відправи завершив, також дивізійник, Владика-емерит Михаїл Кучм'як. Присутні побратими, під командуванням О. Голінського, віддали останню почесність. Опісля відбулася тризна в домі доньки Дарії. На бажання вдови Уляни, замість квітів, проведено збірку на закуп ліків для хворих дивізійників в Україні. Зібрано 2,355 дол., які негайно переслано в Україну.

Вихований у патріотичній родині–він ставив собі питання (як кожний із нас): чому наші батьки не здобули волі, чому програли Визвольні змагання? Відповідь одна: брак війська, брак військових фахівців, брак зброї–головно амуніції. Він вірив, як опісля співалося у маршовій пісні: „Тільки зброя волю родить...”; і рішив стати вояком. Така нагода трапилася. Прийшов 1943-ий рік. Проголосили формування Дивізії „Галичина” і почався набір. Антін залишає студії й голоситься один із перших добровольців. Ось, що він пише у своєму життєписі, написаному кілька тижнів перед смертю:

Уроджений на Підкарпаття в Україні, батьки о. Олександр Тимкевич і Марія з роду Мекельта. Освіта: народна школа, гімназія „Рідної школи” в Яворові, математично-фізичний ліцей при академічній гімназії у Львові, 5 семестрів політехніки у Львові.

Військова служба: в липні 1943

р. зголосився разом зі старшим братом Романом до дивізії „Галичина”, після рекрутського вишколу відбув підстаршинський вишкіл у Радольцелі у Німеччині, після був придлений до куреня піонерів як перекладач для сотенного і заступника командира куреня, сотника Івана Рембаловича. Взяв участь у бою (битві) під Бродами. Після прориву і повороту до кадри, призначений писарем до штабу куреня піонерів аж до закінчення війни. Два роки перебув у англійському таборі полонених у Ріміні в Італії. Був зайнятий при видаванні тижневика, а пізніше щоденника „Життя в таборі”. Літом 1947 р. табір був перевезений до Англії. Після 3-місячного побуту у таборі у Фейкшигемі, за старанням сотника канадського летунства Богдана Панчука, переїхав до Лондону, де працював у канцелярії філії Центрального Українського Допомогового Бюро, яке очолював сотн. Панчук. В половині 1948 року перейшов на працю в редакції тижневика „Українська думка”, органу Союзу Українців у Великій Британії, а на початку 1950-го року став його адміністратором. 31-го грудня 1948 р. був звільнений з полону. При кінці 1951 року переїхав на сталий побут до США, а вже в перших днях січня 1952 р. почав працювати у відділі продукування головних частин для рафінерій і хемічних фабрик. У 1984 р. змінив працю на референта позик у Федеральній Кредитовій Кооперативі „Самопоміч” у Нью-арку, Нью Джерзі. У січні пішов на емеритуру.

В. ПЕЛЕХАТИЙ

ЯРЕМА ДУБИЦЬКИЙ

1925 – 2000

Щасливе дитинство (1925-1939), що протікало в сімейному теплі, в священничо-учительському середовищі.

Буремна юність (1939-1943) позначена впливом ідей ОУН і Пласту. На формування характеру і політичних переконань вирішальне значення мала діяльність його вуйків Степана Каратницького (1905-1976) – активного антикомуніста, поручника дивізії „Галичина” (помер в Англії) та Остапа Каратницького (1908-1945) – сподвижника Степана Бандери, видатного діяча „Просвіти” Стрийщини, крайового командира УПА (загинув у бою).

Жертовна зрілість (1943-1953) розкрилась у військовому вишколі дивізії „Галичина” та в бойових діях під Бродами, де він був поранений і полонений. Важкі випробування голоду, холоду й каторжної праці на шахтах Уралу довелось йому витерпіти... й повернутись у рідний край.

Важке виживання (1953-1989) довго тягнулось в умовах бездом-

ности й низькооплачуваної праці техніка інвентаризації під негласним наглядом КГБ.

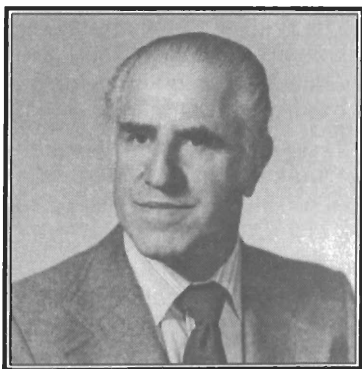
Революційне відродження (1989-2000) розкрило його творчі сили воїна-комбатанта в ранзі голови Стрийської станиці Братства колишніх вояків 1-ої УД УНА і фундатора Стрийської гімназії ім. Андрея Шептицького, незмінного голови „Гімназійного братства”, яке він очолював до кінця своїх днів.

Життєвий шлях Яреми Дубицького був би неповним без його потягу до виразної, лаконічної й водночас змістовної графіки, які теж були поміщені у журнали „Вісті комбатанта”.

Іван ДУБИЦЬКИЙ

ВОЛОДИМИР МИСЬКІВ

3.II. 1921 – 26.XI. 2003

Народився у Львові в патріотичній родині Петра і Анни Миськів. Середню освіту здобув у Львові, де теж записався на природничий факультет Львівського університету. З приходом більшовиків мусів перервати студії і піти до праці. Настали часи воєнної хуртовини, яка сколихнула життя майже кожної української людини. З більшо-

вицькою окупацією наступало вже майже поголовне знищення української нації. Коли німецькі війська займали Галичину, змушені до відступу більшовики залишали поруйновані оселі та тюрми з масово помордованими в'язнями. Обурена, національно свідомо молодь чекала на відплату і знайшла можливість: голоситися на вишкіл добровольців до Дивізії „Галичина”. У молодого Володимира зродилося бажання доповнити ряди масово зголошених молодих людей до Дивізії. Він пройшов з успіхом усі роди вишколу, і коли Дивізія переформувалась, брав вже активну участь в боях під Гляйхенбергом, в Австрії, до кінця війни. Щоби не потрапити більшовикам в руки, більша частина Дивізії здалася англійській армії. Володимир опинився в іншій частині, яка пішла на північ і попала в американський полон, де перебував до 1946 року. По звільненні перейшов до табору т. зв. „переміщених осіб”.

Підчас блокади Берліну, коли американські війська організували допомогову компанію для перевозу харчів через відокремлену частину міста–Володимир очолив 200 осіб цієї компанії.

В 1950 році переїхав до США, де повністю включився в громадську працю українських емігрантів в Нью-Йорку, головним чином в рядах „Дивізійників”. В 1959 році завершив свої економічні студії в „Барух Коледжі” в Нью-Йорку і перейшов на професійну працю в TW GRACE.

В колах ближчих і дальших знайомих Володимира, всі оцінювали Його як чесну, культурну і това-

риську людину, завжди готову допомогти і порадити. З притаманним для нього зрівноваженням, спокоєм та теплою усмішкою він полагоджував всім справи, зв'язані з податками, фінансовими забезпеченнями, в яких знаменито визнавався, як теж умів порадити і в справах особистих своїм друзям і знайомим, ніколи не відмовляючись.

Залишив в глибокому смутку дружину Оксану, двох синів Петра і Володимира, двох доньок Роксолану і Надю та семеро внуків.

Не лиш щиро віддана Його родина, але багато друзів та членів української громади будуть завжди Його згадувати. Нехай американська земля буде Йому легкою!

О. Г.

ВАСИЛЬ САМСОН

25.IV.1924 – 27.V.2004

Ділимося сумною вісткою, що довголітній член та організаційний референт Монреальської Станиці побратим Василь Самсон несподівано упокоївся 27 травня 2004 року.

Василь Самсон народився у Городку, в родині національно свідомих батьків. В родині було п'ять хлопців і дві дівчини. Він був най-

старший. Народну школу закінчив у Городку. Від батьків діти дістали християнське, патріотичне і глибоко моральне виховання.

В 1943 році Василь Самсон вступив до Дивізії „Галичина” і пройшов вишкіл у Східній Пруссії у тяжкій протилетунській артилерії. Був ранений в боях під Бродами. Опісля воював у Словаччині, Югославії і Австрії. Після капітуляції опинився в англійському полоні в Белярії та в Ріміні. В травні 1947 року англійці перевезли полонених до Англії, там опинився в таборі в Локербі в Шотландії, де працював шофером і розвозив людей на працю до фермерів.

До Канади приїхав у місяці грудні 1951 р. Зимою 1953 р. одружився з Анною Чижевською, і у них є троє дітей: Маруся, Юрій і Леся, та двоє внуків.

Після заснування Станиці Братства в Монреалі в 1952 р. став активним членом, виконував різні обов'язки, почавши від скарбника, а закінчив свою довголітню працю організаційним референтом. За свою віддану і жертвенну працю 6 квітня ц. р. Головна Управа Братства нагородила його найвищою нагородою Братства „Золотим Хрестом за Особливі Заслуги”.

Побратим Василь працював у фірмі „Марконі” 36 років. Після відходу на пенсію, разом з своєю вірною дружиною Анною, вони допомагали іншим, де тільки могли, наприклад, приготувляли їжу і розвозили потребуючим. Василь був глибоко релігійною і працювитою людиною і своєю погідною вдачею з гумором умів приєднати до себе симпатії людей. За це шанували і

любили. Був добрим організатором та всім бажав добра. Жертвував щедро та піддержував українську католицьку церкву, співав в церковному хорі та був активним членом української громади Монтреалю. Ніколи не забував про свою родину в Україні і щедро їм допомагав. Покійний з дружиною теж підтримували українські наукові установи.

Похоронні служіння відправили: парох парохії Успення Божої Матері о. Олег Корецький, о. Володимир Вітт, о. Ігор Ощипко і капелян Станиці о. митрат Ярослав Гайманович. Підчас панахид і на похороні побратими з прапором востаннє вшанували Покійного. Українська громада Монтреалю взяла численну участь у відправах.

Прощальне слово від Станиці виголосив побр. Євген Костюк. На закінчення присутні дивізійники, з участю церковного хору, співали „Чуєш брате мій...”

Перед своєю несподіваною смертю Василь замовив традиційну Зелено-Святочну Службу Богу в пам'ять всіх померлих членів Станиці, на вівторок 1 червня о год. 8:30. Не сподівався, що цього дня його побратими будуть проводити його на вічний спочинок.

Похоронено на цвинтарі „Монт Роял” при численній участі родини, побратимів, приятелів і знайомих. Після похорону, при численній участі громади, відбулася тризна у ресторані „Віші”. На нев'янучий вінок в пам'ять нашого Побратима, на бажання родини, присутні зібрали на Фонд Допомоги Дітям Чорнобиля понад 3000 дол.

Покійний Василь залишив у глибокому смутку дружину Анну,

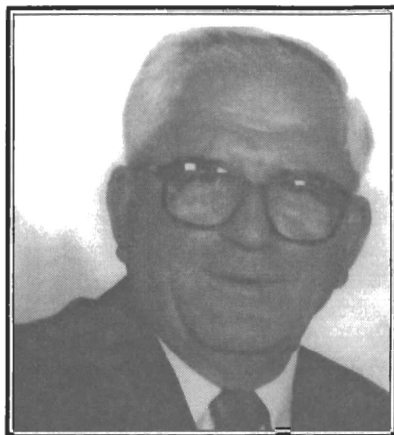
доньку Марійку з мужем Коліном, сина Юрія з дружиною Елисаветою, доньку Лесю з чоловіком Стефаном і внучками Христею та Веронікою.

Добра пам'ять про Покійного Побратима Василя залишиться назавжди у наших серцях.

Богдан МАЦІВ

РОМАН ЧУЧМАН

16.VIII. 1924 – 5.IV. 2004

В понеділок 5 квітня 2004 року рознеслась по Едмонтоні сумна вістка, що невмолима смерть виврала зпоміж нас Романа Чучмана на 79-му році трудолюбивого життя, активного члена Українських Державницьких Організацій, відданого і неструдженого сина українського народу. Зі своїм відходом залишив у глибокому смутку дружину Аурелію, дітей Ірену з мужем Ярославом Єндрійовським і двома дітьми Лідією і Миколою, Вероніку з мужем Юрієм Сергійчуком, брата Теодора з родиною, ближчу і дальшу родину в Канаді і Україні.

Похоронні відправи почалися в середу 7 квітня, а похоронні обряди

в четвер 8 квітня в церкві св. Юрія, які довершив парох о. А. Тарасенко. Підчас обидвох відправ церква була наповнена вірними, на панахиді співав хор „Верховина” О. СУМ, прапороносці ЛУК, О. СУМ і Станиці дивізійників віддали Покійному останній салют, труна була вкрита прапором ОУН. У своїй змістовній проповіді о. А. Тарасенко підкреслив вірність Покійного своїй церкві, активність у своїй парафії та глибоку любов до свого народу. Жалібним співом „Святий Боже...” відпровадили тіло Романа на цвинтар св. Михаїла, де голова Станиці дивізійників Михайло Блавацький прощав Покійного від його побратимів. Відспіванням пісні „Видиш, брате, мій...” едмонтонська громада гідно вшанувала покійного. Поминальний обід відбувся в Домі Української Молоді. Господарем був Петро Дацків, який згадав життєвий шлях Романа. Подяку від родини зложила внучка Ліда Єндрієвська.

Народився Роман Чучман в родині Онуфрія і Юлії Цісітка в м. Буськ, Золочівського р-ну, Львівської обл. Батьки займались господаркою. В родині було четверо дітей: Маріян, Юзя, Роман і Теодор. Маріян загинув в бункрі підчас облави КГБ, Юзя була арештована КГБ і пропала безслідно, Роман опинився в Дивізії, а Теодор, як малолітній, був арештований і, після тяжких тортур, засуджений на каторжні роботи в Сибірі, але щасливо вижив. Батьки пережили кагебістські знущання. Родина дала своїм дітям християнське і національне виховання. Роман закінчив початкову школу в Буську, а опісля

вчився на електрика. Юнаком стає членом Організації Українських Націоналістів. У 1943 році вступає до Української Дивізії „Галичина”; пройшов рекрутський і підстаршинський вишколи. Після закінчення війни в травні 1945 р. попав в американський полон в Австрії, де перебув один рік. Після звільнення жив приватно у м. Велс. В Австрії було багато наших біженців, які організували своє громадське і культурне життя, також була мережа ОУН, в якій Роман брав активну участь.

Перед Великоднем 1948 р. Роман стрінув молоду дівчину Аурелію, у місяці вересні 1949 р. вони одружились. У 1949 р. вони емігрували до Едмонтону, Канада. Від перших днів вони стали членами Катедрі св. Йосафата, а опісля церкви св. Юрія. Роман знайшов працю в CNR, де працював 35 років. Він стає членом О. СУМ, опісля членом ЛВУ (тепер ЛУК) і членом Станиці Братства кол. вояків УД УНА. Роман був одним з основників і ентузіястів будови Дому, згодом бачимо його в кожній ділянці праці, включно з головством дирекції. Він був в управах ЛВУ-ЛУК і О. СУМ. Багато праці вложив на сумівських таборах, допомагаючи у вихованню молоді. Через довгі роки він був солідним представником „Гомону України”. Рівночасно Роман був членом Управи Станиці дивізійників через довгі роки, також членом Товариського Суду в Крайовій Управі.

Роман дорожив родинним життям, радів і гордився своїми донями, Іреною і Веронікою, яким дав християнське і національне виховання

та університетську освіту, тішився своїми внуками. Радів, коли довідався, що його брат Теодор відбув сибірську каторгу й опинився в Польщі, дожив багатьох старань і грошей, щоб стягнути його до Канади. По довгій розлуці два брати стрінулися в Едмонтоні.

Роман був ідеалістом, визволення України було девізою його життя. Був жертвенний на національні і церковні цілі. Великою радістю було проголошення Української Самостійної Держави. Щасливо почувався, коли поїхав у рідні сторони, відвідав рідних, приятелів і пройшов стежками свого юного життя. Вічна Йому Пам'ять!

Петро ДАЦКІВ

ВОЛОДИМИР ЧОПЕЙ

18.IX. 1924 – 14.III. 2004

Народжений в селі Носові на Тернопільщині. Залишив в глибокому смутку дружину Юлію, дочки: Анну з мужем Джеремі, Оленку з мужем Мироном, Віру з мужем Саймоном і внуків: Хрістофора, Лідію, Люсі і Александра, швагра Івана Грицика з дружиною Анітою та дальшу родину в Україні.

Володимир здобув початкову

освіту в рідному селі, а згодом поступив до технічного училища у Львові, включився в мережу юнацької сітки ОУН. У 1944 році вступає до дивізії „Галичина”. Після війни–полон в Ріміні, Італія, а відтак в Англії, в околиці Ноттінгхаму.

Почалось цивіля–нове життя. Познайомився з Юлією Макарчук з Югославії і вони одружились в 1959 році. Включається і в громадську діяльність: впродовж довгих років був членом управи ОБВУ, членом Парафіяльної Ради УКЦ в Ноттінггамі, як член Контрольної Комісії виконував секретарську функцію, займався кольпортажем журналу „Патріярхат”.

Панахаду ввечері 23 березня у Погребника відслужив о. Йосафат Лецишин. 24 березня Заупокійну Службу Божу та Панахиду в УКЦеркві св. Покрови відслужив о. Йосафат. Під час Панахиди біля труни, покритої китайкою, стояла почесна варта бувших друзів по зброї–членів ОБВУ.

Отець Йосафат у своєму прощальному слові говорив про життєвий шлях Покійного, висловив співчуття дружині Юлії, родині. На кладовищі „Вілфорд-Гіл” при почесній варті прощальне слово із співчуттям Родині зложив Павло Сенік від УПКО, закінчуючи пісню „Видиш, брате, мій”. Поминальною тризною в залі Відділу СУБ, яку приготувала пані Наталка Крива з панями з ОУЖ, провадив П. Сенік. Під час тризни прощали: голова місцевого Відділу ОБВУ побр. Василь Потек та довголітній приятель з Дербі інж. П. Цісарський. Василь Лушак поділився спомином з шкільної лавки в

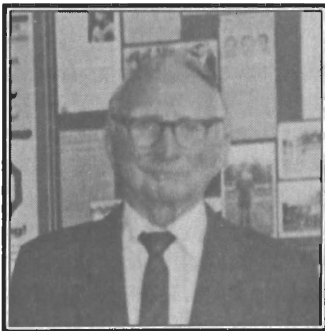
Підгайцях. Ще були виступи двох приятелів. Зять Мирон Іванський українською мовою подякував за відправи і співчуття Родині, за квіти та за чисельну участь. Англійською мовою зять Джеремі у подяці сказав: „Я знав Його через 18 років. Він мав чудову вдачу, завжди з усмішкою на устах. Дорожив своєю Родиною, а найбільше своїми внуками”.

Проведено збірку в сумі Ф. 148.20, які розподілено на Відділ СУБ в Ноттінггамі, ОБВУ, на пресфонд „Укр. Думки”. Відділ УПКО подарував Ф. 20 на УКЦ, а дружина Покійного—на нашу церкву Ф. 100.

М. ЯЄЧНИК

ІВАН ПАДИК

17.III.1913 – 25.V.2004

Іван Падик залишив у глибокому смутку дружину Олю, доні Віру, Анну і сина Богдана з родинами та побратимів по зброї.

Народжений в містечку Стратин, повіт Рогатин, Івано-Франківська обл. Середню освіту здобув у гімназіях Рогатина і Товмача, опісля студіював в Торговельній школі у Львові, а в часі більшовицької і німецької окупації вчителював.

1943 р. вступає до Дивізії „Галичина”. Рекрутський вишкіл прой-

шов у Гайделягрі й Кобленці в Німеччині (у Вермахті), підстаршинський—у Ляуенбургу. Повернувшись до Дивізії був перекладачем на вишкoлі й на початку 1945 року висланий на старшинську школу до Позен-Трескав. Та тут прийшлося „проходити навчання” в окопах на фронті проти Червоної армії. Був поранений й пробув у шпиталі біля Праги, в Чехах.

Звільнений з шпиталю вже не повернувся до Дивізії, але попав в полон американської армії.

Свою службу в Дивізії та перебування в полоні описав у спогадах, друкованих у „Вістях комбатанта”, чч. 1, 2, 1993 і 2-4, 1995.

По звільненні з полону емігрує до Канади—залишається на сталий побут в Торонті, де одружується. Відразу вступає в члени дивізійного Братства; він довголітній член—Головної, Крайової і Станичної Управ. Редагував станичний „Обіжник”; та писав інформативні статті до обіжників—Головної і Крайової Управ, дописував до преси.

Брав активну участь у громадському і політичному житті української спільноти. Був глибоко віруючою людиною, щедро жертвував на церковні та громадські й політичні організації.

Панахиду відслужили в похоронному закладі „Неведюка” о. Андрій Фіголь і о. Тарас Дусановський. Після відправи земляк Івана, Михайло Ромах, сказав прощальне слово, коротко з’ясувавши його життєвий шлях.

Чин похорону відбувся в церкві св. Димитрія, служив о. митат Іван Татарин у сослуженні: о. Андрія Фіголя, о. Петра Шумельди і о. дия-

кона Нестора Юрчака. В церкві прощав покійного Івана на вічний спочинок о. Петро Шумелда.

Похований на цвинтарі „Глендейт“. Над могилою попрощав покійного голова Головної Управи Братства Андрій Коморовський, згадав про військові вишколи та бої, які пройшов покійний. Поминальна тризна відбулася в залі церкви св. Димитрія. Проводив голова Станиці Братства Петро Дем'янюк. В часі тризни прощав покійного Івана голова Крайової Управи Братства Лев Бабій, насвітив його пройдений шлях в рядах Дивізії та дивізійного Братства.

Зворушливі слова прощання були голови СФУЖО пані Марійки Шкамбари. Зложила дружині Олі і Родині сердечні співчуття по втраті дорогої особи та побажала сил пережити важку розлуку з мужем, батьком і дідусем.

На завершення, дружина Оля і син Богдан висловили подяку за участь у похороні.

На нев'янучий вінок покійного Івана присутні зложили 1,000 дол. на Фонд дітям Чорнобіля.

Михайло РУДЗІК

РОМАН ІВАНИЦЬКИЙ

19. IX. 1915 – 8. IX. 2004

Народився у Войнклові (Дрогобищина). За його діяльність польська влада запроторила його до горезвісного концтабору в Березі Картузькій. „Визволений” советами, знову був арештований й сидів у дрогобицькій тюрмі. Чудом врятувався в 1941 році, коли вибухла німецько-советська війна й відбувалися масові розстріли по тюрмах Західної України.

У 1943 році зголосився до Укра-

їнської дивізії. Як згадував в одному споміні, коли він був на вишколах, йому забили рідну сестру й викинули до польського жіночого монастиря в Дембіці, біля вишкільного табору Гайделягер. Її поховали в Перемишлі.

В боях під Бродами він прорвався з відділом приблизно 120 воjakів і одного старшини. Був поранений від гранати в руку й ногу. Вірив, що в боях під Бродами Бог вислухав його щирої молитви два рази в один день, і так зберіг його при житті. На санітаному возі три дні їхав до Стрия. Звідтам поїздом, без жодної санітарної обслуги, поїхав через Лавочне на Карпатську Україну. У вагоні зустрів поручника Михайла Ліщинського, якому ампутовано одну руку.

Завезли його до Югославії, до шпиталю в Суботниці, що був у школі. Єдиний українець серед німців, пробув там три місяці, а згодом довший час у Відні. Повернувся до своєї штабової сотні 31-го полку у Св. Мартіні у Словаччині.

Потім слідували дії в Югославії та бої в Австрії. Полон в Італії, Белярії і Ріміні, шпиталь в Чезені, шпиталь біля Штутгарту в Німеччині і звільнення до Мюнхену, де перебувала його мама, сестра і брат.

У 1981 р. з Нью-Йорку, де мав свій бізнес, перенісся жити до Норт-Порт у Флориді. Належав до багатьох організацій, був жертвний на культурні, наукові й церковні цілі. Був дуже релігійний.

Похоронні відправи відбулися в церкві, яку Р. Іваницький допоміг збудувати. Прощали його побратими-ветерани піснею „Видиш, брате

мій...” Похований на цвинтарі Веню-Меморіал-Гарденс.

На бажання Покійного, як не-в'янучий вінок, проситься складати датки на Дивізійний музей у Львові та Українську Католицьку Церкву в Норт-Порті.

Атанас КОБРИН

ІВАН МАРІЄВИЧ

22.V.1911 – 30.I.2004

Іван Марієвич, член рiмiнського хору „Бурлака”, вiдiйшов у вiчнiсть на 93-му роцi життjя.

Народився Іван в селі Салиха, Вінницька область. Здобув звання будівельного інженера. Бурхливі події Другої світової війни понесли його на Захід, в Галичину, де в 1944 році вступив до Дивізії „Галичина”. По закінченні війни він опинився в полоні в Італії, в таборі Белярія, а опісля в Ріміні. Іван мав гарний, непересічний голос, співав басом і, коли в таборі зав’язався хор „Бурлака”, став членом хору. Незадовго цей хор осягнув високий мистецький рівень та став репрезентативним хором табору. Із хором Іван виступав в чисельних концертах по Італії та Великій Британії, де

остаточно колишні дивізійники опинилися, та в великій мірі причинився до його слави.

Після звільнення з полону в 1948 році Іван поселився в місті Бедфорд, біля Лондону, Англія, де брав активну участь в українському громадському житті. В 1955 році одружився з Льоретою Реале.

Залишив у глибокому смутку дружину Льорету, синів Антона і Стефана, невістки Льоріту і Йолянду, внуків Марка і Ему, та Діяну, Керсті, Александра. Хоронили його 6 лютого 2004 року з української католицької церкви св. Йосафата в Бедфорді. Запокійну Службу Божу відслужили о. Микола Мартинюк і о. Антоніо Рітачо (похресник покійного Івана), та сказали прощальне слово. Два друзі, хористи хору „Бурлака”, Володимир Сюсько з Ноттінггему та Роман Паращак з Рочдейл, разом з ріднею та приятелями проводили Покійного побратима на кладовище при Ноос Роуд у Бедфорді. Хорунжий Василь Гуменюк прощав Покійного, а з грудей присутніх пролунала тужлива пісня „Чуєш, брате мій”.

Підчас поминальної тризни, від української громади Бедфорду прощав Покійного М. Гуцул, а від родини о. Антоніо. Внук Покійного, Марко, сказав вірша в пам’ять їх дідуся. Від рiмiнських „Бурлак” зворушливо прощав Володимир Сюсько. Старший син Антон подякував всім учасникам похорону. На закінчення тризни пролунали звуки хору „Бурлака”, записані в Лондоні, Англія,

ще в 1948 році, тоді коли Іван Марієвич ще співав з ними.

Володимир СЮСЬКО,

Англія

СТЕФАН РЕКУЛЯК

7.X. 1923 – 11.VIII. 2002

Мій двоюрідний брат Стефан Рекуляк народився в селі Вибудів, тоді повіт Бережани, Тернопільської області.

Ми жили, як рідні брати, в нього ні в мене не було брата. Стефан був надзвичайно чесною людиною, справедливим християнином, тому він вдруге не одружився.

Він любив понад все спів. Мав голос тенора; на мистецькому конкурсі хорів в м. Бережанах 1939 р. отримав gratulacii за сольо пісні „Ой з-за гори, з-за лиману вітер повіває“. З юних років співає в хорі с. Вибудова, вчащає на дяківські курси. Молодим юнаком вступає до юнацтва ОУН. 1943-44 стає членом активу, як зв'язковий УПА Волинь-Карпати. Опиняється в руках німецької поліції. Щастить йому вирватися, вступає до Дивізії „Галичина“. Сотник Р. Бойцун висилає його на підстаршинську школу, де отримує ступінь десятника.

У фронтовій лінії під Гляйхенбергом був поранений. Кінець війни застає його у шпиталі.

Покійний Стефан опинився в таборах Ді-Пі, в першому таборі-Ляндеку стає членом СУМ м. Бад-Кройц-Кубтерг, по таборах їздить з о. Ю. Габрусевичем, кол. капеляном Дивізії, дякує на відправах. У 1950 р. Стефан при допомозі Г. Базара емігрує до США, м. Сиракуз, Н. Й. штат, стає членом парафії церкви Св. Івана Хрестителя, співає в церковному хорі і дякує, стає улюбленим членом парафії. Вступає до чоловічого хору „Сурма“, був доволілітнім головою хору „Сурма“. Стає членом Українського Народного Фонду при УККА, щирий жертводавець на народні цілі. Пройшов дві тяжкі операції.

Отримую телефон, що Стефан в шпиталі критично хворий. З дружиною їдемо до Стефана. Найприкріший момент в мойому житті був бачити його дуже немічного. Їдемо до церкви молитися. Вранці пані О. Мельник 11 серпня 2002 р. отримала телефон зі шпиталю, що Стефан помер о год. 10:30. Сідаємо в авто нашого свата Т. Мельника, їдемо до шпиталю. Попрощали його в морі сліз від його дочки Віри та її родини, від одинокої сестрінки Настусі та її родини, від себе і родини, похресниці Наді та її родини і від родини Мельників.

Після Панахиди у похоронному закладі Петра Васало о. дякон М. Ткач, як доволілітній приятель покійного, виголосив зворушливе прощальне слово, відмітивши його заслуги на церковній та національній ниві. Похоронні відправи довершили о. Іван Кищак, о. Михайло

Досяк і о. дякон Мирон Ткач.

Підчас тризни о. М. Ткач провів збірку на допомогу потребуєчим з приводу летунської катастрофи, що сталась біля Львова. Збірка принесла 727.00 ам. дол.

На тризні промовляли: від відділу УККА голова о. дякон Мирон Ткач; від української громади м. Сиракюз Степан Грицик, довголітній приятель покійного; від односельців—Т. Мельник, котрий дуже багато допомагав покійному в часі його хвороби.

Від родини в Канаді, Америці і Україні висловлюю щирсердну подяку отцям, хористам, труноносцям, паням за приготування смачного обіду, директорові похоронного закладу Петрові Васало, жертводавцям, Павлові Ткачеві, промовцям, Т. Мельникові, Нестору і Джіммі Бурбелюкам з Нью-Джерсі, що прибули на похорон, кумам Стефана родині Луцакам.

Спи Дорогий брате Стефано, хай американська земля буде Тобі легкою. Вічна Йому Пам'ять!

Брат Василь з родиною

ЛЮБОМИР ТАТУХ

5.III. 1924 – 14.VI. 2004

Дня 18 серпня українська громада Дітройту відпроварила на вічний спочинок визначного громадського і політичного діяча Любомира Татуха.

Любомир народився 5-го березня 1924 р. в Дрогобиччі, в патріотичній родині учителів Осипа і Ольги Татухів. 1942 року закінчує середню освіту в гімназії у Бережанах.

Був один із перших, що зголосився добровольцем до Дивізії „Галичина“, де як вояк, а опісля як підстаршина перебув вишколи, фронти, полон. Звільнений з американського полону, переїжджає до табору біженців в Берхстенгаден, де як активний член ОУН проявляв громадську і політичну діяльність.

На терені Дітройту він був активним членом управ і головою громадських і політичних організацій, імпрезових комітетів і комітету допомоги Україні.

Вдячна громада визнала його 2003 року українцем року на терені Дітройту.

Як член Станиці дивізійників у Дітройті, він був її головою і кожного року членом Управи. Також Любомир був членом Крайової Управи дивізійників у США.

На панахиду прийшла численно громада Дітройту. В одностроях прийшли попрощати Любомира і віддати йому останній салют побратими-дивізійники, ветерани американської армії і Української Повстанської Армії.

Голова Станиці Осип Рудницький зложив співчуття родині і попрощав Любомира від усіх ветеранів. В день похорону дивізійники несли домовину. Підчас тризни в

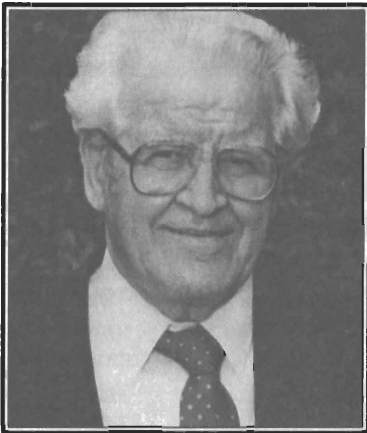
Українському Культурному Центрі представники організацій і приятелі згадували Любомира як патріотичну, працювиту і здисципліновану людину.

Покійний Любомир залишив в глибокому смутку дружину Велту, яка в його праці йому багато помагала, і синів Мартина і Дениса з родинами. В пам'ять покійного Любомира родина і приятелі зложили 160 дол. на „Вісті комбатанта”

Осуп РУДНИЦЬКИЙ

МИХАЙЛО ФЕДІВ

21.IV. 1922 – 10.VI. 2004

З невимовним жалем і смутком члени Станиці Братства у Філядelfії попрощали на дорогу до вічності нашого члена Михайла Федіва, людину скромну і працювиту у нашій Станиці.

Микола народився в селі Порохів, Тернопільської області і, як це зробило багато нашої патріотичної молоді, включився у ряди добровольців до Української Дивізії. Після рекрутського вишколу Михайло брав участь в акціях Дивізії на різних фронтах.

Поселившись після війни у Філядelfії, він вступив у члени нашої Станиці, в якій він віддав багато праці й енергії. Він теж працював у наших місцевих організаціях і допомагав їм своїми фінансовими засобами і жертвував щедрі грошові суми на різні громадські і народні цілі. Його щира і жартівлива вдача здобувала для нього багато приятелів і друзів.

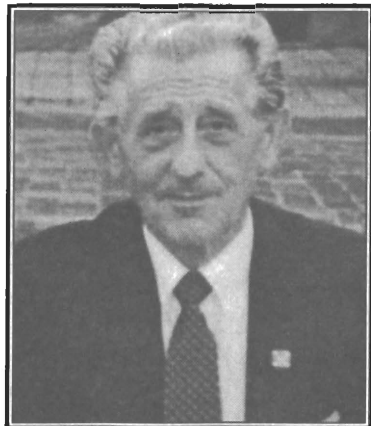
Відійшов у засвіти прикладний член нашої Станиці. Михайло Федів, залишаючи за собою незатерті сліди своєї жертвенної праці, для своїх побратимів-дивізійників оставив жаль і скорботу. У глибокому смутку залишив свою дружину Марійку і дітей, членів своєї родини у рідному селі в Україні.

Нехай пам'ять про нього між нами, його побратимами, буде довготривалою і незабутньою, а ласкава рука Всевишнього проведе його безсмертну душу до своїх небесних хоромів, де немає „Ні болізни ні печалі, но жизнь безконечная”.. Вічна йому пам'ять!

Олександр БЛИК

ВОЛОДИМИР СІМКІВ

1.VIII. 1927 – 29.VI. 2004

Ділимося сумною вісткою, що 29 червня 2004 року відійшов у вічність в Філядельфії, після короткої, але важкої недуги бл. пам'яті Володимир Сімків, наш довголітній приятель і побратим по зброї. Вістка про його амерть приголомшила кожного, хто тільки спілкувався з ним. А спілкувалось з ним багато, бо він був людиною, з якою було легко і приязно спілкуватись. Його скромна і приємна особистість притягала усіх. Тож невимовний жаль охопив кожного, хто знав його, або навіть чув про нього, дізнавшись, що неблаганна смерть забрала нам прекрасну, доброзичливу людину, палкого патріота України, прикладного мужа і батька, а при тому невтомного трудівника на громадській ниві. Було б важко знайти якусь одну суспільно-громадську організацію, в якій або з якою він не працював би. Усюди він вирізнявся своєю поміркованістю, безпритенсійністю і охотою завжди допомогти комусь чи у чомусь, тому й був усіма шанований і люблений.

Влодка народився 1 серпня 1927 року в Калуші. В 1944 році зголосився до Дивізії. Після вишколу дістав рангу ст. стрільця, а відтак, маючи природню схильність помагати комусь, він стає санітаром, сповняючи свою службу з великим задоволенням.

Брав участь у всіх воєнних діях Дивізії, включно з боями Дивізії під Фельдбахом в Австрії. Відбув полон в Белярії, Ріміні, Італія, а згодом в Англії. Тут він був звільнений з полону і почав своє цивільне життя. За якийсь час після цього він одружився з Марією, а у 1956 році вони вже двоє переїхали до Амери-

ки і поселились у Філядельфії. Тут Влодка відразу став членом станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА. А членом він був взірцевим, на якого можна було завжди і з повним довір'ям покладатись.

Ніколи не жалюючи труду, він з охотою і почуттям обов'язку віддавав Братству дуже багато уваги. Його присутність була помітною усюди і в різному характері, чи то як звичайного члена, заступника голови станиці, довголітнього голови Суспільної Служби Комбатантів в Америці, чи члена Крайової Управи комбатантів та голови станиці.

Його активність була помітною також і в загально-громадському житті, а чи не найбільше своїх зусиль він віддав Українському Спортовому Осередкові „Тризуб“, де вклад його праці сьогодні є важко переоцінити.

Характерним для покійного Влодка було те, що він не ворогував з ніким, з усіма він якось по-трафив бути конгеніяльним, а це підтверджує, що ми втратили непересічну людину.

Похорон відбувся 2 липня 2004 року Святу Літургію і похоронні відправи служив о. монс. Яків Мельник. Прощали покійного друзі-дивізійники і численна громада. Надгробне слово виголосив Михайло Білик. Похоронений на цвинтарі св. Марії на Фокс Чейсі, Па.

Залишив у глибокому смутку дружину Марію, синів Марка і Андрія, сестру Євгенію і брата Мар'яна.

Вічна Йому пам'ять!

Степан РОМАНКО

ЗМІСТ
Закінчення

УКРАЇНЦІ У 2-й СВІТОВІЙ ВІЙНІ

В. П. МАЗУРОК, Л. С. ГЕРАСИМЕНКО: Історія Другої світової війни— погляд через роки	63
---	----

САТИРА І ГУМОР

Ро-Ко: Президентські вибори в Україні: хто виграє?	67
--	----

СПОМИНИ

о. ЯРМУСЬ: Дмитро Мамчур і я—Друзі 70 років.	70
Богдан СЕНІВ: Спомини командира чоти мінометів	73

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ

«Літопис УПА»	79
Роман КОЛІСНИК: The SS Division Galicia.	81
Відгуки читачів на книжку В. Вериги «Слідами батьків»	84
О. КОРЧАК-ГОРОДИЦЬКИЙ: Спогади з життя. Східний фронт, 1941-1943	85
Ярослав СЕМОТЮК: Українські військові нагороди	86

БРАТСТВО кол. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

ГОЛОВНА УПРАВА

Повідомлення про делегатський з'їзд	87
Співчуття родинам і побратимам загиблих в Україні	87

ГАЛИЦЬКЕ БРАТСТВО

І. МАМЧУР: До 61-річчя святкування створення дивізії «Галичина»	88
Володимир МАЛКОШ: Лист з Івано-Франківська	89
Ювілейний альбом-збірник	90
Богдан СТАСІВ: Справлення до «Ювілейного альбому-збірника Галицького Братства»	90

США

Богдан КАНДЮК: Зелені свята у Глен-Спей	91
Лист від Іванни Мартинець до Станиці в Рочестері	92
Справлення підпису під світлиною Чікаго	92

КАНАДА

Роман БОЙКО: Відзначення членів Станиці Братства в Монтреалю	93
Звіт діяльності за 2003 рік Станиці в Калгарі	94
Гостя з України в Торонті: Валентина Філіппенко (фото)	95

ПРЕСФОНД	96
--------------------	----

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ:

Ярема ДУБИЦЬКИЙ (99), Роман ІВАНИЦЬКИЙ (106), Іван
МАРІЄВИЧ (107), Володимир МИСЬКІВ (100), Іван ПАДИК (105),
Стефан РЕКУЛЯК (108), Василь САМСОН (101), Володимир
СІМКІВ (110), Любомир ТАТУХ (109), Антін Ярослав
ТИМКЕВИЧ (98), Михайло ФЕДІВ (110), Володимир ЧОПЕЙ (104),
Роман ЧУЧМАН (102)

ПОШУКИ: БЕЛЬМЕГУ Іллю (18), ГУЗІЯ Івана (51)

УКРАЇНСЬКА БУДІВЕЛЬНА ФІРМА

**KOSTRUBA
& SONS INC.**

БУДОВА ФАБРИК І ВИНАЙМИ ФАБРИК

Tel. Bus. (905) 890-0196

Res. 270-0070

165-2 Matheson Blvd. East, Mississauga

Ontario, Canada L4Z 3K2

УКРАЇНСЬКА АПТЕКА

Уляна Копистянська
фармацевт

SWANSEA VILLAGE
PHARMACY inc.

2388 Bloor Street West

(один блок на схід
від Jane підземки)

тел. 604-1234

- безплатна перевірка тиску крові
- порада про ліки й інформаційні матеріали
- знижка для сеньорів
- безкоштовна доставка ліків і підбирання рецепт
- дитячий куточок

**Ви можете бути певними особистої обслуги
бо ми дбаємо про ваше здоров'я!**

КРЕДИТОВА СПІЛКА

при церкві св. Покрови в Торонто

St. Mary's (Toronto) Credit Union Ltd.

832 Bloor Street West, TORONTO, ON M6G 1M2

Tel. (416) 537-2163

4 Bellwoods Ave., TORONTO, ON M6J 2P4

Tel. (416) 504-8355

- ПРИЙМАЄ звичайні і термінові депозити.
- УДІЛЯЄ особисті та мортгеджові позики.
- СЛУЖИТЬ своїм членам порадами та всіма банковими трансакціями.

Користайте з наших послуг!

**Вписуйтеся у члени нашої Кооперативи!
Заощаджуйте і позичайте скріплюйте наше
кооперативне життя!**

В КООПЕРАЦІЇ – НАШЕ МАЙБУТНЄ!

WEST ARKA

2282 Bloor Street West, Toronto, Ontario, M6S 1N9

Тел 762-8751

КНИГАРНЯ-КРАМНИЦЯ З ПОДАРКАМИ

*Книжки, журнали, газети, машинки до писання,
різьба, бандури, вишивки,
полотна і нитки до вишивання,
крайки, обруси
в гуртовій і подрібній продажі.*

Біжутерія, кераміка і кришталі. Висилка пачок.

Власники: родина Чорнії